CEZAR PETRESCU

SCRISUL ROMÂNESC

simfonia fantastică

CEZAR PETRESCU

SOMNUL

●

SIMFONIA FANTASTICĂ

SOMNUL

Nuvelă

1927

●

SIMFONIA FANTASTICA

Roman

1929

„STRĂINUL" DIN NOI SAU CEZAR PETRESCU ŞI MUTAŢIILE PROZEI ROMÂNEŞTI INTERBELICE

Cezar Petrescu şi-a surprins şi deconcertat contemporanii printr-o manifestă variaţie a registrului narativ, care l-a făcut în timp autorul unei opere caleidoscopice. În ea se cuprind şi coexistă, de pildă, schiţe şi povestiri elegiac sămănătoriste alături de nuvele în directă tradiţie maupassantiană sau de introspecţie psihopatologică; romane politice de calmă clasicitate şi biografii romanţate alături de naraţiuni în reţetă alert-umoristică sau picaresc-senzaţională. Experienţa — deşi a fost socotită uneori o concesie făcută mondenităţii şi o cauză de inflaţie factologică — îşi vădeşte neîndoielnice impulsuri şi motivaţii interioare. Cezar Petrescu îşi asumă diversitatea perspectivei epice conştient, ca pe un imperativ al supravieţuirii literare. Iată ce afirmă într-un cunoscut interviu prilejuit de apariţia romanului Calea Victoriei: *„Eu cred că prima condiţie de existenţă a scriitorului e diversitatea, preocuparea de a-şi renova optica şi maniera" (*Rampa*, an. XV, nr. 3596, 17 ianuarie 1930, p. 1, 3). „Diversitatea" va deveni, de aceea, pentru scriitor, un precept constant de program artistic şi chiar existenţial. „Fiindcă am trăit şi trăiesc viaţa intens şi divers — va continua să se mărturisească în acelaşi context — împrospătîndu-mi cu o scandaloasă neîmpăcare toate curiozităţile intelectuale (...),* nu m-a speriat în literatură nici un fel de subiect. Nu m-am simţit strein în nici o experienţă (s.n.). *Eu cred că aceasta e cea mai mare bogăţie la care poate rîvni un scriitor" După mai bine de un deceniu, cînd opera sa fundamentală era cvasifinalizată, ideea „diversităţii" avea pentru Cezar Petrescu aceeaşi funcţionalitate percutantă, fiind resimţită ca un fel de catalizator al evoluţiei şi progresului său*

literar: „Am fost preocupat de năzuinţa să exprim epoca într-o vastă frescă a României dintre anii 1900—1940, cu toate aspectele sale sociale, istorice, economice, psihologice (...). Aceasta m-a condus la o diversitate de atmosferă şi de mediu, care multor critici li s-a părut îndrăzneaţă, altora inexplicabilă. Între Scrisorile unui răzeş *sau* Apostol*, sau* 1907*, sau* Comoara regelui Dromichet*, sau* Aurul negru *şi între* Calea Victoriei*,* Duminica orbului, Baletul mecanic, Omul din vis, Aranca, ştima lacurilor, Simfonia fantastică *este o prăpastie de lumi şi de atmosferă, de probleme (...). Dar pentru scriitor, asemenea diversitate implică şi o diversitate de scris, de mijloace oarecum tehnice, de meşteşug, ca să nu-i zic prea pretenţios: artă (...). Aceasta m-a obsedat, căci în aceasta am găsit resursele de înnoire" (*Buletinul editorial*, an. IX, nr. 116, 1 ianuarie 1943, p. 3—5). Deşi cu aer de rememorare sentimen-tală, observaţia este seducător de lucidă şi corespunde cu totul adevărului istoric. Cezar Petrescu se vrea iconoclast, caută cu fervoare „resurse de înnoire", dar — spirit conservator prin temperament şi educaţie — rezumă reforma doar la o schimbare alternativă a formulei stilistice. De aceea, nici o carte a sa nu continuă gama epică a celei antecedente, în afara celor gîndite sub bolta aceluiaşi ciclu. Predispoziţia apare, de altfel, chiar de la începuturile sale literare (daca nu cumva are obîrşii genuine). Într-o mărturisire tîrzie, de pildă, îşi aminteşte cum în epoca primelor colaborări ieşene publica articole de direcţie în gazete de o anumită orientare, iar a doua zi îşi dădea singur replica, sub pseudonim, în gazete adversare. Nu-l interesa, se înţelege, comedia luptelor intestine, ci doar posibilităţile sale de a se ipostazia multiplu şi divergent, exerciţiul artistic în sine. Această mobilitate artizanală, pe care scriitorul şi-o doreşte şi exersează la orice vîrstă, îl face deosebit de receptiv la seismele heterodoxe ale climatului, pe care le întîmpină cu înţelegere şi dezinvolt liberalism. Nu va rămîne însă niciodată doar la o simplă expectativă, ci va încerca în genere să se manifeste în „alfabetul"*

lor, în ordinea convingerii sale că nu trebuie să se simtă „strein" în nici o experienţă. De aceea, majoritatea tentativelor de înnoire a retoricii prozei româneşti de după primul război mondial îl au printre partizani (uneori chiar ca pionier) şi pe Cezar Petrescu. Nu mult însă şi niciodată cu aderenţă înfocată, deoarece demonul „diversităţii" îi destabilizează repede opţiunile şi îl des-chide cu aceeaşi temporară frenezie altor tentaţii, ivite meteoric în orizontul sensibilităţii contemporane. Pe asemenea făgaş biografic ajunge Cezar Petrescu — prozator de formaţie tradiţionalist-sadovenistă, investigînd realitatea prioritar social şi comportamentist — la psihanaliză şi explorarea abisului vieţii interioare.

Noua sa adeziune literară i-a fost repede observată în epocă. Spre sfîrşitul anului 1926, de pildă, Adevărul literar şi artistic ***(an. VII, nr. 307, 24 octombrie, p. 1) publica sub semnătura „Dr. Ygrec" un articol intitulat*** Freudismul în literatura română (Note pe marginea romanului „Întunecarea" al d-lui Cezar Petrescu)***, care atrăgea atenţia asupra convertirii prozatorului la preceptele psihanalizei şi acuza chiar un anume exces în acest sens (faptul că eroul unui fragment din roman, publicat de*** Viaţa românească***, reproducea glosele lui Gaston Pawloski, emul freudian, apărute în revista pariziană*** Les Annales***). Cum romanul*** Întunecare ***a fost elaborat, potrivit mărturisirii sale, în cuprinsul a trei vacanţe de vară consecutive, fiind gata de tipar în 1925 (vezi:*** De vorbă cu d. Cezar Petrescu***, în*** Adevărul literar şi artistic***, an. IX, nr. 453, 11 august 1929, p. 1—2), putem data cu oarecare precizie perimetrul de geneză al preocupării sale pentru psihanaliză. Este epoca de început a frondei suprarealiste, cînd în tendinţa de a-şi argumenta teoretic manifestul artistic mişcarea popularizează masiv constatările şi teoriile a diferite scoli de cercetare psihologică. Democratizate şi intrate subit în actualitate, ele sporesc nu atît creditul avangardei, cît interesul general pentru procesualitatea vieţii interioare. Sensibil la orice simptom de remaniere epică (fenomen pus în evidenţă şi de***

publicistica sa), Cezar Petrescu se vrea imediat în prim-plan, urmărind nu numai prioritatea în informaţie, ci şi o veritabilă competenţă în materie. Altfel ce semnificaţie ar avea faptul că îl valorifică epic pînă şi pe cvasinecunoscutul Gaston Pawloski, pe care îl citeşte într-o revistă profesională şi lipsită de circulaţie precum Les Annales?

Extensia domeniului investigat, abundenţa ipotezelor şi caracterul lor experimental îl fac să înainteze însă pe un sol nesigur, proteic. Conceptele cu care operează vor fi de aceea întrucîtva difuze (chiar şi cele consacrate ezitau relativist în preajma poeziei), conturate prin coroborarea unor surse şi puncte de vedere nu totdeauna congruente. Cîteva constante ale ideaţiei sale epice de inspiraţie psihanalitică pot fi disociate totuşi cu uşurinţă. Cezar Petrescu închipuie, de pildă, insul social dedublat de eul său latent, infraconştient, pe care-l resimte traumatic un celălalt, un altul. Cînd perspectiva asupra personajului se revendică mai ales dintr-o direcţie freudiană, eul subliminal îi apare ca depozitar al unei experienţe elementare, urcînd fie din refulări individuale infantile, fie din tare filogenetice (nuvelele Rîsul, Adevărul, Fereastra, Somnul, *romanul* Simfonia fantastică *etc.). Atunci cînd îi preferă însă ipostaza de factor moderator, de instanţă superioară dominînd şi chiar admonestînd moral fiinţa socială (*Păianjenul negru, Omul din vis, Omul care şi-a găsit umbra *etc.), direcţia pare să sugereze apropierea de viziunea poetului şi cercetătorului englez F. W. H. Myers, foarte popular în Europa prin lucrarea sa postumă* Personalitatea umană *şi oarecum la modă după 1921, cînd André Breton îl preia cu unele corecţii pozitiviste în teoriile sale asupra automatismului psihic. În ambele cazuri se vizează un singur scop: explorarea teritoriului de dincolo de conştiinţă. Dar, asemenea profunzimii pădurii, care rămîne în plin mister din cauza copacilor, partea de umbră, subiacentă a conştiinţei se lasă greu descifrată, impunînd prin imprevizibil şi fantasticitate. Aceasta este, de altfel,*

şi „legenda" expresiei „fantasticul interior", cu care scriitorul îşi particularizează un întreg ciclu de opere, rod al noilor propensiuni tematice şi stilistice. „Fantastic interior", adică esotericul lumii de senzaţii şi pulsiuni care precede mecanica de suprafaţă a comportamnetului social.

Pînă la abordarea frontală a laitmotivelor psihanalitice, Cezar Petrescu traversează vizibil o etapă de tatonare, de adaptare. Reluînd în volumele Scrisorile unui răzeş *şi* Drumul cu plopi *multe din textele publicate în* Hiena *şi* Gîndirea*, autorul simte nevoia să le rescrie în conformitate cu noile exigenţe epice. Conflictul interior al eroilor este acum adîncit, acutizat, deviat în forme irezolvabile, uneori cu finalitate tragică. Personaje scindate între un eu dornic de adaptare sau promovare socială şi un revers subconştient al său, conservator şi retractil, trăind în idealitate şi năzuind la ea ca la o stare originară — iată deja o presimţire a toposurilor psihanalizei. Nuvela* Adevărul *pare să fi prins elocvent şi întrucîtva exponenţial acest nou suflu al problematicii. Eroul, un tînăr proaspăt mariat, trăind încă spaima de singurătate a unei copilării similiorfane şi a unei adolescenţe frustrate de afecţiune, închipuie compensatoriu un prieten ideal, impunîndu-l celor din jur ca etalon. Urzeşte „alături de viaţa cea adevărată şi searbădă, alta idealizată", observă autorul. El îi mistifică pe ceilalţi, dar nu reuşeşte să se automistifice, eşecul dîndu-i o pronunţată insaţietate existenţială. Apelul la imaginaţie şi nevoia cronică de idealitate sînt văzute însă de scriitor ca defulări manifeste ale unor restricţii infantile şi adolescentine. Următoarele rînduri ar face, de pildă, deliciul oricărui teoretician sau interpret de literatură psihanalitică:*

„Întîia oară, într-o dezmeticire nepregătită, coborî mai adînc în firidele ceţoase ale sufletului şi îşi explică limpede de unde născocirea aceasta absurdă.

Nu era numai prelungirea unei minciuni întîmplătoare, era o chemare lăuntrică a însăşi vieţii lui, o împlinire dincolo de realitate

a celor ce dorise mai însetat şi au aveau fiinţă... Copil, suferise de această singurătate. Deschisese ochii într-o casă unde pluteau tristeţi secrete, între părinţi despărţiţi, care se urau. Se trezea noaptea, în iatacul cu lumina stinsă; alături nu era nimeni, întindea mîna fricoasă de copil, şi mîna dădea în peretele aspru; întunerecul şi tăcerea de moarte îl înspăimîntau; plîngea încet, fără hohote, şi nu era nimeni să-i netezească părul, să-l adoarmă, aşa cum vedea în gravurile colorate din cărţile de joacă. Nici un copil nu intra în casa lor. În zile de sărbătoare, în zile anumite, presimţite din pregătirile ce se făceau, după liniştea neobişnuită şi după lipsa tuturor celorlalţi, cu o trăsură de oraş venea o doamnă care cerea să-i spună mamă*. Mirosea a parfum de la uşă, îi aducea jucării prea copilăroase pentru vîrsta lui, îl săruta pe frunte neîndemînatic şi pe urmă, pe scaun, îl privea lung ca pe un copil străin, ca pe o vietate curioasă căreia nu ştia ce să-i vorbească. Cînd pleca, răsufla uşurat, aşeza jucăriile în dulap, neatinse, şi se întorcea la cărţile cu gravuri şi cu povestiri triste. La şase ani avea o cuminţenie de bătrîn. De la fereastră, invidia soarta derbedeilor desculţi şi zdrenţăroşi, fugărindu-se prin praful uliţei.*

Mai tîrziu, adolescent, încercase să destăinuie neastîmpărul şi tot dorul de tandreţe adunat în copilăria lui singuratică. Întîmpinase, de la camarazi întîmplători, o atenţie politicoasă şi rece. Nu puteau înţelege. După moartea bătrînului, cînd s-a întors de la cimitir, în casa pustie nu l-a întovărăşit nimeni. Mobilele îl nelinişteau noaptea, păreau că învie; trosnetul unui scrin îi alunga somnul pînă mijea de ziuă" („Despre singurătate, linişte şi întuneric nu putem spune decît că aceştia sînt factorii de care este legată frica infantilă, prezentă încă la majoritatea adulţilor",scrie Freud în studiul său Stranietatea. — N.n.*).*

O alteritate crescîndă, perfecţionată, excesivă colorează acum tot mai intens comportamentul eroilor cezarpetrescieni, depărtîndu-i de linearitatea tipologică sămănătoristă. În acelaşi timp, preocupat de

interioritatea lor, autorul nu mai are suport pentru tirade poematice, textul cîştigînd rapid în epicitate.

Resimt efectele acestei reformulări de atitudine şi alte texte scrise sau revăzute în această perioadă, între care am cita îndeosebi celelalte nuvele din Drumul cu plopi (Inelul cu piatră de rubin, Aventura, Înjunghierea din Fundătura 13 Septemvrie, Zăpada, Unchiul din America ***etc.), ai căror eroi, precum cel din*** Adevărul***, vor să concureze procustian, printr-un model imaginar, o realitate socială sau sufletească inconfortabilă.***

Curajul şi toleranţa retorică a prozatorului nu se opresc însă aici. Ipotezele psihanaliştilor îl incită mai ales prin potenţialitatea lor literară, ca filon epic, nestînjenindu-l nici atunci cînd sînt hazardate sau duc la parapsihologie. Ele par a furniza direct subiectul unora dintre cele mai bune nuvele cezarpetresciene (şi aş cita între ele: Rîsul, Omul din vis, Aranca, ştima lacurilor, Omul care şi-a găsit umbra, Somnul***) şi chiar al unora dintre romane (mă gîndesc îndeosebi la*** Simfonia fantastică şi Baletul mecanic***).***

Myers, de care aminteam, atribuie celor două euri din care consideră că se compune entitatea noastră spirituală (forţînd întrucîtva tradiţia fiziologiei neurologice) sedii cerebrale diferite, bine disociate. Eul subliminal ar locui emisfera dreaptă, cel supraliminal, adaptat la social şi manifestîndu-se ca atare, pe cea stîngă. Abolirea emisferei drepte ne-ar lipsi de conţinutul subconştient al comportamentului nostru, iar a celei stîngi ne-ar face să acţionăm unilateral, doar prin instincte necenzurate conştient. O asemenea teză, cunoscută poate prin intermediere, stă la baza nuvelei Rîsul. Un bătrîn pescar ţine pe lîngă coliba sa un handicapat mintal, care trăieşte într-o elementară şi primitivă frăţietate cu cîinele casei. Traiul cenuşiu le este tulburat de o devastatoare inundaţie, care-i ameninţă cu înecul tocmai cînd o pareză fatală îl imobilizează pe bătrîn la pat. Singura speranţă de salvare este pentru toţi handicapatul, căruia pescarul îi solicită

ajutorul prin disperarea privirii. Numai că acesta trăieşte şi se manifestă congenital prin instincte, astfel că, mînat numai de egoismul instinctului primar de autoconservare, se salvează singur, părăsindu-şi binefăcătorul în mijlocul apelor, surd la urletele cîinelui. Insolitul motivului impune textul atenţiei publice încă de la tipărirea lui în Gîndirea *(an. II, nr. 1, 15 aprilie 1922, p. 4—9). Un poet respectat ca Ion Pillat ne face surpriza să-i dedice chiar un inspirat poem, preluînd în titlu numele eroului (este vorba de poemul* Gîngul*, publicat în* Gîndirea*, an. II, nr. 16—17, 5—20 aprilie 1923, p. 229).*

Am văzut că personajele întunecării dezbăteau ultimele teorii asupra mecanismului de configurare a visului cu mare dezinvoltură. Preocuparea lor nu era întîmplătoare, ci simptomul unei propensiuni devoratoare pe care o acuză în această perioadă scriitorul, pusă în evidenţă de bucăţi elaborate paralel cu romanul, dar şi ulterior. Perspectiva generală asupra problemei, uneori terminologia, apoi faptul că eroii sînt întîrziaţi într-un echivoc continuu la graniţa dintre patologic şi normal par să indice ca sursă inspiratoare în primul rînd pe Freud. În dezvoltarea epică a tezelor, prozatorul îşi permite însă largi remanieri fie apelînd la soluţii sugerate de alţi cercetători, fie moderînd pozitivismul lor prin fantastic.

În Omul din vis*, de pildă, protagonistul acuză o gravă stare de decompensare psihică (Freud ia totdeauna abnormalul ca normă în studierea normalităţii). Îl îngrijorează îndeosebi revenirea obsesivă în visele sale de adult a unui laitmotiv al viselor infantile: un bătrîn providenţial, care apare asemeni zînei bune în momentele de criză şi pericol, schimbînd situaţia în favoarea sa. Bătrînul are o prezenţă onirică percutantă, pe care copilul, apoi adultul o reţin pînă la amănunte neînsemnate. Hotărît să-şi odihnească nervii, pleacă la ţară, unde departe de a-şi găsi remediul, asistă stupefiat la întruparea diurnă a visului său. El regăseşte aici omul din vis în*

persoana unui moşier falimentar al locurilor, sărăcit datorită jocului de cărţi. Căutîndu-i intrigat vecinătatea, eroul are prilejul să-i cîştige ultimii bani, împingîndu-l involuntar la sinucidere. Din acest moment, visele nocturne i se golesc brusc şi misterios de prezenţa ocrotitorului benefic.

Textul pendulează cu supleţe între registrul realului şi cel al fantasticului, graniţa dintre ele avînd o anume fragilitate. Eroul trăieşte în plin inverosimil, dar asemeni personajelor de basm, îl creditează cu un firesc consternant.

Cei mai mulţi dintre interpreţii scriitorului, mai ales cei contemporani, asimilează nuvela producţiilor fantastice. Omul din vis este însă un exponenţial test literar psihanalitic, fiind fantastic numai în măsura în care exploatează o ipoteză asupra subconştientului uman, el însuşi fantastic prin incontrolabil şi iraţionalitate.

Starobinski vorbeşte de psihanaliză ca de un demers metaforic. „Psihanaliza, remarcă el, vrea să se desfăşoare ca un discurs conştient al raţiunii asupra iraţionalului, inconştientului, nondiscursivului; nimic nu ne autorizează să punem la îndoială sinceritatea acestei intenţii. Dar, în acest caz, avem dreptul să bănuim că psihanaliza e ea însăşi o mitopoieză, un limbaj mitic sau cel puţin un limbaj figurat..." (Psihanaliză şi cunoaştere literară, în Relaţia critică, Bucureşti, Editura Univers, 1974, p. 239.) Omul din vis este un astfel de discurs raţional asupra iraţionalului din noi.

Aminteam că unii dintre partizanii mişcării (avîndu-l pe Myers ca precursor) exaltau potenţialitatea superioară, divinatorie a subconştientului, capabilă să răzbată prin ecranul eului supraliminal pentru a restabili armonia cosmică a individualităţii. Această potenţialitate generează în ins facultăţi premonitorii, vaticinare, puse în valoare şi intermediate doar de subconştient. Asemenea enunţuri „mitopoetice" par să fi inspirat nuvela

cezarpetresciană. Visul fiind o formă de expre-sie şi manifestare a subconştientului, omul care îi apare în somn eroului n-ar fi altceva decît un mesager oniric al unei realităţi viitoare, trăită apoi în concre-teţea ei istorică. A se vedea de aici cît de iconoclast este scriitorul la 1923 în materie de problematică şi cît de mult îşi propune — cît de mult reuşeşte, de fapt — să mute jaloanele gramaticii narative în această direcţie.

Tot la o potenţialitate vizionară, profetică a subconştientului face aluzie şi nuvela Aranca, ştima lacurilor*, dar într-o manieră mai sinuoasă şi cu o vizibilă aplecare către fantasticul de factură gotică. Într-o ambianţă incert-raddcliffiană şi sub efectul unui vin vechi de Tokay, protagonistul nuvelei se simte provocat de spiritul unei moarte, care, dispărută fără urmă, — sinucigaşă sau victimă a unei crime —, nu-şi găsise, conform mentalităţii creştine, liniştea unui mormînt. Coşmarul urmăririi lui nocturne îl face pe erou descoperitorul mult căutatului cadavru şi pacificatorul locurilor. Dar aventura sa funambulescă se petrece în stare de subconştienţă şi are aspectul unei transe hipnotice, care îi pune în funcţie facultăţi excepţionale de clarviziune. Trezit, conştient adică, nu se recunoaşte în nici una din etapele incursiunii şi află amănunte care îl consternează. Fusese, aşadar, instrumentul unei influenţe oculte, a unui fluid cosmic, în sensul ipotezelor neoplatoniciene ale Renaşterii referitoare la magia naturală. De altfel, scriitorul îşi trădează sursele, atri-buind contelui Andor Kemény, unul dintre personajele nuvelei, interes pentru autori ca Denis Areopagitul, Ruysbroeck, Swedenborg, Allan Kardek şi preocupări fanatice pentru ocultism, magie neagră, metempsihoză, spiritism etc.*

Premisa teoretică a nuvelei predispune, ca şi Omul din vis*, la depăşirea lejeră a firescului, a verosimilului. Prozatorul exploatează această deschidere îndeosebi în direcţia fantasticului terific, redescoperind convenţiile literaturii romantice, dar folosindu-le într-o anume insolită şi modernă convergenţă.*

În aceeaşi direcţie se va înscrie peste cîţiva ani şi romanul Baletul mecanic, amalgamînd supoziţii psihanalitice cu teme de senzaţional cosmopolit şi fantastic hoffmannesc.

În eseul Cîteva tipuri de caracter din practica psihanalitică, Freud consacră un întreg capitol unui caz specific de nevroză, numită a celor „care eşuează din cauza succesului", pe care o argumentează atît cu exemple din experienţa sa medicală, cît şi cu unele furnizate de literatură (Shakespeare, Ibsen etc.). Iată cum îl delimitează: „...există un conflict între dorinţele libidinale şi acea latură a psihicului uman pe care o numim eu, expresia instinctelor de autoconservare ale individului, eu care este totodată şi sediul idealurilor pe care acesta şi le-a propus. Un astfel de conflict patogen ia naştere doar cînd libido-ul tinde să se angajeze pe căi şi să se orienteze spre scopuri pe care eul le-a depăşit şi repudiat de multă vreme şi care sînt deci interzise pentru viitor; libidoul manifestă asemenea tendinţe dacă îi este refuzată o satisfacere conformă cu idealurile eului. În acest mod, frustraţia, privaţiunea de o satisfacere reală devine condiţie principală, deşi nu singura, pentru declanşarea nevrozei.

Cu atît mai surprins, ba chiar dezorientat, va fi medicul, constatînd că uneori oamenii se îmbolnăvesc tocmai cînd li se împlineşte o dorinţă puternică, pe care o nutresc de multă vreme. S-ar părea că aceste persoane nu-şi pot suporta fericirea, căci în privinţa legăturii cauzale dintre succes şi îmbolnăvire nu există nici o îndoială." (Scrieri despre literatură şi artă, Bucureşti, Editura Univers, 1980, p. 200—201).

Omul care şi-a găsit umbra, ampla naraţiune cezarpetresciană, pune în gamă epică această speculaţie freudiană. Personajul, învingător în confruntarea cu capcanele socialului, îşi obţine şi supraveghează ascensiunea printr-o inflexibilă strategie şi cu sacrificiul ce-lor mai elementare precepte morale. Numeroasele frustrări cristalizează însă în subconştient un sentiment de

vinovăţie faţă de sine şi ceilalţi, care îl împiedică să-şi savureze victoria şi-i trimite din interior semnele unei teribile anxietăţi, sub imperiul căreia în cele din urmă îşi curmă viaţa.

De la teza freudiană, scriitorul îşi permite o singură corecţie, antrenînd textul într-o direcţie cvasifantastică. Umbrei eroului, văzută în stranie complicitate cu subconştientul ostil, i se atribuie o substanţialitate antropomorfică şi manifestări animiste. Artificiul, facil romantic, trage în derizoriu angoasa personajului, diminuînd astfel, din păcate, funcţionalitatea ei în cadrul afabulaţiei epice.

Tot sub asediul unui subconştient anarhic, dar în confruntare surdă cu el, trăiesc şi eroii nuvelei Somnul *sau ai romanului* Simfonia fantastică*, naraţiuni gîndite într-o vizibilă contingenţă tematică şi redundanţă compoziţională. Anticipînd intransigenţa morală a eroilor camilpetrescieni, ca şi dureroasa autoscopie a celor holbanieni, protagonistul nuvelei* Somnul *absolutizează sinceritatea conjugală a soţiei sale. Are însă o drama-tică revelaţie, care-l scoate din făgaşul unei promiţătoare cariere politice şi-i destabilizează iremediabil axul existenţial. Constată, de pildă, că soţia îşi compensează loialitatea şi refulările vieţii diurne, în somn, prin libertăţi onirice adulterine. Din acest moment trăieşte sub spectrul unei gelozii atroce şi devine un adversar implacabil al viselor ei, cărora încearcă să le zăgăzuiască prin toate mijloacele debordanţa stînjenitoare. Zădărnicia tentativelor îi erodează însă progresiv luciditatea şi-l apropie întrucîtva de postura doctorului Kerjenţev, eroul nuvelei lui Leonid Andreev,* Ideea*, care-şi supraevalua responsabilitatea mentală tocmai cînd ea devenise o tragică iluzie. Ca şi Kerjen-ţev, care închipuindu-se demiurg are stupoarea să constate că fusese un banal instrument al tarelor sale biologice, eroul nuvelei* Somnul *se doreşte stăpîn absolut peste subconştientul soţiei, dar ajunge o victimă jalnică a propriului subconştient. Finalul este mai tragic şi parcă mai spectaculos ca la Andreev: „Cordelia dormea, cu ceafa rezemată în spătarul fotoliului,*

cu cartea pe genunchi, cu gîtul dezvelit arătînd vinişoara albastră, cu o mînă strîngînd sînul şi cu buzele palide, întredeschise. Biată figură, ostenită şi tristă, umbră din ceea ce a fost!

Am vrut, cu alt suflet, să mă apropii uşor, cu alt suflet, să o dezmierd, să o trezesc din somnul perfid; domnilor, vă jur că în clipa aceea mi-au năvălit deodată în gînd cuvinte rare şi încă nespuse, în care să mărturisesc toată chinuirea noastră, să-i destăinui tot, să căutăm împreună unde ne stă vindecarea, de unde ne va veni eliberarea.

M-am apropiat în vîrful paşilor, am întins amîndouă mîinile să o cuprind, şi mi-a răspuns scîncetul, surîsul cel rău şi desfrînat, descărnînd hîd buzele us-cate.

Mîinile erau acolo, aproape de obrajii veştejiţi, pe care voisem să-i dezmierd.

Au coborît...

Au coborît mîinile la gît, şi mîinele au strîns. Mult. Nesfîrşit de îndelung.

Pînă cînd vinişoara albastră de sub bărbie, prelungită spre rotundul gîtului, s-a învineţit, să plesnească.

Aceasta e tot.

Am ucis visul! Am suprimat somnul!

Eu am fost cel mai tare!"

Naraţiunea este concepută ca o confesiune la persoana I, personajul pledîndu-şi cauza frenetic, parcă în faţa unei instanţe de tribunal. Ea fiind însă ab initio *compromisă, efortul lui devine cu atît mai ridicol, cu cît se doreşte mai persuasiv. Peroraţia sa trece parcă prin vid, şi o complicitate discretă între autor şi cititor, cu subtil efect epic, îl învăluie ca pe un convalescent căruia trebuie să i se menajeze echilibrul psihic precar.*

Trama psihanalitică a Somnului*, într-o valorificare arhitectonică mai complexă, trece şi în romanul* Simfonia fantastică*. Protagonistul acestuia, ca şi cel al nuvelei, îşi suspectează soţia de adulter,*

centrîndu-şi întreaga existenţă pe depistarea probelor. Filmul mental al geloziei suportă însă deformări carnavaleşti. Capitolele cărţii redau augmentarea hilară a acestei monomanii şi converg către un final patetic-macabru: lîngă catafalcul pe care îi zace soţia (la a cărei moarte contribuise), personajul rîde isteric, răsfoind cîteva platonice epistole de adolescenţă ale acesteia şi închipuindu-le „dovezile" mult căutate. Scena are o percutantă plasticitate, amintind — ca perspectivă grotescă asupra unui eveniment funciarmente tragic — pînzele clasice ale expresionismului. O transcriem mai jos în fragmente semnificative:

„De-un ceas? De două? De cîte stă aşa în neclintire şi priveşte obrazul luciu al moartei, fruntea sub care toate gîndurile s-au răcit? Şi toate tainele s-au sleit...

Ai crede că e un manechin omul acesta negru, aşezat pe scaun să ţină companie de panoptic morţii, de cînd nu s-a mai clintit.

Nu. Acum s-a mişcat. Îşi şterge cu dosul palmei fruntea, ca să alunge ceva, un gînd care se dezmorţeşte din beznele cele umede...

«De acum, cum are să mai afle? De unde are să mai ştie care a fost adevărul?»

S-a ridicat. Şi-a amintit ceva. Cutia aceea de lemn negru, cu încrustaţii de sidef. Chiar ieri a văzut-o pe pat. O cutie în care se aflau scrisori...

A găsit. A găsit cutia de lemn şi o strînge cum s-ar teme să nu i-o smulgă cineva. Cu amîndouă miinile, la piept...

N-are răbdare.

Cu vîrful foarfecelui, sfărîmă încuietoarea. Răstoarnă în mijlocul patului şi lacom răscoleşte încă. Fotografii. Ilustrate. Nu asta. Scrisori. În sfîrşit, scrisori! Cu vraful în pumni, nu ştie pe care să le citească întîi. Numai îşi aruncă ochii pe începuturi, pe rînduri furate de ici şi de colo, şi nu-şi mai poate stăpini chiotul de bucurie care i s-a destins înlăuntru, plesnindu-i toată fiinţa. În sfîrşit, dovada. Nu vede data, veche de atîţia şi atîţia uni. Vede numai cuvintele

înfocate, mărturia necredinţei, netrebnicul sărut al altuia, implorat la fiecare rînd, dovada că tot ce-a bă-nuit şi ce-a ştiut n-au fost nălucirí.

Aşadar, adevărul este, în sfîrşit, acesta, de astădată irevocabil. Stă scris aici. Îl poate pipăi oricine...

Iar Grigore Stolnicu rîde într-adevăr cu plicurile decolorate în mîini, rîde din ce în ce mai nestăpînit şi mai vesel.

Hohotul a umplut camera, răsună în toată vastitatea goală şi sonoră a casei, străbate triumfător dincolo de pereţi şi de uşi, dincolo de ferestre, în noaptea calmă şi caldă, de afară. El e nebun? Cînd are aci dovada celei mai netăgăduite lucidităţi, mai poate fi vorba de nebunie, de manie, delir?

Omul singur, în vestmînt negru, cu obrazul lui vînăt de actor neras, se strîmbă de rîs, bătîndu-şi genunchii cu pumnii din care n-a lăsat plicurile. Niciodată n-a fost atît de vesel! Acum abia înţelege voluptatea rîsului...

S-a oprit?

Nu!... A fost numai o pauză ca să răsufle şi să adune mai tari puteri.

Acum, tăcerea, ea, pare nefirească, pustie şi bizară. Acalmie grea de ameninţări, în preceasul cataclismelor.

Dar nu durează.

Rîsul s-a dezlănţuit iar, să spintece triumfal catapiteazma nopţii. Şi să deştepte din somn, prin tainică şi nevăzută chemare, toti nebunii lumii, cîţi s-au ridicat în capul oaselor şi hohotesc în celule, transmiţîndu-şi unul altuia rîsul ca nocturna chemare a cocoşilor; îngînîndu-se, întrecîndu-se, îndemnîndu-se, întărîtîndu-se cu o mie de mii de hohotiri, care-au potopit noaptea, tăcerea şi toată cuminţenia pămîntului.

Omul cel negru, cu gura de actor bătrîn întinsă pînă la urechi, mai voios şi mai neîntrecut decît toţi, conduce cu gesturi scîlîmbîiate chiotul acesta numai de el auzit, chiotul de înveselire universal.

La căpătîiul moartei, în camera cu postav negru peste oglinzi, limbile flăcărilor joacă gălbui şi sinistru."

Calchierea titlului Simfoniei fantastice op. 14 *de Hector Berlioz nu este întîmplătoare. Scriitorul experimentează în acest roman o formulă stilistică neobişnuită şi cu oarecare singularitate în proza românească. Îşi propune, de pildă, să insinueze naraţiunii modelul retoric al simfoniei berlioziene. Tentativa aminteşte teoretic de Gide şi de proiectele orgolioase ale eroului său, Edouard, din* Les Faux-monnayeurs *(1925): „Ceea ce mi-ar place să înfăptuiesc — notează acesta din urmă în jurnal — ar fi* o artă a fugii. *Iar dacă ea este posibilă în muzică, de ce n-ar fi şi în literatură." Practic, însă, Cezar Petrescu este mai aproape de experienţa pe care o întreprinde Huxley în romanul său* Punct, contrapunct *(1928). Adică de o simfonizare a ficţiunii la scară compoziţională, „în eşafodaj", şi fără a subordona sensurile unei melodicităţi pur acustice.*

Ca şi romancierul englez, Cezar Petrescu îşi doreşte un tip de naraţiune în care conlucrarea internă, infrastructurală a capitolelor să aproximeze convergenţa orchestrală a episoadelor în simfonia lui Berlioz. Menţine, de acea, romanul în strictă simetrie cu afabulaţia muzicală şi dă unor convenţii componistice funcţionalitate literară. Degradarea grotescă a iubirii prin gelozie, „ideea fixă" a simfoniei, devine tema-cheie a romanului şi creşte asemeni ei prin reveniri şi nuanţări contrapunctice, evoluînd către un spectacol final „sabatic". Tabloul expresionist cu care se încheie romanul nu este decît o replică la partea a V-a şi ultimă a simfoniei („Visul unei nopţi de sabat"), în care un clarinet picolo simulează un rîs parodic şi împreună cu alte instrumente de registru strident (flaut picolo, tobă mare, clopote etc.) deformează burlesc imnul funebru Dies irae, *sugerînd perisabilitatea oricărui sentiment, iubire sau gelozie, implicită fragilităţii omenescului. Ulterior, într-o variantă „definitivă", intenţionînd parcă să accentueze sugestia confluenţei structurale cu simfonia, autorul dă capitolelor (pînă atunci marcate*

doar prin cifre romane) titluri care se învecinează eufonic indicaţiilor dirijorale ale lui Berlioz („Prelude", „Rondo capricioso", „Andante ma non troppo", „Molto crescendo", „Con fantasia", „Pausa longa" etc.).

Paralelismul programatic cu intriga romantică a simfoniei (concepută în 1830) îl face pe Cezar Petrescu să pună încă mare preţ pe coerenţa „anecdotei" romaneşti, spre deosebire de Huxley, care, pe linia polifonismului thomasmannian, o pulverizează printr-o continuă intersectare şi juxtapunere de medii, destine, mentalităţi, vîrste. Se va apropia însă, în schimb, de Gide prin detaşarea modernă şi invariabil sarcastică faţă de personaje.

Ideea sincretismului retoric între muzică şi roman îl urmăreşte pe scriitor cu o anumită vervă partizanală. La un moment dat pare chiar tentat să creadă că ea a făcut şcoală în proza românească. Iată, de pildă, ce scrie, în anul de geneză a romanului său, despre ultima carte a lui Ionel Teodoreanu: „... mai mult decît roman, Turnul Milenei *e o legendă. O legendă construită după legi muzicale. Prima parte, «Cei trei», e o introducere bufonă, scrisă în tempo alegro şi cîntată de fligoarne, oboaie şi tromboane. Partea a doua, «Boura», cîntată de viori şi violoncele, cu cîteva arcuşe posomorîte de contrabas. Iar a treia, «1 septembrie 1880», amestec de orgă, de harfă şi, în sfîrşit, clamori de trîmbiţă, în focul «Bourei».*

*«Epilogul» suspină pe un singur arcuş de violon-cel." (*O legendă Simfonică: „Turnul Milenei"*, în* Gîn-direa*, an. IX, nr. 1—2, ianuarie-februarie 1929, p. 59 — 60.)*

Incitant şi temerar prin anvergură estetică, experimentul Simfoniei fantastice *rămîne însă mai ales o dovadă a preocupării scriitorului de a reformula conceptele romanului românesc şi de a le alinia mişcării de idei universale.*

*

În evoluţia lui Cezar Petrescu, impactul cu temele de cercetare ale psihanalizei pare un eveniment cardinal, la fel de fecund şi de individualizator precum descoperirea literaturii Sămănătorului. *El are consecinţe remodelatoare asupra viziunii epice şi creează în opera sa structuri noi, inconfundabile. Scriitorul devine acum mai curajos în opţiunile sale tematice, mai variat şi original în soluţionarea lor epică, mai complex în ipostazierea caracterologică. Opinăm apoi pentru ideea că numai revelaţiile psihanalizei, cu pozitivismul lor „mitopoetic", îi deschid şi hrănesc apetitul pentru fantastic, experienţă de neconceput în epoca partizanatului său sămănătorist.*

În ambiţioasa sa tentativă, pe scriitor l-au pîndit nenumărate capcane. Colegi de generaţie (Felix Aderca) sau ceva mai tineri (Dan Petraşincu, Octav Suluţiu etc.) nu le-au putut ocoli. Cezar Petrescu s-a salvat însă prin spiritul său electiv şi vocaţie autentică. Într-un interviu din 1931 îşi aminteşte de o anume „oroare de exagerările lui Freud". A manifestat, aşadar, programatic, rezistenţă la excese şi a ştiut, cu simţul său epic de scriitor „autohtonist", să le distingă şi să se detaşeze de ele. Rezultatele, în ordine literară, au fost de excepţie. Dacă exegeţii schiţelor şi nuvelelor sămănătoriste numeau reuşitele acestei faze „piese de rezistenţă" sau „texte antologice", cei ai prozelor de inspiraţie psihanalitică au vorbit, cu dezinvoltură chiar, de „mici capodopere", impresionaţi de circulaţia lor universală încă din contemporaneitatea scriitorului.

Şi atîta timp cît acest ataşament teoretic l-a împins pe Cezar Petrescu în prim-planul actualităţii, i-a prilejuit un netăgăduit progres metodologic şi l-a europenizat în mai mare măsură decît alte opţiuni, avem motive să credem că el a fost o alegere fericită şi rod-nică nu numai pentru scriitor, ci şi pentru spaţiul literar românesc.

MIHAI DASCAL

ARGUMENT LA EDIŢIE

La întrebarea în ce constă subconştientul, cum îl delimităm, răspunsurile psihanaliştilor au fost totdea-una evazive. Chiar Jung, contemporan cu noi, afirma nu demult: „Nu ştim, întrucît îi resimţim doar efec-tele”.

Profitînd de această libertate în reprezentarea conceptului, Cezar Petrescu este tentat să-l figureze cu o anume constanţă printr-o manifestare ancestral-malefică, destructivă, ostilă raţiunii. De aceea, cînd îşi imaginează eroii în confruntare cu el, îi condamnă invariabil la eşuare. Predilecţia sa pentru psihologia „învinşilor” (achiziţie retorică sămănătoristă) cunoaşte, prin urmare, şi o etapă de revitalizare psihanalitică.

Pun în valoare această preocupare tematică două extinse naraţiuni, a căror originalitate impune în contextul prozei autohtone şi face o bună impresie în context mai larg, european. Este vorba de nuvela ***Somnul*** (1927) şi romanul ***Simfonia fantastică*** (1929), ambele uitate în ediţii interbelice, lipsite de circulaţie. Le reedităm astăzi în cadrul acestui volum, atrăgînd atenţia asupra înrudirii şi complementarităţii lor compoziţionale.

*

Transcrierea textelor urmează în genere criteriile filologice după care ne-am condus în ediţia critică inaugurată în 1985 la Editura Minerva (***Opere***, I, colecţia „Scriitori români”). Sînt respectate, deci, atît normele ortografice în vigoare, cît şi particularităţile de limbă ale scriitorului.

Se operează în textul de bază următoarele modificări:

— ***e*** la început de silabă > ***ie: bănueli, creer, de-aevea, epure, eri, ertare, eşi, fernee, flueră, greer, îndoeli, nădăjduesc, nevoe, noembrie, orîndueşte, stărue, şuerătoare, trăesc, vuet*** etc. > ***bănuieli, creier, de-***

aievea, iepure, ieri, iertare, ieşi, femeie, fluieră, greier, îndoieli, nădăjduiesc, nevoie, noiembrie, orînduieşte, stăruie, şuierătoare, trăiesc, vuiet etc.;

— ***o*** din hiatul ***u-a*** a fost suprimat; ***trotuoar* > *trotuar*** etc.;

— ***s*** intervocalic sau precedînd consoanele ***h, d, g, v,*** şi ***l, r, m, n* > *z:* *aplause, aterisînd, desagreabil, desaprobare, entusiasm, explosia, filosof, musicală, presenţa, (***să se***) presinte, reservate*** etc. **>** ***aplauze, aterizînd, dezagreabil, dezaprobare, entuziasm, explozia, filozof, muzicală, prezenţa, (***să se***) prezinte, rezervate*** etc; ***isbea, sbîrcituri, sbor, desbrace, isbucnea, neisbutit*** etc. > ***izbea, zbîrcituri, zbor, dezbrace, izbucnea, neizbutit*** etc.; ***ghiosdanul, pusderii, sdravăn, sdrobească*** etc. **>** ***ghiozdanul, puzderii, zdravăn, zdrobească*** etc.; ***sgîlţina, sgîria, sgomotoasă, disgraţie, sgură, desgustător*** etc. **>** ***zgîlţina, zgîria, zgomotoasă, dizgraţie, zgură, dezgustător*** etc.; ***desveţe, desvinovăţească*** etc. **>** dezveţe, ***dezvinovăţească*** etc.; ***deslănţuit, deslegare*** etc. **>** ***dezlănţuit, dezlegare*** etc.; ***desrădăcina*** etc. **>** ***dezrădăcina*** etc.; ***catapiteasmă, pismă, desmăţ, besmetic, desmorţit*** etc. **>** ***catapiteazmă, pizmă, dezmăţ, bezmetic, dezmorţit*** etc.; ***besnele, obrasnic, busna* > *beznele, obraznic, buzna*** etc.;

— ***ş*** final în cuvintele: ***acelaş, iarăş, totuş*** **>** şi: ***acelaşi, iarăşi, totuşi.***

— ***u*** final a fost suprimat: ***briciu, căpătîiu, cotoiu, mehenghiu, obiceiu, ochiu, scaiu, stîngaciu, strigoiu, temeiu, tramvaiu, uleiu, unchiu, vechiu, vioiu, (***eu***) voiu*** etc. > ***brici, căpătîi, cotoi, mehenghi, obicei, ochi, scai, stîngaci, strigoi, temei, tramvai, ulei, unchi, vechi, vioi, (***eu***) voi*** etc.;

— ***ea*** precedat de ***i*** > ***a:* *vieaţa* > *viaţa*** etc.;

— ***ia*** în forme ca: ***aceia, ceia ce, ideia*** etc. sau ca sufix de imperfect al verbelor de conjugarea a IV-a, ***auzia, vorbiaţi* > *ea:* *de aceea, ceea ce, ideea*** etc.; ***auzea, vorbeaţi*** etc.;

— ***ia, ie*** urmînd grupurilor consonantice ***ch, gh*** > ***ea*** şi respectiv ***e:* *chiamă, întortochiată, ochiade*** etc.; ***ghiaţă, ghiară, veghiată*** etc. **>**

cheamă, întortocheată, ocheade etc.; ***gheaţă, gheară, vegheată*** etc.;

— ***cs*** şi ***sc*** în forme ca: ***clacsoane, escursia*** etc. ***> x: claxoane, excursia*** etc.;

— forme ca: ***avertisiment, bacnota, creiat, creiază, dinpotrivă, inhuman, intrepid, înpietreşte, prestigitator, sensuală,*** în genere rare şi concurate de alternativele corecte, au fost transcrise literar: ***avertisment, bancnota, creat, creează, dimpotrivă, inuman, intreprid, împietreşte, prestidigitator, senzuală;***

— ***noui***, pluralul masculin al adjectivului ***nou*** > ***noi.***

Se menţin:

— ***ă*** final în alternanţă cu ***e*** final: ***tusă/tuse*** etc.;

— ***e*** final în alternanţă cu ***ă*** final: ***cămaşe/cămaşă, cenuşe/cenuşă, înăbuşe/înăbuşă, tovarăşe/tovarăşă, ucigaşe/ucigaşă*** etc.;

— ***î*** iniţial în alternanţă cu ***i: înaugura/inaugura, întitula/intitula*** etc.;

— ***ea*** în alternanţă cu ***a*** în radicalul verbelor ***aşează, înşeală (aşază, înşală)***;

— ***ea*** final în alternanţă cu ***a*** final: ***ţigarea/ţigara*** etc.;

— ***ce, ci*** în alternanţă cu ***ş: cearceaf /cearşaf*** etc.;

— ***atec***, sufixul unor adjective masculine, în alternantă cu ***atic: îndemînatec/îndemînatic, sălbatec/săl-batic, singuratec/siguratic*** etc.;

— genitiv-dativul feminin singular articulat în ***ei*** alternat cu cel în ***ii: doicei/doicii, fericirei/fericirii, gurei/gurii, întregei/întregii, închipuirei/închipuirii, lumei/lumii, luminei/luminii, mîinei/mîinii, nopţei/nopţii, oglinzei/oglinzii, pîinei/pîinii, primăverei/primăverii*** etc.;

— pluralul feminin în ***e*** alternat cu cel în ***i: mîinele/mîinile*** etc.;

— ***sînt*** în alternanţă cu ***sunt***;

— ***cari*** în alternanţă cu ***care***;

— dublete lexicale particularizante pentru limba scriitorului sau a momentului: ***a adăuga/adăoga, a se agăţa/acăţa,***

batjocură/batjocoră, citit/cetit, duminică/ duminecă, fals/falş, februarie/fevruarie, întuneric/întunerec, jilţ/jîlţ, lacrimi/lacrămi, sens/senz, sprîncene/ sprincene, străin, străinătate/strein, streinătate, stomac/stomah, sub/subt, tulburat/turburat, tuturor/tutulor, şiroind/şuroind, veşmînt/vestmînt etc.;

— forme lexicale dialectale, populare sau arhaice, pentru care scriitorul manifestă o vizibilă preferinţă: ***bîlbăit, corvată, devinaţiune, exploadeze, gemăt, granată, hirurgie, încăpăţinare, (să se) lapede, mahinaţiuni, mesuţă, mohorală, mosafiri, mustră*** (pentru ***mostră), panegeric, prezintare, trăs şi trăsuri*** (pentru ***trăsături), vacanţie, zgîlţina*** etc.

Neologismele au fost, în genere, conservate fie în forme invariante (***circomflex, higienă, ecvaţii, incoherente, menu, stylo*** etc.), fie în alternanţă cu formele limbii literare: ***birou/biurou, completează/complectează, fundă/funtă, hotel/otel, peisaj/peisagiu, vilegiatură/ viligiatură*** etc.

Numele proprii, de persoane şi geografice, au fost transcrise în acord cu ortografia curentă: ***Mosjuckin > Mosjoukine; Tchad > Ciad*** etc.

Pentru marcarea dialogului interior, în locul liniei de dialog, au fost preferate ghilimelele.

Greşelile tipografice şi dezacordurile au fost cori-jate tacit, îndeosebi cu sprijinul celorlalte ediţii menţionate în ***Notele*** finale. Cînd greşeala a fost perpetuată în cel puţin două variante, s-a apelat şi la o notă de subsol.

M.D.

SOMNUL

Se împlinesc doi ani de cînd, întîia oară, am presimţit existenţa acestei lumi invizibile, perfide şi respingătoare.

A fost, la început, un simptom de mică însemnătate, asemeni acelor avertismente obscure, care scapă chiar medicilor celor mai iscusiţi şi cu cea mai îndelung încercată experienţă. Numai tîrziu, cînd răul s-a înfipt bine în carne, ca să roadă tenace şi fără scăpare pînă la moarte, amănuntul divers apare în adevărata lumină retrospectivă. Dar e prea tîrziu. Rămîne o confirmare fără folos.

Acum îmi amintesc precis.

Doi ani se împlinesc exact peste o lună, fiindcă la această dată, în plină criză a guvernului trecut, pe numeroasele liste care au circulat atunci se afla şi numele meu, destinat să ilustreze în noul cabinet un minister, rămas de la întemeiere insignifiant, numai prin incapacitatea celor ce l-au deţinut fără glorie.

Pentru o tînără carieră politică însemna un debut de neaşteptate perspective.

Mă simţeam cu deosebire pregătit să dau, aici mai mult decît în oricare parte, alta, toată măsura priceperii şi concepţiilor mele, îndrăzneţe şi eliberate de rutină. Aveam siguranţa că într-un singur an voi depăşi aşteptările, voi înfringe toate rezervele şi voi dovedi, cu simplitatea elocventă a faptelor, cît de neroade au fost toate sistemele predecesorilor, dacă în nulitatea lor au cunoscut cumva măcar pretenţia vreunui sistem, în locul expedientelor.

Mărturisesc de aceea, fără nici o ipocrită pudoare, că îndată ce numele meu a fost rostit, n-am ascuns nimănui dorinţa fermă ca această posibilitate, discutată şi admisă unanim de conducerea partidului, să devină cu orice preţ realitate întărită de un decret cu semnătura regală.

Nu era vreo vanitate la mijloc, nici o sete nesăţioasă de ajungere.

Toţi cei care m-au cunoscut — sau, mai exact, au cunoscut omul care eram atunci — ştiu cît de departe au fost întotdeauna de mine aceste deşertăciuni. Aveam însă datoria să nu mă eschivez. Nu pentru fiinţa mea perisabilă, ci pentru ideile mele, în care şi acum chiar, cînd totul este sfîrşit, păstrez cea mai neclintită credinţă.

În politică, un tren pierdut se plăteşte cu aşteptare de ani. Iar o concepţie şi un sistem, valabile şi salvatoare astăzi, pot deveni inoperante şi ucigaşe mîine.

Repet, aşadar: aveam datoria să nu mă eschivez, şi această datorie am înţeles-o imediat.

Am părăsit calmul biroului de studiu, tihna gospodăriei mele cu mărunte satisfacţii burgheze, orînduiala orariului care îmi împărţea ziua în egale şi monotone capitole de lucru, de plimbări şi de meditaţiune; am apelat la subtila înţelegere instinctivă a Cordeliei şi la concursul ei, preţios într-un asemenea ceas decisiv.

Aş vrea să nu fiu rău şi răutăcios înţeles, deşi acum toate îmi sunt indiferente.

Ştiu că, în năravurile politicei noastre, concursul unei femei capătă o semnificaţie urîtă. Înseamnă o amorală complicitate. Căsnicia sau iubirea pusă pe acţiuni. Exploatarea triunghiului conjugal: soţul, soţia, aman-tul. Sau: soţul, prietenul, amanta. Toată cronica anilor din urmă mişună de asemenea episoade scandaloase.

Ceea ce aşteptam de la Cordelia şi ceea ce a înţeles încă înainte să-i fi cerut era cu totul altceva. De-o mai nobilă şi pură concepţie a tainei a şasea.

Păstrasem, de ani, casa închisă. Studiul nu-mi îngăduia să risipesc timpul, frivol. Stabilisem aceasta de comun acord încă din epoca delicioasă, de nevinovate şi optimiste proiecte, a logodnei. Cordelia pricepuse de îndată şi acceptase fără împotrivire perspectiva acestei vieţi, aparent terne şi ermetic claustrată.

E tocmai ceea ce îi înlătura şi ei o teamă ascunsă: să nu mă fure îndatorinţele carierei politice, căreia mă predestinam; prieteniile, relaţiile şi participarea la tot soiul de festivităţi, pe cît de stupide, pe atît de obligatorii: banchete, aniversări, şedinţe, întruniri şi solemnităţi, care fărîmiţează timpul, ca să-l devore mai comod.

Aşa, era asigurată că am să-i aparţin cît mai întreg.

Mă ştia întotdeauna alături, dincolo de uşa biroului, la masa de lucru, între tomuri, arhive, dosare, statistici, tablouri sinoptice, cutii de fişe şi colecţiile discursu-rilor parlamentare din ***Monitorul oficial***. Cînd se încheiau orele de muncă, mă chema la viaţa cealaltă, cu un deget uşor în stejarul masiv al uşei. Şi toate plimbările erau împreună; toate plăcerile şi bucuriile noastre, întotdeauna pure şi înnobilate, aveau deosebit farmec în îngemănarea aceasta atît de rară a două inteligenţe deasupra tristei mediocrităţi de rînd; la toate proiectele participa cu o docilă identificare de gînduri, de nădejdi, de obiecţii şi temeri; n-am cunoscut niciodată un prieten mai înţelegător, mai puţin capricios şi mai îngăduitor cu micile manii care tiranizează orice muritor şi îl fac adesea, semenilor săi, tiran.

Iubirea noastră săvîrşise acest miracol.

Cred că n-a existat niciodată într-o căsnicie o armonie mai desăvîrşită, o încredere reciprocă mai nealterată; sentimentul acela de siguranţă al oamenilor care se ştiu mai tari, fiindcă în orice împrejurări fac o singură voinţă, o singură nădejde şi, la nevoie, un singur front, ameninţărilor.

Acum îi ceream Cordeliei o abatere de la această rînduială. De scurtă durată, pînă la rezolvarea crizei şi la semnarea decretului.

Era absolut necesar.

Căci dacă, pînă în acel moment, existenţa mea închinată discret şi orgolios studiului, departe de orice amestec în intrigile, linguşelile şi feloniile cu al căror preţ se creează şi se întreţin situaţiile politice, dacă acestea toate îmi consolidaseră în partid un prestigiu dincolo mult de vîrsta şi de cerinţele mele pînă aci modeste, de astă dată,

pustnicia mea încăpăţînată putea fi interpretată drept voinţa de a rămîne mai departe în mîndra-mi izolare, în domeniul abstract al teoriilor. Şi poate ar fi aruncat asupră-mi bănuiala că nu mă simt capabil (acum, cînd mi se oferea prilejul) să trec în fapt şi în realizări ceea ce susţinusem cu atîta luciditate, logică, pregătire şi talent, în scris şi în cele cîteva conferinţe şi discursuri, care au atras în egală măsură luarea-aminte a prietenilor politici, ca şi a adversarilor.

Această bănuială trebuia numaidecît înlăturată. Altfel, pierdeam prilejul, unic poate într-o viaţă, cînd realizîndu-ţi gînduri, îţi realizezi însăţi precara ta fiinţă.

Un om trăieşte prin gînd, pentru un gînd. Dar gîndul nu-şi capătă realitate decît prin faptă.

Făuritorii de utopii sînt cei mai primejdioşi duşmani ai societăţii. S-ar cuveni urmăriţi cu severitatea legilor care pedepsesc colportorii clandestini de stupefiante.

Din parte-mi, eu aveam să dovedesc strălucit că pe nedrept am fost uneori numărat printre aceştia. Studiul şi cărţile nu mă depărtaseră de realităţile terestre. Mi-au îngăduit numai să descifrez sensuri ascunse şi să simplific ceea ce altora li se pare inutil, complicat şi irealizabil sau supus unui orb empirism.

Am decis, aşadar, să deschidem uşile casei. Să primim în intimitatea aceasta, încă de nimeni profanată, toti indivizii aceia amestecati, indiscreţi, făţarnici şi vulgari, care alcătuiesc, în afară de prea rare excepţii, statul major al unui partid şi toată gloata din juru-i.

Au invadat imediat, cu o curiozitate abia stăpînită şi cu o fără de jenă caracteristică acestei promiscuităţi născute din capriciile votului universal. Mînjind covoarele cu tălpi murdare; deplasînd obiectele de artă; pipăind cu degete asudate; răsturnînd lucrurile şî rînduiala de pînă atunci; comentînd cu glas tare valoarea tablourilor din pereţi; lepădînd mucurile de ţigări pe marginea meselor de lemn rar;

scormonind totul cu indiscreţia agenţilor de impunere şi instalîndu-se ca într-un adăpost duşman, cucerit.

În curînd, nu mi-am mai recunoscut casa.

Unii, din aşa-zisă curtoazie şi ca să strîngă mai apropiat legăturile în vederea unei neîntîrziate şi fructuoase prietenii, îşi aduceau nevestele a doua zi, care se simţeau datoare să debarce a treia zi în salonaşul Cordeliei, cu toate odraslele.

Treceau din birou în sala de primire, din hol în alte încăperi, unde nimeni nu-i poftise; îşi luau singuri îngăduinţă să vorbească tainic într-o odaie închisă, de unde apăreau frecîndu-şi mîinile, fiindcă puseseră la cale cine ştie ce ticăloşie pe socoteala celui de-al treilea, care îşi sorbea cu nevinovăţie cafeaua.

Căci toţi n-au întîrziat, asemeni trupelor bivuacate pe teritoriu duşman, să poruncească slugilor, să pretindă doza preferată de zahăr la cafea, lichiorul şi vinul potrivit gustului şi obiceiului, să-mi schimbe furnizorii şi să-mi dicteze orele de masă, felurile bucatelor, numărul becurilor aprinse şi numărul ceasurilor de somn.

Criza se prelungea peste aşteptări.

Oarecare dificultăţi în alcătuirea noului cabinet se iviseră din pricina situaţiei externe, care cerea un guvern tare şi durabil. Toţi arătau, cu fiecare zi trecută, semnele unei enervări crescînde şi unei nerăbdări ajunse la paroxism. Telefonul zbîrnîia necurmat, concurînd soneria uşei de intrare.

Casa mea devenise locul de întîlnire al tuturor celor care împărţeau şi solicitau; un teritoriu pînă atunci neutru, al tuturor pertractărilor, şi focarul nou-nouţ al tuturor intrigilor.

Pînă la miezul nopţii bîzîiau motoarele automobilelor, cacofonia claxoanelor; răsuna, trîntită în uşori, portiţa grilajului de fier; reporterii gazetelor mă deşteptau din pat; ieşiseră la iveală foşti prieteni, camarazi de şcoală şi de stagiu militar, anonimi de mult uitaţi, asigurîndu-mă de fidelitatea lor eternă, prevenindu-mă de viitoarele dorinţi, transformate în pretenţii imperioase; la ultima oră

a ziarelor apăreau, cu tenacitatea obsedantă a unui refren, amănunte despre rezultatul ultimei întrevederi şi ultimile consfătuiri din casa mea, devenit: „cunoscutul fruntaş, distinsul cunoscător, factorul decisiv” etc., etc. Un cotidian publică fotografia faţadei cu lanţul maşinelor, ca o caracteristică şi pitorească fizionomie a crizei.

Slugile se molipsiră şi ele de aroganţa şi zăpăceala personalului de hotel, neştiind cui să răspundă şi cărei porunci să-i dea ascultare, cu întîietate.

Admiram calmul şi bunăvoia Cordeliei, atît de repede acomodată acestui haos.

Cu un instinct neaşteptat la o femeie crescută în lînceda atmlosferă provincială, într-o familie rămasă cu o jumătate de veac în întîrziere cu vremea (după cum dovedea numele de eroină romantică şi desuetă dat copilei unice), Cordelia ştiu, fără să fi învăţat de la nimeni, cum să flateze toate slăbiciunile, să răspundă celei mai delicate situaţii şi mai complicate, să calmeze atmosfera electrizată cu un cuvînt de duh, să îmblînzească pornirile învrăjbite şi să rezolve cu un surîs, într-o soluţie expeditivă şi ingenioasă ca simpla argumentare a lui Cristofor Columb cu al său ou de pomină, ceea ce cu o clipă înainte păruse tuturor cu neputinţă de dezlegat. O viaţă nouă şi nervoasă îi înfierbînta sîngele, îi învăpăia obrajii, dădea ochilor o lucire pînă atunci necunoscută.

O admiram. Îi eram recunoscător, şi totuşi începusem să mă tem. O urmăream, cu mîna întreruptă la mijlocul frazei, cum supraveghează mersul slugilor cu tava de ceai, cum cu inocentă viclenie ştie să pună alături, la masă (prevenindu-mi intenţiile), doi oameni înduşmăniţi care îşi caută momentan armistiţiu, dar mai ales urmăream ochii tuturor, căutînd-o, aşteptînd-o, dezbrăcînd-o.

Da, dezbrăcînd-o!

Căci aceşti oameni, cărora le deschisesem casa şi a căror prostie, obrăznicie, lipsă de simţire, turpitudine şi ipocrizie le suportam cu eroică resignare numai în vederea deznodămîntului apropiat şi unor

înfăptuiri ce-aveau să însemne poate, pentru întreaga ţară, punc-tul iniţial al unei fundamentale primeniri şi unei nesăcătuite prosperităţi îndată ce vor intra în vigoare reformele mele, aceşti oameni, ieşiţi din toate bastardele împreunări ale societăţii şi care, după un an, aveau să existe numai prin mine, o dată cu întreg partidul, aceşti odioşi indivizi nu se mulţumeau deocamdată să-mi calce covoarele, să-mi deşele jilţurile, să-mi mănînce bucatele, să-mi bea vinul şi să poruncească arogant slugilor, ci îmi mai spurcau şi femeia, cu priviri pofticioase.

Cunoaşteţi privirea aceasta, care se tîrîie ca balele de melc pe trupul devenit deodată gol, oricît de sobră şi de castă ar fi îmbrăcămintea, oricît de pudică şi de rezervată ar fi femeia?

Ah! Era o bună pradă, o proaspătă pradă, Cordelia! Ceva nou, păstrat pur şi candid; altceva decît femeile lor lăbărţate şi comune, cu obrajii tencuiţi şi cu ochii îndobitociţi, vlăguite de toate îmbrăţişările şi putrefăcute de toate viţiile.

— Unde ai ţinut-o ascunsă pînă acum? mă întrebă, lingîndu-şi buzele scîrboase cu o limbă subţire şi viperină, şeful partidului, tolănit în jîlţ, cu picioarele răscăcărate şi cu ceaşca de porţelan tremurînd în laba păroasă.

Mi-am impus tot calmul şi am cercat să zîmbesc (mărturisesc laşitatea) cu tot servilismul cuvenit acestui maimuţoi flocos, cu apucături de satrap şi cu pofte libidinoase, care i-au ramolit de mult măduva în ciolane.

Cordelia era în picioare; înaltă, tînără şi zveltă, ca o elastică plantă de apă, între porci cu rîtul scîrnav şi cu ochii glodoşi.

A înţeles că vorbim despre dînsa şi s-a apropiat surîzînd, lunecînd printre mesele fragile de ceai şi cafea, jucîndu-şi rolul cu minunată măiestrie.

Se înclină, întrebîndu-l cu îngrijorată solicitudine, ca pe-un convalescent mofturos, fiindcă înţelesese de la prima vedere cît de

sensibil este celor mai mici atenţii şi cît de răzbunător plăteşte ofensa celei mai nevinovate neluări în seamă.

— Doriţi ceva, Excelenţă? Încă o cafea? Puţin rom? Poate lichior?... Lichiorul favorit. ***„Grande Marnière”***.

Maimuţoiul păros aspira cu nările lărgite parfumul cald dintre sînii Cordeliei, înclinată spre el; se lăsa poftit cu graţii de fecioară alintată, îndopîndu-se cu altă cafea, cu rom şi cu lichior, făcînd nazuri şi picurînd în barbă, pe haină, pe covor, revărsarea din ceaşca şi din paharele clătinate de bîţîiala mîinii.

Am întors capul şi m-am strămutat în alt scaun, de teamă să nu-mi citească în ochi toată scîrba şi ura.

Dar, de acolo, îl urmăream.

Rîsul Cordeliei mă durea ca un fir tras dintr-o cicatrice.

În faţa mea se crăcănă, aruncîndu-mi în nas fumul unei havane alese din cutiile mele de pe masă, Bibi Glogoveanu, cea mai desăvîrşită lichea a partidului, fante pomădat, cu haine după ultimul jurnal, cartofor cu datorii cîte n-ar plăti fondurile secrete şi misitiile unei triple guvernări mănoase, iar pe deasupra, individ cu faimă de irezistibil Don Juan. Aspiră un fum, două; mă privi cu mîinile în buzunări, ca pe cel mai curios dintre animalele globului terestru.

— Mare noroc pe tine!... Mîine te văd Excelenţă! Şi ai pe deasupra cea mai delicioasă femeie, pentru a întreţine focul sacru patronului!...

M-am ridicat în picioare, cît sînt de înalt:

— Ce-ai zis?

Bibi Glogoveanu rînji, cu ţigara între dinţi, cu un ochi pe jumătate închis, din pricina fumului:

— Fii calm, Excelenţă! Deprinde-te cu tot calmul pe care îl impune situaţia... Am zis că ai mare noroc. Un boboc de nevestică! Toată lumea e de acord. Eh! Eh-eh! Şi încă ce acord! Dar fii fără grijă. De la cele dintîi cuvinte, m-a repezit cît colo...

L-a repezit cît colo, ceea ce eu n-am fost în stare să fac, să-l înşfac de guler şi să-l reped vînt pe uşă, fiindcă, în clipa aceea, şeful îmi făcu

semn că vrea să-mi vorbească.

M-am supus.

Bibi Glogoveanu continuă să se plimbe în casa mea, să pufăiască din ţigările mele, cu mîinile în buzunări, strîmbînd din nas în faţa tablourilor, ca un pacient plictisit în sala de aşteptare a unui dentist. Pe urmă, l-am văzut aşezîndu-se pe divan, alături de Cordelia, povestind ceva, punîndu-şi în evidenţă mîinile subţiri, care fac parte din armele lui de cucerire, lăsînd pleoapele ostenite pe ochii languroşi, să-şi dea înfăţişarea de om mistuit de spleen, în căutarea unei fiinţi rare, ca re să-l înţeleagă şi să-i aline suferinţele tainice, altă armă din muniţiile ruginite de cuceritor profesionist.

Şeful îmi recapitulă cum va conduce întrevederea de a doua zi, cu delegaţii celorlalte partide de opoziţie, în vederea unui cartel care să concentreze toate forţele ţării şi să dea un guvern durabil, cu egală autoritate înlăuntru şi peste hotare. Încă o dată mă asigură că, orice va fi să se întîmple şi oricîţi solicitatori din partidele coalizate vor da buzna la portofolii, locul meu e rezervat, căci mă dovedisem, acum, cînd mă cunoaşte de-aproape, cu mult mai multe şi mai preţioase virtuţi decît mi-ar fi bănuit cîndva. Îl ascultam distrat şi dezinteresat, indiferent deodată la tot ce-mi rostea mieros gura duhnind ca o răsuflătoare de canal.

Urmăream altceva. Urmăream, cu o încordare care depăşea decenţa, episoadele scenei de pe divan.

Întîi, Cordelia răspunzînd individului cu severitate ofensată. Pe urmă, privind în gol. Deznodînd gînditoare, cu vîrful degetului, aţele albastre de fum. Sprijinindu-şi bărbia în pumn. Amintindu-şi deodată datoriile de gazdă şi sărind în picioare, cu un surîs, altul, străin, pe care nu i l-am văzut niciodată.

Bibi Glogoveanu aruncă ţigarea într-o cupă de email, îşi frecă palmele cu satisfacţia unui om care a dus la bun sfîrşit prima parte şi cea mai dificilă dintr-o operaţie grea, cerînd timp şi răbdare de încercat vînător.

Nu-mi explic nici astăzi de ce nu mi-am ascultat în clipa aceea pornirea lăuntrică să-l răsucesc de umeri şi să-l reped pe scări, în stradă? Cu preţul unui scandal chiar, care ar fi răsturnat poate de pe atunci, brusc, toate înlănţuirile viitoare ale evenimentelor şi ar fi dejucat tot ce destinul îmi rezerva crud şi ireparabil.

Descopeream însă în mine o laşitate nebănuită, o doză de ipocrizie care mă împuţină îndată în propriii mei ochi: începeam, aşadar, să fiu la fel cu ceilalţi, să deşert pînă la fund drojdia acră şi să accept ceea ce, cu suflet senin, acceptau dintotdeauna dînşii. În momentul acela am avut limpede sentimentul că fac din Cordelia o victimă, că o împing într-o lume din care va ieşi pîngărită, că o pierd, jucîndu-mi fericirea mea calmă, fericirea noastră, gata să-mi lunece fără întoarcere, pentru totdeauna.

Presentiment de o clipă, repede înlăturat; clară şi profetică viziune, îndată întunecată.

N-am luat individul de umeri şi nu l-am expulzat din casă, cum aş fi făcut oricînd, înainte.

Dimpotrivă, i-am ascultat cu cea mai ipocrită încîntare toate nimicurile neroade: cancanuri de club şi detalii scîrboase de aventuri galante, căci de buna lui prietenie aveam nevoie.

Printr-un inexplicabil capriciu al şefului şi exploatînd abil slăbiciunile de moşneag ramolit, secătura aceasta pomădată se bucura în partid de o trecere nejustificată şi juca rol de confident, de inspirator şi de mijlocitor îndemînatec şi fin în toate pertractările comitetului central cu diferitele alcătuiri de conducere ale celorlalte partide.

Mai mult! Făţărnicia atît de repede contagionată îmi mergea pînă acolo, încît m-am trezit, fără să pot spune exact cum, bătînd prieteneşte pe umăr, cu cea mai cinică lipsă de demnitate, pe cel mai neîmblînzit duşman al meu, Carol Stănoiu, fătălăul obez, cu creierul opac învelit de sleiul grăsimei, nulitate notorie, rîvnind de zece ani,

cu toată tenacitatea de care e capabilă mediocritatea, la acelaşi portofoliu destinat mie.

Norocul îi scăpa încă o dată, şi căuta să facă faţă bună, dîndu-şi toate silinţele să pară încîntat de „fericita alegere" etc., etc.

Cordelia îmi veni într-ajutor, copleşindu-l sub o avalanşă de amabilităţi, pe care rînceda creatură le primea, rotindu-şi cărnurile puhave în jîlţ, cu astmatice gîfîieli în guşă, de curcan înfoiat, ca pe nişte binemeritate consolări ce i se cuvin.

Şi am surprins ochii rotunzi, fără gene, înecaţi în untură, stăruind lacom la întredeschiderea hainei, de unde porneau înăuntru, rotunzindu-se, sînii Cordeliei.

Acesta era, domnilor, supliciul meu din fiecare zi şi din fiecare seară!

Cînd toţi au fost plecaţi şi am poruncit să se deschidă ferestrele, ca să iasă mirosul de tutun şi de mitocani, căminul meu cast şi tihnit avea înfăţişarea unei suspecte case de întîlnire, după ce cheful şi destrăbălarea s-au isprăvit.

Ca să înceapă mai dezmăţat a doua zi.

Cordelia căzu între braţele unui scaun, ducînd ostenită palmele mici la obrajii decoloraţi de nesomn şi de aerul înmiasmat:

— Uff! Ce corvoadă! De s-ar isprăvi mai repede.

Aştepta, desigur, ca întotdeauna, să-i trec uşurel braţul pe după mijloc şi să-i cer iertare pentru atîtea jertfe, peste puterile mele să le plătesc vreodată, după cît preţuiesc. Să-i strîng fruntea rotundă şi mică la piept, să o alin şi să o alint, ca pe-un copil supus unei trude penibile şi prea timpurii.

N-am făcut-o. Ci m-am trezit rostind rar, cu o calmă şi perfidă mirare:

— De ce te plîngi? Mi se pare că această nouă viaţă te amuză mai mult decît sperai...

O pauză. Pe urmă, continuînd:

— ...şi că îţi place; parcă aceasta ai fi dorit-o întotdeauna!

Cordelia ridică ochii obosiţi, nevinovaţi şi trişti, neînţelegînd.

Mi s-a părut că această blîndeţe şi resemnare fac parte din aceeaşi ipocrizie, destinată celorlalţi. Şi în adîncurile mele se răscoli o iritare, ce dormita poate de îndelungă vreme, fără să-i bănuiesc existenţa. De unde am descoperit? Din ce ascunzişuri umede şi tenebroase? Ce duh rău mi-a şoptit cuvintele acelea, rele şi crude, care nu mai sunaseră niciodată în casa noas-tră, de atîţia ani adăpost unic al celei mai desăvîrşite înţelegeri ce a existat între doi oameni?

S-ar fi spus că toate zidurile, mobilele, văzduhul erau acum înveninate de trecerea celor plecaţi, care-au lăsat să dureze, să ne asfixieze atmosfera lor ambiantă, spurcată de răsuflarea lor, de intrigile lor, de năravurile şi ticăloşia lor scelerată. Era ca o ucigaşă otravă, intrată prin toţi porii pereţilor, îmbîcsiţi pînă la tencuială, de unde se filtra eliberată lent, ca să ne ardă plămînii şi să ne nălucească minţile.

De acolo găseam cuvintele; existau invizibile în aer, străine de mine şi totuşi încorporîndu-mi-se, ca să ţîşnească apoi şuierător printre buze, cînd precipitam una după alta învinuirile cele mai absurde, bănuielile cele mai netrebnice şi ameninţările cele mai neroade.

Rîsul acesta rău, rînjetul acesta de bestie coexistînd sub învelişul omenesc, nu mi-l ştiusem. Mi-l descoperisem acum şi, prin el, mă simţeam tare, superior, răzbunător; cu el încheiam fiecare frază, rostită dramatic, în picioare, cum mă aflam rezemat de clavirul negru, cu gesturi patetice de acuzator public.

Nu m-am oprit, înspăimîntat de propria mea rătă-cire, decît atunci cînd Cordelia, cuprinsă de plîns nervos, ghemuită ca o vietate fără putere într-o capcană crudă, a lunecat jos din jîlţ, lovindu-şi tîmpla.

Atît a fost destul, ca să mă dezmeticesc.

Am ridicat-o în braţe. Am dus-o în dormitorul nostru, unde deodată mi s-a părut că străbat în altă lume, a noastră, cu aerul calm şi pur, dintotdeauna.

Aci nu intrase nici unul din cei ce-mi pîngăriseră casa. Aci, totul deveni deodată firesc şi blînd, liniştit ca o umbroasă oază răcoritoare într-un deşert bîntuit de vînturi înflăcărate.

Am regăsit magic, ca o limbă uitată, toate cuvintele cele bune şi înţelegerea veche dintre noi. I-am cerut iertare, legănînd-o cu braţele-mi puternice, dezvelindu-i fruntea rotundă şi mică, căutîndu-i ochii, dezvinovăţindu-mă de toată exasperarea nervilor puşi la o crudă încercare în ultimile săptămîni.

Plînsul îi zguduia umerii mici; cînd se silea să-l înăbuşe, o îneca peste vrerea ei; ceva fin şi întins peste puterile rezistenţei, ca o subţire strună de argint, părea că s-a rupt înlăuntru. Am aşteptat, îngenuncheat la picioarele Cordeliei, jurîndu-i că n-am să reîncep niciodată.

Tîrziu şi-a ridicat ochii împăciuiţi, surîzînd printre lacrimi şi ameninţînd cu degetul:

— Bagă de seamă... Spui: niciodată! Gîndeşte-te cît ar fi de oribil...

N-am lăsat-o să isprăvească, înăbuşindu-i cuvintele în sărutarea fără sfîrşit în care ne regăseam.

Cînd începu să se dezbrace în faţa oglinzei, eram încă pe marginea patului, cu figura spăşită de vinovat, cu palmele pe genunchi. Îi vedeam prin oglindă faţa ofilită de plîns, ochii în cearcăne vinete, buza de sus puţin inflamată şi, întors spre mine, spatele cu rotunzimi tinere, încovoiat de oboseală şi de o povară strivitoare pentru atît de gingaşi umeri, în totul amintind acele resignate şi docile sclave ale Orientului, care au renunţat că mai dispună de viaţa, de voinţa, de zilele şi de nopţile lor.

M-a cuprins o mare înduioşare, şi mai aspră m-a torturat atunci conştiinţa netrebniciei săvîrşite cu un ceas înainte.

Prin reflexul sticlei, Cordelia mi-a citit, desigur, toată această deznădejde şi umilinţă în ochi, căci s-a întors ea şi a venit ea să mă consoleze, repetîndu-şi ameninţarea:

— Ce înseamnă copilăriile acestea?... Numai vezi, nu uita! Ai spus: ***niciodată!***

Ce blînd balsam fură aceste cuvinte pentru inima mea ulcerată!

Cordelia s-a culcat, strîngîndu-se înfrigurată în zăpada de olandă a aşternutului, unde trupul ei nu ocupa mai mult loc decît un trup de copil bolnav, debilizat şi avînd atîta nevoie de ocrotire, cum într-adevăr îmi apărea atunci dînsa.

A adormit îndată, ca să se refugieze parcă în somn de toate hîzăniile şi absurdele chinuri ale realităţii imediate. Respiraţia uşoară şi regulată arătă trecerea de la această realitate precisă şi îngenuncheată de neînduplecate îndatorinţe în lumea odihnitoare şi magică de dincolo de somn.

Am rămas cu obrajii în palme, sprijinind coatele în genunchi, pe un scaun alături, să o privesc cu înduioşare cum doarme şi să o iubesc astfel mai profund. Semnele ostenelii şi ale întristării încă durau, crispînd trăsurile, oglindind o suferinţă lăuntrică. O iubeam pînă la lacrimi, altfel decît pînă atunci, într-o pornire care ar fi vrut să o absoarbă cu totul, să şteargă tot din jurul nostru, să ne izoleze într-o nepămîntească altitudine, unde nimic să nu mai aibă fiinţă în afară de noi doi.

Ştiu că exprim, banal, sentimente banale.

N-am îndemînarea expresiei literare; nu m-au interesat niciodată romanele fumegoase şi idilele născocite de imaginaţia literatorilor.

Dar nemărginirea iubirii mele din clipele acelea nu-şi poate găsi exteriorizare în cuvintele de rînd.

Acestea se simt, nu se spun.

Cei care au simţit o singură dată în viaţa lor ceea ce am simţit eu, în izolarea mea, la căpătîiul Cordeliei, în noaptea de atunci, vor înţelege cît de plin eram numai de dînsa, cum nimic nu mai exista în afară de ea şi cum mă durea cruzimea care mă prefăcuse, într-o clipă de rătăcire, călău.

Încetul, trăsurile au început să se destindă. Obrazul să se ilumineze. Un surîs i-a înflorit conturul buzelor. Cu mîna goală, îşi făcu pavăză ochilor din braţul ro-tund şi suspină prin somn, suspinul acela al femeilor cînd se încovoaie pe spate, să cadă, în încleştarea îmbrăţişărilor.

Am surîs şi eu, cu înduioşare. Gîndul meu, iubirea mea aveau, aşadar, atîta putere, încît străbăteau fără mijlocirea cuvintelor, treceau dincolo de somn, se transmiteau tainic şi printr-o supraumană forţă, ca un efluviu hipnotic, să o dezmierde şi să o cuprindă, fără strîngerea materială, brutală, a braţelor.

Cordelia continuă să destindă buzele extatic. Am iubit-o mai mult, fiindcă aşa, fără să ştie, din subconştient, mă simţea şi răspundea chemării mele. M-am aplecat să pecetluiesc această supremă victorie a iubirii într-un sărut lung, lacom, ca o muşcătură.

Se deşteptă, împingîndu-mă speriată cu amîndouă mîinile. Îşi frecă ochii.

Din toată figura dispăruse înseninarea de adineaori. Mă privi nedumerită, apoi zîmbi, dar cu alt zîmbet decît cel din somn. Mai trist, ca un copil care se sileşte să rîdă omului răutăcios care i-a răpit jucăria cea mai dragă.

Spuse, ridicîndu-se între perne:

— Ce bine-ai făcut că m-ai trezit!... Ai pus capăt unui vis odios, stupid...

M-am mirat; nimic nu trădase că visul fusese odios şi stupid. Dimpotrivă. Surîsul acela, destinderea extatică, suspinul...

Sărutîndu-i fruntea şi dezmierdîndu-i mîinile, am încercat să aflu.

Cordelia îşi smulse mîinile din strîngerea mea şi îşi şterse apăsat obrajii cu podul palmelor, ca şi cum ar fi vrut să înlăture nu ştiu ce urme nevăzute. Fiindcă stăruiam să-mi povestească, rosti, cu simplitatea pe care o dă numai conştiinţa nevinovăţiei:

— O inepţie... Visam că eram pe divanul din hol. Sclivisitul acela insuportabil de Bibi Glogoveanu — nu-mi explic, nici prin somn nu-

mi explic cum — îşi luase îndrăzneala să mă sărute pe ceafă, pe ochi, pe gură... Voiam să mă apăr, îmi era dezgust şi eram revoltată, dar nu mă apăram... Şi... Şi, în fine, m-ai trezit tu! Bine că m-ai trezit, altfel nu ştiu ce se mai întîmpla!

Am rînjit, silindu-mă să dau întorsătură de glumă:

— Nu ştii ce se mai întîmpla?... În orice caz, ştii mai bine decît el, care în vremea aceasta habar n-are de visurile tale şi dă vreun banc de ***écarté***, la club, pe cretă...

Vorbeam, dar nu-mi ştiam şi nici nu-mi ascultam cuvintele.

Un mare gol, şi un plin de spaimă gol, se căscase negru în juru-mi, înlăuntru-mi.

V-am spus. Aci voiam să ajung: ***atunci am presim-ţit întîia oară existenţa unei lumi invizibile, perfide şi respingătoare.***

Şi îndată m-a cuprins scîrba, care încreţeşte şira spinării şi face privirea să se întoarcă atunci cînd descoperi încolătăcirea vîscoasă a amfibiilor, sluţenia lor tîrîtoare şi îmbrăţişările lor spurcate, în fundul apelor imobile care oglindesc cu o vicleană nevinovăţie cerul înalt şi pur. E destul o singură zvîrcolire din adînc să-şi împingă tremurul pînă la suprafaţă, ca în unda încreţită, cerul să se înece şi să dispară.

Pentru mine, din acel moment, cerul a rămas pentru totdeauna întunecat.

Cordelia bănui ceva din golul căscat în mine. Îmi prinse mîna, cercetîndu-mi, surprinsă, ochii:

— Te-ai supărat?

Am întors capul în altă parte:

— De ce? Cine-ţi poate aduce o vină pentru visurile tale? Cine-i stăpîn pe visul lui?

— Într-adevăr, se bucură Cordelia de aprobarea mea, cine e stăpîn pe visul lui?

După un timp, gînditoare, aşezîndu-şi cîrlionţii părului zburlit, ca şi cum ar fi ieşit dintr-o luptă aievea:

— Totuşi, ce absurd vis!... Mi-e ciudă parcă pe mine, că am fost în stare să suport, prin somn, atinge-rea dezgustătoare a acestui individ...

M-am gîndit să obiectez că, după surîsul extatic dinaintea deşteptării, îmbrăţişarea nu părea defel să fi fost repugnată... Ceva m-a oprit. Şi am rămas privind prostit desenele geometrice din mătasa plapomei.

Mă atinse uşor, cu degetul, pe frunte:

— Ce gîndeşti?... Culcă-te acum; e tîrziu, şi mîine începem din nou... De s-ar sfîrşi mai repede. Simt că viaţa aceasta îmi detrachează nervii.

M-am dezbrăcat morocănos, cu fălcile încleştate. M-am ferit de atingerea ei.

Cînd înainte de a închide ochii, după ce-am stins lumina, Cordelia mi-a încleştat buzele cu sărutarea rituală de culcare, prin întuneric, la rîndul meu, mi-am frecat apăsat gura: îmi părea sărutul spurcat de atingerea celuilalt. Şi am rămas multă vreme cu ochii deschişi în noaptea opacă din camera noastră, devenită deodată streină şi ostilă, ca o celulă de osîndiţi pe viaţă să coabiteze şi să se suporte.

A doua zi a avut loc scena ridicolă, şi pentru toată lumea inexplicabilă, despre care gazetele au publicat cele mai fanteziste versiuni.

La club, după consfătuirea cu delegaţia partidului în cartel cu noi, cînd s-a fixat definitiv lista viitorului guvern. Asupra mea nu fusese nici o discuţie. Toţi au recunoscut, de comun şi unanim acord, că nu poate exista discuţie.

Abia scăpasem de atîtea strîngeri de mînă, de angajamentele anticipate pentru o mie şi una de servicii; mă întorceam din cabina

telefonică, de unde anunţasem pe Cordelia că totul a luat sfîrşit şi că, pînă în două zile, Suveranul va semna decretele noului cabinet…

Cordelia îmi răspunse cu sărutări în pîlnia de ebonită; i-am auzit răsufletul de uşurare că, în sfîrşit, scăpa de tot bîlciul deschis în casa noastră; glasul avea ceva din bucuria nestăpînită a copiilor cărora li se vesteşte vacanţa cu o zi înainte de prevederile calendarului.

„Totuşi, ce adorabil copil!" îmi spuneam, întorcîndu-mă cu rîsul ei în urechi, cînd îmi taie calea Carol Stănoiu, să-mi bîlbîie o lungă şi laborioasă felicitare.

Schimbam picioarele, nerăbdător, dar cuprins de o generoasă milă pentru toată înfăţişarea de pachiderm neconsolat a fostului meu concurent, silindu-se să-mi demonstreze că nu există hipopotam mai fericit ca el în toate smîrcurile lacului Ciad. Îşi ştergea broboanele de sudoare cu batista mototolită într-o mînă, iar cu cealaltă, leoardă de apă, mă ţinea prizonier, să-i ascult panegericul pînă la sfîrşit, cînd, cu un semn şiret din ochi, se apropie Bibi Glogoveanu, să mă elibereze.

Avea un costum nou, cenuşiu, pe care şi-l admira, din treacăt, în oglindă.

Nu mă întîlnise încă în ziua aceea, făcu o largă plecăciune, în aceeaşi vreme servilă şi vag zeflemistă:

— Cu toate salamalecurile, Excelenţă!... De-acum, Excelenţă definitivă!

Îmi întindea amîndouă mîinile. Mîinile acelea de trîndav, subţiri şi albe, care şi-au afinizat degetele prelungi numai pe aşii de treflă şi pe sînii femeilor. Mi s-a părut atunci că le văd deodată cuprinzînd în cupa palmelor sînii Cordeliei, aşa cum va fi făcut-o în somnul ei, că gura lui e încă umedă de sărutul ei, din vis.

Scurtă şi absurdă nălucire, dar atît de violentă, încît i-am răspuns nu-mi amintesc ce, însă ceva nebunesc, crud şi ireparabil.

Multă vreme mai apoi am încercat în zadar să-mi reconstituiesc acest episod, pe care nu l-am putut niciodată recunoaşte exact în

versiunile martorilor. Atît îmi amintesc: un moment, figura sincer surprinsă a lui Bibi Glogoveanu, pe care mai dura încă surîsul de satisfacţie după ce-şi examinase din treacăt, în oglindă, hainele noi cenuşii; pe urmă, gestul cu care l-am lovit repede, cu palmele, pe amîndoi obrajii şi peste gură; şi ca epilog grotesc: stupefacţia îndobitocită de pe chipul lui Carol Stănoiu, nedomirindu-se ce se petrece.

Printr-un ciudat fenomen al memoriei, mutra aceasta mi-a rămas ca singura imagine care ar fi meritat reţinută; iar astăzi, cînd nimic în viaţă nu-mi mai îngăduie să-mi regăsesc surîsul, cînd ştiu că nu mai există nici un prilej de înveselire în această tristă ,,vale a plîngerilor" unde orbecăim asaltaţi de fantasme şi de strigoi, astăzi încă, amintirea figurii rotofeie, bălane, nedumerite, tîmpe şi consternate îmi dezlănţuie în solitudinea pustiului meu un hohot dement de rîs.

Ce-a urmat stă scris în gazetele timpului, care au dat proporţia cuvenită acestui scandal, fără explicare şi fără precedent.

Încercarea neizbutită a martorilor de a aplana conflictul; intervenţia fără efect a şefului; încăpăţinarea mea de a nu justifica un gest, pentru toţi, şi pentru cel lovit mai cu seamă, inexplicabil. Ieşirea pe teren, rănirea gravă a lui Bibi Glogoveanu şi refuzul meu de a-i întinde mîna, la invitarea lui cavalerească de pe targa unde se afla culcat, cu plămînul străpuns. Plecarea mea neaşteptată, a doua zi, peste graniţă, dînd astfel cu piciorul celei mai pline de făgăduinţi cariere politice din cîte se anunţase în ultimii douăzeci de ani, în istoria partidelor noastre.

Acestea sînt lucrurile ştiute şi spuse.

Scandalul a întîrziat cu o zi alcătuirea noului cabi-net, căci între diferitele ipoteze care au circulat, una stăruia cu deosebire. Anume, că Bibi Glogoveanu, omul de încredere al şefului, mi-ar fi propus, în baza unei sugestii înalte, nu ştiu ce infamie pe socoteala cartelaţilor, pentru o tragere pe sfoară dintre acelea formidabile, ce întreţineau

faima de abilitate a şefului, şi că, la această nouă pehlivănie, candoarea indignării mele a răspuns cum se cuvenea, cu o sonoră păreche de palme, oare a răsunat în toată ţara, pînă la ultimul cătun. Intervenţia fără succes a şefului era un indiciu că partidul nostru, alarmat de pericolul destăinuirilor, ţinea cu orice preţ să înăbuşe scandalul. Muţenia mea era al doilea indiciu. Şi, în sfîrşit, plecarea mea bruscă însemna al treilea: dezgustat, voiam cît mai repede să mă depărtez de toate aceste murdării.

Astfel, devenii fără voie erou; şi tot astfel, întîia şi singura dată în viaţa lui scelerată, Bibi Glogoveanu a fost victimă inocentă a unei erori de opinie publică.

Iar portofoliul meu, printr-un ironic capriciu al hazardului, căzu în braţele lălîi ale lui Carol Stănoiu, atunci cînd se aştepta mai puţin.

Mutra aceasta stupefăcută nu mi-a fost dat s-o admir.

Mi-a rămas numai cea dintîi. Căci în vremea cînd Suveranul semna decretele şi cînd noul cabinet depunea jurămîntul, simplonul ne ducea, pe Cordelia şi pe mine, spre lacurile italiene.

Acolo, cu şase ani în urmă, ne adăpostisem cea dintîi lună a căsniciei noastre. Şi ceream locurilor seninătatea calmă de atunci; pe acele drumuri însorite nădăjduiam să ne regăsim cum am fost.

În colţul cabinei, Cordelia, cu un volum pe genunchi uitat deschis, privea desfăşurarea peisagiilor alpestre, pe fereastră. Figura ei, pe fondul verde de pluş al banchetei, arăta o paloare ostenită şi bolnavă.

Îmi surprinse privirea.

Se întoarse să-mi surîdă cu sinceră bunăvoie. Se ghemui scuturată de-un fior, rezemîndu-şi capul pe umărul meu.

— Nu-ţi imaginezi cîtă bucurie simt... Cîtă bucurie! Devenise viaţa aceasta imposibilă, şi pentru nervii mei, şi pentru ai tăi... Cred că preţuieşte mai mult fericirea noastră decît un portofoliu ministerial... Nu?

Am dat din cap, afirmativ, dar cu prea puţină convingere. Îl vedeam pe Carol Stănoiu, în frac şi clac, asudînd pe scările Palatului, pozînd cu ridicolă maiestate în faţa aparatelor fotografice.

Îmi ghici ghidul. Cu obrazul ei de catifea îmi dezmierdă obrazul meu, neras, cerşindu-mi răspunsul:

— Spune că da!... Spune, te rog, că da! De altfel, nu e aşa că totul înseamnă numai o amînare? (O lăsasem şi pe Cordelia să creadă că plecam dezgustat de intrigi şi că, într-adevăr, Bibi Glogoveanu mă ofensase, propuriîndu-mi din partea şefului, ca preţ al portofoliului, o ticăloşie nedemnă, aşa cum vroia zvonul public). Vor veni ei să te roage, cînd au să înţeleagă că numai tu eşti capabil să-i salvezi... Sunt aşa de sigură de aceasta!

Eu eram sigur de atît: că, de-acum înainte, pentru mine nu mai există decît renunţarea definitivă, întrucît priveşte orice veleitate politică. Trebuia să-mi strămut toată axa existenţei. Cu nici un preţ nu mă puteam întoarce, asemeni cîinelui biblic, la vărsătura sa. Rostisem şefului, între patru ochi, adevăruri usturătoare pentru el şi pentru partid. Adevăruri care nu se iartă.

Nu ne rămînea, aşadar, decît tăria din noi şi încrederea reciprocă pentru a ne reface altă viaţă.

Cum? Nu eram încă decis. Dar aveam toată siguranţa că voi găsi încotro să-mi canalizez energia colcăind în mine şi să-mi utilizez o capacitate care nu putea rămîne sterilă: să mă realizez altfel. Politica îmi cerea prea multe compromisuri. Orice înfăptuire cu preţul compromisurilor ar fi suferit însă de un viciu iniţial. Acum o înţelegeam încă mai bine: poate întîmplarea absurdă care-mi răpise pentru o clipă stăpînirea de sine şi luciditatea dintotdeauna fusese o tainică indicaţie providenţială, menită să mă apere din timp de mult mai grave dezamăgiri viitoare.

Cîtă vreme ştiam alături de mine toată voinţa, încrederea, înţelegerea şi iubirea Cordeliei, în ritm sincronizat cu bătăile inimii mele, nimic nu era pierdut.

Am strîns-o în braţe cu toată nădejdea naufragiatului care se agaţă de plutitorul trunchi salvator.

Încă nu bănuiam, în clipa aceasta, cît de nesigură şi fragilă era umbra în care mă reazăm.

Cu tot avertismentul, n-am avut această presimţire.

Uitasem şi cealaltă presimţire, din noaptea cea rea, în camera noastră; în camera noastră, rămasă acum departe, cu perdelele trase şi cu hîrtie albastră în ferestre. Dar al doilea avertisment n-a întîrziat. N-a lăsat să treacă nici o săptămînă.

Eram la Stressa. O după-amiază caldă, după trei ceasuri de plimbare cu barca.

Pe terasa hotelului, Cordelia aţipise în scaunulleagăn, cu tălpi curbe. Cu cîteva minute înainte îmi vorbise şi trecuse îndată, pe nesimţite, în somn.

Am lăsat ziarul, s-o privesc îndrăgit. Ne aflam pe terasa aceluiaşi hotel unde am găzduit cu şase ani în urmă. Ne regăseam. Ne regăsisem... Ne izvorau pe buze aceleaşi cuvinte de atunci, aproape cu aceeaşi înmlădiere de glas. Îi revenea culoarea obrajilor. Mă cerca remuşcarea că atîta vreme sacrificasem iubirea noastră şi o profanasem, subordonînd-o unor mediocre ambiţii. (Aşa numeam acum tot ce îmi acaparase întreaga viaţă trecută). Stătusem atîta vreme lîngă fericire şi eu o căutasem aiurea. Nimic nu merită să treacă înaintea iubirii. Îmi dădeam abia acum seama cît o martirizasem. Că, inconştient, mă înverşunasem să ucid tinereţea din ea; să-i impun o viaţă ternă; să o fac tovarăşa şi complicea, şi confesoarea unei existenţi de imposibilă şi nefirească renunţare la ceea ce orice tinereţe socoate divin şi însăşi raţiunea noastră de a fi pe pămînt.

Îmi imaginasem, stupid, că existenţa aceasta la care o osîndisem ar fi putut însemna pentru ea fericire. Ea o acceptase numai, cu o pasivă resignare, într-o generoasă, dar absurdă renunţare la sine.

Acum îmi măsuram odioasa eroare. Şi cu optimismul tuberculoşilor, care găsesc în febra lor ucigaşă izvorul celor mai optimiste proiecte, cu inconştienţa paraliticilor generali, bizuiţi pe geniul lor indiscutabil cînd se simt de-o formidabilă forţă şi găsesc totul simplu, realizabil, fără dificultăţi şi fără primejdii, m-am hotărît îndată să răscumpăr cei şase ani pierduţi ai Cordeliei cu o viaţă fără prestigiu, în care totul să fie închinat ei, iubirii noastre, nouă, celor adevăraţi, nu trivialei realităţi din afară de noi, care nu merită această jertfire de sine. Îi ofeream prinos tot ce crezusem pînă atunci că e sensul vieţii mele şi raţiunea mea de existenţă, fruc-tul muncii, al pregătirii, inteligenţei şi al talentului meu, deşi persist a crede că ele ar fi apărat ţara de toate dificultăţile în care şi astăzi se zvîrcoleşte.

Ce însemna însă o ţară, noţiune abstractă, faţă de iubirea noastră, prezentă, tangibilă şi imediată?

Cu un fel de acră voluptate îmi spuneam că atît m-am înălţat deasupra mea însumi, încît izbuteam să mă biruiesc şi să-i întind această ofrandă, cu simpli-tatea actelor sublime, fără ca măcar Cordelia să bănuiască, aşa cum se afla, cu ceafa rezemată în spătarul de pai al scaunului, dormind cu buzele uşor întredeschise.

Iar buzele ei, răspunzînd chemării mele, s-au înfio-rat de spasmul unui dulce sărut.

L-am văzut, şi din nou, îndată, m-a cuprins înduioşarea şi recunoştinţa, fără neliniştea celei mai vagi presimţiri.

De astă dată s-a deşteptat singură. Şi mi-a ocolit ochii.

Privi, pe luciul emailat al lacului, lunecarea unei bărci îndepărtate, cu ruginie pînză triunghiulară.

— Ai dormit, Cordelia? am întrebat fără nici o atenţie.

Am priceput că, la început, îşi închipuise că n-am surprins-o aţipind şi că n-ar fi voit să mărturisească aceasta. Dar fiindcă am surprins-o, nu înţelegea să-mi ascundă, să nege. Fără să-mi privească în ochi, urmărind imperceptibila înaintare a bărcei, vorbi încet:

— Da! Nu ştiu cum m-a furat somnul. Şi imaginează-ţi: am găsit timp să şi visez...

— Se şi vedea! m-am grăbit să rostesc cu nevinovăţie, trăgînd scaunul lîngă dînsa, să-i cuprind fierbinte mîinile.

— Cum se vedea? întoarse privirea repede şi căutîndu-mi intrigată în ochi. Cum se vedea?

— Ei, cum? Foarte simplu! După mişcarea buzelor. Pariez că, prin vis, m-ai simţit apropiind buzele... Se ghicea prea bine că nu era un vis dezagreabil.

Cordelia izbucni în rîs.

— Ce copil eşti! Na! Uite, să-ţi spun. Visam că eram singură, în barcă, numai cu Giovani, barcagiul. Şi, cu lipsa de logică şi de control a oricărui vis, mă lăsam strînsă în braţe şi sărutată, ca o simplă florăreasă oarecare...

I-am scăpat mîinile din[1] strînsoare.

Giovani era un barcagiu rufos, murdar şi chior, cu o gură oribil de ştirbă, ca o hidoasă spărtură neagră, în care limba se agita ca o rîmă.

— Şi cum ai tolerat? Cum nu te-ai apărat? am întrebat cu asprime şi cu durere.

— Îţi spun că eşti un copil! continuă să rîdă Cordelia. Ce nu tolerezi într-un vis? Ce ţi se pare, oare, imposibil şi neîngăduit, prin somn?...

Într-adevăr, ce murdărie se poate arăta, oare, prin somn, imposibilă şi neîngăduită?

Toată seara am vorbit foarte puţin şi arţăgos. Totul îmi părea ostil, falş, spurcat, perfid. Soarele apunînd cu banală măreţie de carte poştală; priveliştile de prospecte pentru companiile de căi ferate internaţionale; glasul agasant al oamenilor; mirosul ameţitor al florilor. Toate erau insuportabile, odioase. Cordelia crezu că mă gîndesc încă la ceea ce părăsisem în urmă, în ţară, şi veni de cîteva ori să se aşeze drăgăstos pe genunchi, îndepărtîndu-mi şuviţele de pe ochi şi ciocnindu-mi uşor osul frunţi.

— Ce se petrece aci? Tot te gîndeşti? Tot n-ai uitat?...

O înlăturam cu silnicie.

N-avea cum bănui la ce mă gîndeam şi ce nu puteam uita.

Între noi au început astfel să existe gînduri şi temeri care nu se pot rosti.

Cînd s-a înălţat luna, sidefînd lacul, şi cînd Giovani a venit cu barca sub terasa hotelului (cum rămăsese înţelegerea de cu vreme pentru plimbarea nocturnă), i-am răspuns tăios că am renunţat şi că, în orice caz, nu voi mai pune piciorul în barca lui hodorogită.

Barcagiul, nedumerit de brusca dizgraţie, încercă să mă convingă cu patos şi să se disculpe, îndurerat, pentru o vină pe care n-o înţelegea. Volubil, precipită argument după argument, lăudîndu-şi barca, invocînd toate cheltuielile pe care le-a investit fără zgîrcenie, ca s-o facă mai sprintenă şi mai confortabilă ca nici una alta, chemînd mărturia picolilor, personalului de serviciu şi trecătorilor, să declare dînşii pe Sfînta Madonă dacă mai există în tot ţinutul un vîslaş mai iscusit, cu braţele mai agere şi mai musculoase ca ale lui.

Vorbind, îşi dezvelea pînă la umăr mîinile tari, cu noduroasele proeminenţe ale muşchilor, pieptul păros şi arămit de soare.

În vremea aceasta, închipuirea mea reconstituia episodul dezgustător: braţele acestea păroase încleştînd trupul Cordeliei; gura aceasta foanfă şi neagră apropiindu-se ca o ventuză de buzele cărnoase ale Cordeliei, spurcînd-o cu răsuflare dogoritoare.

I-am întors, scurt, spatele, ca să rup obsesia. Multă vreme i-am auzit încă glasul jos, vociferînd indignat, în lumina de reflector a lunei, împotriva străinilor aces-tora ţicniţi, pe care nimeni nu-i mai poate mulţumi.

O noapte de insomnie.

Şi după aceea altele, nesfîrşite.

Mă ridicam în cot, să surprind pe figura Cordeliei semnul vieţii ei secrete, de dincolo de somn. Nu mai stingeam lumina; pretextam

lecturi absolut necesare şi urgente pînă ce Cordelia adormea. Cînd îi simţeam respiraţia regulată, lăsam cartea alături şi aşteptam.

În unele nopţi, figura rămînea neclintită şi indescifrabilă pînă la sfîrşit. Cădeam de oboseală. Mi se înfundau ochii în orbite; am început să am înfăţişare de bolnav. De cîteva ori, Cordelia mă întrebă îngrijorată, stăruind să consult un medic.

Nu ştia că adevărata bolnavă, de o boală oribilă şi fără nume, era numai ea.

Căci nu o singură dată se întîmpla ca, imediat ce închidea ochii, să arate impudic şi desfrînat surîsul extatic şi să-mi sfredelească inima cu scîncetul de voluptate smuls de sărutul din somn, sărut care nu era al meu.

Rămîneam ceasuri fără sfîrşit la pîndă. Descoperisem alături de mine o fiinţă misterioasă, monstruoasă, dureros de streină, din care totul îmi scăpa.

Domnilor, ca să mă înţelegeţi deplin, vă rog să priviţi o singură dată fiinţa iubită, cea mai sigură şi cea mai pură fiinţă iubită, vă rog s-o priviţi cînd doarme.

Aveţi s-o vedeţi îndată cu alţi ochi; e alta. Misterioasă şi străină, cufundată într-o lume despre care niciodată nu veţi şti nimic.

Nu vă mai aparţine, fiindcă ei însăşi nu-şi mai aparţine.

Veţi înţelege atunci cît de mincinoasă şi de neroadă a fost născocirea poeţilor cînd au cîntat somnul pur al iubitei, înfăţişarea de înger care doarme, nevinovăţia zîmbetului de pe buze, frumuseţea castă a liniilor destinse; cît de mincinoasă şi neroadă era superstiţia noastră, a tuturor, cînd atribuiam somnului o curăţenie celestă, de întoarcere la neprihănirea pruncieI.

Pe mine mă cuprindea acum scîrba acestei guri cu buzele umede, pe care le ştiusem şi eu pure, deasupra cărora, în nopţile noastre trecute, mă aplecasem şi eu să caut, ca un izvor reconfortant de apă, viaţa adormită.

Acum aflasem ce apă înveninată şi ucigaşă ascunde, din ce smîrcuri populate cu dezgustătoare zvîrcoliri se prelinge izvorul bălos.

Mi-am ascuns supliciul. Voiam să ştiu tot. Cu nici un preţ nu trebuia să las bănuită prin ceva (un gest imprudent ori o indignare nestăpînită) toată josnicia acestei suferinţi nespuse.

Şi, într-adevăr, am ştiut tot!

Cu cel mai inocent surîs, Cordelia se oferea singură spovedaniei matinale. Înşelată de nepăsarea mea aparentă şi de tonul glumeţ al interogatorului din fiecare dimineaţă, nu mi-a ascuns nici unul din prilejurile de oroare şi de suferinţă pe care mi le rezerva de fiecare dată această lume invizibilă, perfidă şi respingătoare.

Într-o noapte, ofiţerul cu pelerină de conspirator şi ridicul chipiu, de forma şi calibrul cozonacilor moldoveneşti, întîlnit pe culoarele hotelului. În alta, abatele cu privirea lăturalnică şi lubrică, vecinul mustecios de masă, chelnerul restaurantului, şoferul şi englezul cu faţa tumefiată şi cu haine cadrilate, cerşitorul cu papagal şi caterincă, împărţitor de planete, trecători întrevăzuţi o singură clipă, portarul slugarnic şi vînzători de gazete, liceeni cu obrazul plin de coşuri şi moşnegi căniţi; toţi îşi dădeau întîlnire în această lume impre-cisă şi necontrolată a somnului, rupeau distanţele categoriilor sociale, deodată înfrăţiţi şi egali, apăreau transfiguraţi, cu viclene vorbe ispititoare şi cu îndrăzneli ticăloase, îşi aşteptau rîndul, îmbulzindu-se ca la uşa unei case de toleranţă de port.

N-aveam curaj să mai înfrunt privirile. Mi se părea că toţi ştiau. Toţi cei care în somnul Cordeliei o urmăreau, o îmbrăţişau, o aveau.

La spatele nostru, îi bănuiam întorcîndu-se, amintindu-şi absurd şi povestindu-şi cu amănunte cinice tot ceea ce Cordelia visa despre dînşii, împreună cu dînşii.

Seninătatea Cordeliei mă uimea şi mă revolta. Cum putea suporta aceasta? Cum mai putea trece nepăsătoare sub ochii celor care, prin somn, ajunseseră pînă la îndrăzneala ultimă?

Cum mai putea fi firească, cum mai putea rîde, ceti cu linişte o carte, aspira parfumul unei flori, cum putea admira peisagiile şi cum mai privea cu simplitate în ochii oamenilor?

Trebuie să vă declar că uneori, provocată de întrebările mele ocolite, îşi arăta singură mirarea de această dezlănţuire a demonului lăuntric intrat în carnea ei, dar acest lucru îl discuta fără sfială şi fără ruşine, ca pe o simplă curiozitate demnă de o cercetare obiectivă, aşa cum o învăţasem de ani că se cuvin cercetate şi interpretate toate fenomenele lumei vizibile şi invizibile. Şi îndată, cu uşurinţă, trecea la altceva. O carte, un răsărit de soare, organizarea unei excursii.

Rămîneam singur, să mă devore răul din mine. Căci numai în mine răspundea profund această chinuire.

Cordelia se bucura acum de cea mai repugnantă sănătate. Îşi recăpătase culoarea fragedă a obrajilor, dovedea o nesăţioasă poftă de mîncare, un neastîmpăr de tînăr animal scăpat din gratiile cuştei, la aer şi la libertate.

Căutam să-i citesc în ochi vreo urmă, o amintire din lumea oribilă din care se întorcea în fiecare dimineaţă, aşa cum spunea nu ştiu ce cronicar despre ochii fumătorului de opium Thomas de Quencey, că păstrau neliniştitoarea strălucire din privirea unui heruvim care s-ar fi întors din infern.

N-am descoperit niciodată cea mai mică umbră în frăgezimea asemuitoare adorabilelor fecioare din nativităţile lui Ghirlandajo: sete neistovită de viaţă, pornirea să găsească totul agreabil şi să afle copilăreşti prilejuri de îmbucurare din cele mai neînsemnate nimicuri.

V-am spus că era numai un copil bolnav. Bolnav de prea multă sănătate comprimată.

Încerca să-mi alunge posomorala. Îşi cerea cîteodată iertare că nu poate participa la dezamăgirile mele exagerate, căci continua să creadă că rămîneam tăcut, gînditor, încruntat şi cu dinţii încleştaţi,

numai fiindcă nu uitam încă şi nu mă consolam de brusca răsturnare din cariera mea politică.

Se aşeza pe genunchi, cuprinzîndu-mi obrajii în palme, apropiindu-şi fruntea ei de fruntea mea şi scormonindu-mă în adîncul insondabil al ochilor, scufundaţi în orbite:

— Încă tot nu vrei să uiţi? Să înţelegi că ei au să vină şi să te roage? Că eşti acum mai tare, fiindcă ştiu cît i-ai dispreţuit?

Îşi apropia buzele, şi mă feream de atingerea gurii pîngărite.

Strîngea alintată din umeri, renunţînd să înţeleagă. După o clipă apărea în altă haină, cu faţa umbrită de pălăria cu boruri largi, de pai, tîrîndu-mă de mînă:

— În orice caz, să ieşim de aici! Aerul, mişcarea poate că sunt mai tari decît mine...

Nu-şi imagina ce supliciu îmi rezervau acest aer şi această mişcare.

Mergeam în urma ei, căutînd cu o cruntă suferinţă să ghicesc pe care dintre toţi trecătorii întîlniţi îi va alege prin somn, să le dea ceea ce somnul nu le refuză niciodată.

Am datoria să recunosc că nimic din purtarea Cordeliei nu ar fi îndreptăţit vreodată să bănuiesc vreo preferinţă, să-i atribui vreo responsabilitate în pasivitatea cu care accepta desfrînările cărnii sale, prin somn. Nu! Nici o vină nu i-am putut descoperi. Lumea exterioară nu exista decît pentru plăcerile nevinovate ale ochilor, pentru armonia liniilor şi culorilor, pentru curăţenia emoţiilor estetice, şi atît. Cinstea în care a fost crescută, disciplina morală şi curăţenia înnăscută a simţurilor nu i-ar fi îngăduit niciodată senzualitatea fără limită a femeilor ce descopăr îndată în bărbat un mascul, împingîndu-le irezistibil să şi-l apropie într-o rivalitate de cochetării neruşinate. În afară de mine, pentru Cordelia nu exista nici un alt bărbat pe lume. Aceasta îi permitea să privească în ochii tuturor cu seninătatea celei mai împăcate şi inocente conştiinţe.

Dar rămîneau somnul şi revanşa cărnii în vis.

Domnilor, am încercat să fug de această tortură, strămutmd mereu locul, ca să nu mai întîlnim aceiaşi oameni.

Ne-am schimbat din oraş în oraş, urmînd indicaţiile şi recomandaţiile ghidurilor: oraşe de munte şi porturi de mare, cetăţi cu amintiri vechi în pietrele ruinilor şi refugii singuratice, unde îşi dădeau ultima suflare ftizicii, pe creste de munţi, cu feregi aproape arborescente, ca în vîrstele dintîi, unde aerul brazilor e ozonat şi electrizat, ca în clinicile de radiologie.

Speram că oboseala, că permanenta schimbare a decorului, vor alunga fantasmele somnului, că vor risipi aceste miasme înveninate şi îl vor goli de visuri, lăsînd carnea în pace, să se odihnească şi să se vindece.

Cordelia bătea copilăreşte din palme de cîteori descopeream alt colţ al Italiei, abia pomenit în prospecte şi atlasuri. Se deştepta de cu noapte să împacheteze valizele, ştia să găsească imagini ingenioase şi inedite pentru a admira frumuseţea locurilor în care eu nu-mi găseam pace.

Totul se petrecea ziua, nevinovat; pentru ochii tuturor ne înfăţişam ca nişte privilegiaţi şi prea fericiţi muritori, colindînd fără grijă lumea, în cea mai desăvîrşită înţelegere şi cea mai invidiată încredere reciprocă.

Aceasta, pînă cînd Cordelia îşi culca capul între perne. Şi îndată îmi începea chinuirea fără nume. Surîsul extatic şi scîncetul din somn. Degetele subţiri, strîngîndu-şi singură sînii în spasm, şi nopţile mele de veghe, urmărind deznădăjduit, cu ochii morţi în fundul capului şi cu sudoarea răcită la tîmple, cum trupul şi sîngele, şi gîndul, şi iubirea Cordeliei îmi scapau, nu-mi aparţineau, se prostituau sub privirea mea neputincioasă.

Domnilor, este odios cîtă lume nu-şi găseşte astîmpăr în Italia, transformată într-un vast hotel cu nenumărate anexe de muzee.

Toate rasele, toate neamurile şi toate vîrstele. Spanioli cu siluete donchihoteşti şi cu vocabular sonor, de cîntăreţi de romanţe. Nemţi

îndopaţi de mezeluri şi de bere, cu tidvele rase şi cu ochelari de scafandri. Englezi deşiraţi, cu dinţi de cal şi americani de nord, cu dinţi de lapte şi cu obraz de copil. Americani de sud, cu părul negru-albăstrui şi cu ochi migdalaţi, de dansatori viţioşi care fură colierele partenerelor de ***schimy***. Asiatici cu dinţi galbeni, cu pielea întinsă pe pomeţi, cu gesturi manierate de presti[di]gitatori şi cu mustăţile rare, ţepoase, de mort. Scandinavi cu părul cînepiu şi cu mişcări timide, de copii crescuţi prea repede; ruşi cu privirea naivă şi crudă în aceeaşi vreme; greci mieroşi, cu glasuri zîzîite şi tărăgănate de crupieri; unguri parodiind îngîmfat portul sportiv al englezilor; negri cu ochi de porţelan, cu păr de sîrmă pentru frecat parchetul şi cu palmele roze, de maimuţe; toate rasele, toate porturile, toate conformaţiile craniene care să facă deliciul ahtiaţilor de antropologie, toate desenurile de torace, de braţe, de membre şi de abdomene: mustrele tuturor naţiilor semănate în toate ungherele planetei, venite să se desfăteze fără grijă, conduse în turme de ghizii cu glasuri metalice de fonograf, zgîindu-se la femeile celorlalţi, cu aceeaşi lipsă de jenă cu care cercetează în muzee amănuntele capodoperilor şi curbele reci ale marmorei.

Iar lumea aceasta, mobilizată din toate rezervele continentelor cu amestecul lor babilonic de limbi, nu aştepta decît venirea nopţii pentru a părăsi muzeele, terasele cafenelelor, dancingurile, hotelurile şi restaurantele, ca să mai defileze încă o dată prin somnul Cordeliei. Şi cu ce îndrăzneli, Doamne, cu ce năravuri inedite, aduse de-acasă, căutînd prin somn prada ce li se oferea cu mîinile legate!

Se pot spune acestea? Se poate înţelege aceasta?

Domnilor, este o plăcere bărbătească să ai de luptat cu un adversar făţiş, declarat, loaial şi vizibil. Să ai de luptat şi să-l înfrîngi. Sau, dacă eşti nevrednic, să cazi biruit.

Dar cum poţi lupta cu năluci?

Dacă nu admit, înţeleg însă gelozia cu un obiect precis. Pe un adversar îl poţi suprima, îl poţi dezonora să-l neantizezi în ochii

femeii iubite, îl poţi doborî să rămîi numai tu singur, tare şi crescut; în lupta aceasta găsesc ceva frumos, puternic şi grandios, ca în încăierările pînă la moarte ale sălbăticiunilor de codru cînd îşi dispută femela. Unul din doi trebuie să dispară, şi înfrînge întotdeauna acel pe care natura l-a înzestrat cu însuşiri mai alese, cu mai multă frumuseţă şi vigoare, ca să perpetueze şi să perfecţioneze speţa.

Eu aveam însă un duşman în fiecare noapte re-înnoit. Un duşman mereu reîncarnat de vedeniile somnului, în exemplarele tuturor raselor şi tuturor naţiilor, tuturor vîrstelor şi tuturor categoriilor sociale. Un duşman mereu metamorfozat în ceva fluid, scîrbos şi insesizabil, scăpînd atingerii şi rînjindu-mi în tenebre, cu un rîs perfid şi diavolesc, împotriva căruia nu există nici o putere omenească să-l sfarme, cum ai sfărîma cu pumnul dinţii unui vrăjmaş de moarte, în carne şi oase.

Am înţeles atunci că nu mai există decît o singură scăpare.

Să mă ascund undeva, să ne ascundem departe de tot, să o ascund şi să o închid pe Cordelia ca într-un sarcofagiu, la capătul unui labirint, departe de toate privirile, unde nimic să nu ne mai ajungă şi nimeni să nu ne mai ştie.

Am hotărît data întoarcerii într-o dimineaţă. Am depeşat în ţară. Îmi amintisem casa pitită în văgăuna munţilor, moştenirea de la bunici, lăsată în paragină şi în paza pădurarilor, unde nu călcasem decît arareori, iarna, la vînătoare.

Acela era locul potrivit.

Acolo aveam să găsim pacea şi izolarea necesară, pînă cînd totul va redeveni normal şi pînă cînd voi izbuti să alung din somnul Cordeliei mizerele şi arzătoarele ispite care-au chinuit odinioară şi somnul anahoreţilor. Să rămîn numai cu ea şi cu iubirea noastră. Să o recuceresc. Să-mi revină din lumea unde totul e mînjit şi spurcat de atingeri impure; să o consolez şi să o alin ca pe o victimă smulsă infernului, să o redau vieţii fireşti şi onorabile.

Am depeşat, aşadar, slugilor să pregătească încăperile, să mături paianjenii şi să prefacă în cel mai scurt timp casa pustie într-un culcuş primitor şi cald, aşa cum fusese pe vremea cînd trăiau bătrînii în pustnicia lor cuminte şi îndepărtată de deşertăciunile omeneşti.

Pentru Cordelia am pretextat nevoia unui an de studiu, din care va lua fiinţă lucrarea capitală a vieţii mele, opera de maturitate în care să adun organizat tot ce învăţătura, cugetul şi experienţa îmi îngăduiau să dau, în sfîrşit, la lumină.

Minţeam.

Minţeam, domnilor, fiindcă toate acestea erau acum departe de mine; nu mai existau; rămîneau în urmă, desprinse de mine, trăite într-o altă viaţă.

Găci femeia şi creaţia sunt incompatibile; femeia distruge viaţa spirituală, îţi devoră timpul, îţi intră în sînge ca o otravă subtilă, te acaparează şi te ţintu-ieşte într-o existenţă brută, de animal aservit instinctului. Creatorii nu trebuie să cunoască femeia; viaţa lor, ca şi a sufletelor simple, nu trebuie să aibă istorie.

Eu renunţasem la tot ce-am crezut, de la cele dintîi mijiri ale vieţii conştiente, că avea să însemne raţiunea mea de existenţă; renunţasem la tot ce avea să mă ridice deasupra gloatei mediocre. Căutasem şi am crezut că am aflat în Cordelia un aliat, un tovarăş, un confident: amăgirea durase ani, se dovedise mincinoasă. Acum nu mai exista decît ea, femeia; se substituise idealului meu de viaţă, paralizase orice încercare de eliberare. Pentru ea mă resemnam unei vieţi fără prestigiu, căci nimic în afară de dînsa nu mai avea vreo însemnătate.

Dar pe dînsa, unica între toate, o voiam recîştigată numai pentru mine şi pentru totdeauna.

Minţeam deci. Minţeam cînd am pretins că ne izolăm pentru lucru, pentru opera mea capitală. Cordelia însă m-a crezut îndată.

Şi sincer se bucură, fiindcă, după dînsa, aceasta însemna că toată criza pe care mi-o atribuia s-a încheiat.

— Ţi-am spus că mişcarea, aerul, schimbarea mediului au să-ţi împrospăteze încrederea în tine! rosti cu naivitate, pregătind valizele de drum şi cercetînd orariul trenurilor. Încă o dată am avut dreptate! Au să vadă dînşii ce-au pierdut...

„Dînşii”, adică toată liota partidului, a cărei existenţă o uitasem şi îmi era cu desăvîrşire indiferentă acum.

În ţară m-am întors ca un răufăcător, fără de veste, noaptea, şi fără să desprind hîrtia albastră din ferestrele faţadei, la casa din Bucureşti.

Aveam oroare de indiscreţia gazetelor, mai ales că, după şase luni de guvernare, incapacitatea lui Carol Stănoiu făcuse să se pomenească în cîteva rînduri, cu regret, lipsa mea şi chiar să se vorbească despre o eventuală remaniere, în caz cînd cineva din partid ar găsi îndestule argumente şi îndestulă căldură ca să mă convingă a renunţa la surghiunul meu voluntar. Acestea le cunoşteam din lectura gazetelor; iar lectura mă făcea să surîd cu milă.

Cariera mea politică, gîndurile, capacitatea, însuşirile şi ambiţiile mele trecute nu mai existau decît în opinia altora. Mie îmi sunau străine. Viaţa îmi rezervase alt destin.

N-am stat în capitală decît două zile, atît cît a fost nevoie, pentru mine şi pentru Cordelia, să expediem lăzile cu cărţi şi să facem cumpărăturile trebuincioase unui an de exil.

Am străbătut străzile în maşină închisă, pentru a evita întîlnirile inoportune. Precauţiune, de altfel, inutilă, după cum mi-a dovedit-o îndată figura mirată a bărbierului meu obişnuit, care nu m-a recunoscut decît tîrziu, după ce îmi răsese jumătate din obrazul săpunit, şi aceasta numai după glas. Atît mă schimbaseră aceste şase luni!

Am ajuns în staţia ultimă de munte pe-o lapoviţă murdară şi rece, cum mă impresionase cîndva acumularea şi dozarea detaliilor,

pentru a crea o atmosferă patetică, într-un film de emigranţi.

Trenul şuieră trist în văgăuna pustie.

Din alt tren, garat pe linia moartă, răspunseră din vagoanele închise cu gratii behăituri şi mugete resemnate, de vite pornite la tăietoare. Luminile palide ale felinarelor se legănau în mîini nevăzute. Totul era posomorît şi deznădăjduit, da! ca în sumbrul film al unui drum fără întoarcere.

Mizeria noastră deveni mai tangibilă în această pustietate cîinoasă, în care ne afundam.

Cinci ceasuri de mers, în ţăcănitul monoton al copitelor, subt coşul de piele al trăsurii, unde bombăneau picăturile. Glasul răguşit al vizitiului şi al pădurarului, urcat alături, pe capră, cu puşca pe genunchi. Cordelia ghemuită lîngă mine, în blănuri, strîngîndu-mi braţul cu mîna ei mică şi rece, de copil înfricoşat de ameninţările beznei.

Pe urmă, cele dintîi săptămîni, pînă ce s-au orînduit lucrurile pentru o atît de îndelungată şedere.

Iarna aşternută pe îndelete; priveliştile odihnitoare, cu brazi neclintiţi şi severi, cu zăpada densă, compactă, foşnind subt paşi ca atlasul: peisagiu asemuitor cu cele de pe cutiile cu lapte condensat. Şi ceasurile de înnoptare timpurie, la gura sobei, unde duduia focul, trosneau vreascurile, se învăluia apoi jăratecul în cenuşă subţire, cu scînteieri molcome de vis.

Aceste săptămîni dintîi au fost, domnilor, singurul armistiţiu pe care mi l-a acordat viaţa.

Nici un prilej de nelinişte.

În somnul Cordeliei, nici o urmă din surîsul rău şi bolnav care-mi chinuise nopţile. Figură indescifrabilă şi calmă; somn robust, în care viaţa e suspendată.

Am crezut chiar, atunci, că pregătirile pentru o atît de îndelungată şedere au fost exagerate. Două-trei luni se făgăduiau destul. Totul nu fusese poate decît o trecătoare sminteală a nervilor surmenaţi,

repede vindecată, repede uitată. Subt orice fericire stă ascunsă o cicatrice închisă. A fost să avem şi noi cicatricea feri-cirii noastre. Cu atît mai generos că venise de la năluci, care nu lasă urme, şi că suferinţa se ştergea o dată cu nălucile.

Cordelia îşi petrecea ziua căutînd să dea încăperilor orînduiala pe care vor fi avut-o pe vremea cînd trăiau bunicii. Din lăzi scoase la iveală podoabe vechi, cadre şi scoarţe păstrate în naftalină; îmi cerea, de zece ori într-un ceas, lămuriri asupra locului unde se aflase cu trei decenii în urmă o pernă, o panoplie de vînătoare, un scrin.

Nu ştiam să-i dau decît foarte vagi desluşiri, atît cît reţinuseră amintirile de copil. Dar mai amănunţit cunoştea locul celui mai neînsemnat lucru Pătru, pădurarul. Acela ţinuse, în tinereţe, tovărăşie de vînătoare bătrînului şi nu contenea să povestească teribile şi epice peripeţii, din crîncene lupte cu fiarele codrului.

El singur supravieţuise acestor oameni vechi.

Şi tot ce adunase în amintirile lui de om singuratic, căuta să-şi descarce acum, cînd găsise cine să-i dea ascultare.

Pentru bunica avea un fel de compătimire, ca pentru o vietate neînsemnată şi discretă, cum se pare că, într-adevăr, trecuse prin viaţă. Dar pentru bătrîn păstra o admiraţie nemărginită, pe care n-o clătinase[ră] nici cei treizeci de ani cîţi trecuseră de la moartea lui cruntă şi bravă, trîntit de glonţ hoţesc, în pustietatea sihlelor.

Fusese omul acela aşa ori crescuse aşa numai în închipuirea lui?

Nu ştiu, căci tot neamul meu cu mine se stinge, iar amintirile nehotărîte, de copil, nu pot nici întări, nici dezminţi imaginea înfăţişată de pădurarul Pătru. Aşa cum apărea în povestirile lui, părea însă a fi fost un uriaş cu sînge aprig în vine şi de o bărbătească frumuseţe, cruţată dincolo de coruptibila destrucţie a anilor. Om tare şi aspru, iubitor de petrecere în ceasuri rare, cînd primea oaspeţi îndepărtaţi, de la tîrgurile din cîmp, şi om cu mare trecere şi slăbiciune pentru partea femeiască, din care pricină, după cît ne lăsa

să înţelegem Pătru, pădurarul, bunica îşi trecuse multe nopţi în aşteptare şi plîns.

Acestea toate mă interesau puţin. Ca şi nesfîrşitele episoade de vînătoare, plicticoase palavre, în care bănuiesc că fantezia povestitorului contribuia cu o exagerată doză.

Nu venisem pentru aceasta! Oamenii morţi rămîn morţi. Nu merita nici un interes, dacă în trecerea lor prin viaţă n-au ştiut să se ridice peste nevrednicile bucurii şi suferinţe animalice.

De departe, pustnicia acestor bătrîni îmi apăruse întotdeauna cuminte şi înduioşătoare. Aflam însă că şi aici se ascunseseră suferinţi mediocre şi plăceri vulgare. Un om zdravăn, un animal robust, care a mîncat, a băut, a ucis alte animale, a rîvnit la femeile altora şi le-a avut, a făcut să sufere alt animal, cu orizont mărginit, a murit violent, cum se cuvenea încheiată o astfel de viaţă; în definitiv, ce este aceasta decît existenţa a milioane şi milioane de larve omeneşti?

Pădurarul Pătru e un moşneag chircit şi păros, cu un cap uriaş, tare de urechi, cu ochii încă din cale-afară de vii subt sprincenile stufoase, cu mîini lungi şi butucănoase, coborînd pînă dincolo de genunchi; un soi de gnom bărbos, cu o neistovită poftă de vorbă.

Cînd intră în casă, închide uşa cu îngrijire, ca şi cum ar voi să se asigure întîi că nu-şi face loc după el nici una din umbrele nevăzute, despre a căror viaţă aievea şi de mult expirată e gata să înceapă povestire... Înaintează un singur pas de la prag, îşi netezeşte creştetul alb cu o labă de cimpanzeu, îşi răsuceşte căciula, caută ceva în chimir, nu găseşte şi caută în sîn, se uită pe păreţi, tuşeşte, a avut ceva de spus şi a uitat, aşteaptă...

Cordelia găsea întotdeauna ceva să-l întrebe.

Bănuiesc că îl ademenea înadins cu vorba să ajungă la una din povestirile lui, care-i făceau deosebită plăcere.

Femeile găsesc pasionantă orice existenţă, cît de mediocră şi stupidă ar fi, de îndată ce nu e cea imediat apropiată de a lor,

îndepărtată în timp ori în spaţiu. Participă la drame fictive şi rămîn insensibile la cele reale şi imediate.

Treceam în cealaltă cameră, unde mă aştepta masa cu hîrtia neatinsă şi cu volumele netăiate.

Auzeam, prin uşa cu scîndura uscată, glasurile enervante, întrebările moşneagului surd: „Ha? Ha?”; regretam biroul de acasă, cu uşile duble, din belşug capitonate, ca să nu străbată nici un vuiet şi să mă izoleze desăvîrşit de larma deşartă a lumii. Dar îmi biruiam îndată nemulţumirea pentru aceste trecătoare neajunsuri. Era doar fericirea noastră la mijloc; ca regimul obligatoriu şi strict dintr-un sanatoriu, de unde aveam să ne întoarcem amîndoi pentru totdeauna vindecaţi.

Amîndoi.

Căci acum, cînd Cordelia îmi revenea, începea să mă doară cealaltă viaţă, la care renunţasem; mă simţeam şi eu bolnav de inacţiune, luam hotărîri încă nelămurite să încep ceva, nu ştiam ce; poate chiar în adevăr mă ispitea gîndul acelei opere de maturitate, despre care pomenisem, minţind.

Mă întrebam atunci dacă nu cumva iubirea mea pentru Cordelia nu fiinţa decît în măsura în care plana asupra ei o ameninţare, ca să pălească de îndată ce ameninţarea dispărea. Mă întrebam din nou dacă o iubire calmă, sigură şi eternă e destul pentru a umple o viaţă de om.

Răspunsul a venit, şi de astă dată, neaşteptat.

După o noapte de viscol, cînd crivăţul zgîlţîise ferestrele şi chiuise fără istov, răsturnînd cu trosnete brazii.

O noapte rea, cu somn de mai multe ori întrerupt.

M-am deşteptat ostenit. Cordelia, înfăşurată în haina de lînă albă, în faţa focului, în jîlţ, privea gînditoare jăratecul, cu bărbia în pumni. Cînd m-a simţit răsucindu-mă în aşternut, n-a avut răbdare să aştepte. În loc de bună dimineaţa, m-a întîmpinat cu o întrebare:

— Nu ai vreo fotografie de-a bunicului?...

Am dat din umeri:

— Ştii foarte bine că n-am mania albumelor de familie!

Cordelia părăsi jilţul şi veni să se aşeze pe marginea patului, răsucind între degete un canaf al hainei de lînă.

— Şi nu eşti curios să afli de ce te-am întrebat?

— Defel! Ţi-am spus, mi se pare, de mai multe ori că n-am nici o simpatie pentru acest moşneag berbant, care pînă la adînci bătrîneţe a chinuit o biată femeie, de altfel, o proastă!

Cordelia nu se dădu bătută.

— Totuşi, hai să ţi-l descriu eu...

— Mersi! Să-mi recapitulezi toate inepţiile cu care mă plictiseşte, de două luni, imbecilul acesta de pădurar?

— Lasă-l pe pădurar! începu Cordelia să-şi piardă răbdarea. Am să ţi-l descriu eu, după mijloacele mele de informaţie, directe...

Mă privi zîmbind, să-mi citească surprinderea.

— Directe!... Ce fel de vorbă e aceasta? am întrebat căscînd, iarăşi şi iarăşi, fără nici o presimţire. Ai dat cumva, în sertare, în lăzi, peste vreun document, o schiţă?... Îmi amintesc că era prieten cu nu ştiu ce haimana, care trecea drept pictor... Îi va fi făcut vreun tablou, o mîzgălitură, în schimbul unei piei de căprioară.

Cordelia dădu din cap, lăsă canaful şi îşi tipări, pe genunchi, haina:

— Cum trivializezi tu realitatea! O cobori întotdeauna la detalii meschine şi materiale... Află că n-am găsit nici o schiţă şi nici un tablou şi că te-am întrebat de n-ai vreo fotografie, numai fiindcă voiam să verific dacă imaginea mea corespunde cu ceea ce a fost în realitate.

Acum începusem eu să-mi pierd răbdarea:

— Nu înţeleg ce vrei să spui... Ce e aceea „imaginea ta” şi informaţiile tale „directe”?

Cordelia îmi feri, cu gestul obişnuit, părul în lături de pe frunte, privindu-mă cu o sclipire de rîs în ochi:

— Aceasta înseamnă pur şi simplu că l-am văzut cum te văd! Că mi-a vorbit, şi mai mult, ca să nu-şi dezmintă se vede apucăturile din viaţă, mai înseamnă că şi-a permis ceea ce-şi permitea cu toate pădurăresele şi morăriţele lui, de pe vremuri.

I-am repezit mîna, întîrziată pe frunte.

Am gemut:

— Iar... Iar începi?

— Ce încep? întrebă Cordelia cu nevinovăţie.

Puteam oare să-i spun? Să-i mărturisesc toată chinuirea care mă adusese aici, gîndul cu care venisem, minciuna în care trăiam de atîtea luni? Să-i arunc în faţă, ca unui bolnav de moarte, adevărul cel crud? Să-i deschid ochii asupra acestei duble existenţi monstruoase, asupra neruşinatei desfrînări, care prin somn e încă mai ticăloasă decît a femeilor aţinîndu-ţi calea la lumina felinarelor, ca publice adăpători pentru poftele publice?

Atunci s-ar fi zidit între noi tăcerea, şi nimic n-aş mai fi putut să ştiu.

M-am silit (cine poate înţelege forţarea supraumană?), m-am biruit să surîd şi să par înveselit foarte de această nouă viclenie a somnului, proxenet cu ingenioase şi spurcate ademeniri:

— Aşadar, şi el?... Tîlharul! Moşneag de şaptezeci de ani şi mort de treizeci, şi încă tot nu-şi găseşte astîmpăr!... Şi nici n-a cugetat măcar ce nelegiuire săvîrşeşte!... Cu o nepoată!... Nici nu erai născută cînd murea el!

— Imaginează-ţi! se miră Cordelia.

Pe urmă, după o pauză, cu ochii plecaţi, dezmierdîndu-şi cu palmele stofa de lînă moale, pe genunchi:

— În orice caz, dacă a fost într-adevăr aşa în viată cum mi-a apărut, înţeleg acum toate femeile care alergau după el, peste nouă munţi!

Domnilor, din dimineaţa aceasta, existenţa noastră în văgăuna sălbatică şi pustie de munte a luat ritm halucinant.

Am dat pădurarul afară. L-am alungat cu lovituri de baston cînd a început să se jăluie. l-am găsit nu ştiu ce vină inexistentă, de necredinţă şi de hoţie.

Într-o tresărire a cugetului, mi-am dat seamă de un adevăr simplu, care stătea lîngă mine, în mine, şi nu-l aflasem. Anume, că lumea aceea perfidă şi mîrşavă a somnului mi-o smulgea pe Cordelia, fiindcă îi dădea ceea ce nu ştiusem să-i dau eu. O iubisem pînă acum rece, stăpînit, cu o nevoie de a o avea absorbită în mine, cu toată fiinţa ei sufletească: gînd, voinţă etc. Îmbrăţişările noastre erau scurte şi aproape caste. Am dispreţuit şi mi-am dominat întotdeauna animalul din mine. Josnicia poftelor satisfăcute cu scrîşnet de dinţi sau cu savantă artă a iubirii mi s-a părut întotdeauna nedemnă de omul ieşit din animalitate. M-am gîndit întotdeauna, domnilor, că nu există spectacol mai hîd şi mai dezgustător decît acel pe care l-ar oferi ochilor tăi reci, de privitor, încleştarea bestială a doi oameni în ceea ce, fără pudoare, a fost numit spasmul suprem.

Domnilor, o asemenea bestie, lubrică şi brutală, am devenit eu.

Sărutul meu fu muşcătură de cîine, îmbrăţişările mele, dureroase; cu o posomorîtă înverşunare căutam să alung din carnea Cordeliei amintirea tuturor săruturilor şi dezmierdărilor ireale din somn, să şterg toate armele invizibile şi să epuizez toată înfiorarea simţurilor numai pentru mine.

Am căzut, domnilor, pînă aci.

Cordelia luneca din braţele mele cu ochii stinşi şi cu mîinile moarte, cu fruntea atîrnînd greu şi cu buzele strivite: pasivă, neînţelegînd, şi umilită de gemătul meu triumfal.

Atunci am observat întîia oară, apărînd sub bărbia rotundă, coborînd spre gît, vinişoara albastră, ca sem-nul abia vizibil al fiinţei ei perisabile şi coruptibile.

Ce-au fost nopţile şi zilele noastre e dureros şi nevrednic să spun.

Închişi în casa de munte, eram doi duşmani, pîndin-du-ne. Cordelia, înfricoşată de lacoma mea îmbrăţişare, tresărind de cîte ori

îmi simţea paşii apropiindu-se, ridicînd ochi rugători, apărîndu-şi gura şi sînii cu palmele mici; eu, cerîndu-mi prada cu smuncitură de stăpîn. O trezeam din somn. O căutam prin întuneric. Ha-ha! De astă dată nu mă mai temeam nici de somn, nici de lumea aceea invizibilă, perfidă şi respingătoare, care crezuse că are să mi-o fure, să mi-o smulgă şi să o prostitueze, cum face, domnilor, cu toate femeile şi iubitele, şi copilele voastre.

N-am luat seamă la rotaţia anotimpurilor.

Închişi între patru păreţi, trăiam numai pentru aceasta; lupta între mine şi nălucirile somnului era pe viaţă şi pe moarte, nu îngăduia răgaz, nu trebuia să mă distreze nimic, să-mi scape nimic, acum cînd se apropia victoria definitivă. Şi într-adevăr, surîsul extatic, scîncetul din somnul Cordeliei nu mai aveau cînd, nu mai aveau cum să apară.

Cîteodată aţipea cu o carte pe genunchi, împuţinată la trup şi palidă, rezemată de spătarul fotoliului.

Obrazul era ostenit şi trist, buzele albe, vinişoara albastră a gîtului se desena neliniştitoare, ca un semn al morţii într-un fruct gata să se desprindă. O spionam. Nu trebuia să se lase somnului, ademenirilor lui per-fide. Mă apropiam. Şi acum, scîncetul, scîncetul din somn, era numai pentru mine.

A durat aceasta, cît?

Se puteau număra zilele după vraful cărţilor cetite de Cordelia. Căci nu ne mai vorbeam nimic. Nu mai aveam ce ne spune. Tăcerea tencuise zid între noi. Iar ceasurile treceau, în fîşîiala monotonă a foilor întoarse.

Domnilor, ajung la sfîrşit. Vă rog să luaţi aminte la un sfat. După somn, să ştiţi că al doilea duşman al vostru sînt cărţile. În ele, femeia cea mai castă găseşte îndestul venin lasciv ca să schimbe realitatea prezentă, onestă şi tangibilă, pe o lume de ficţiuni absurde, unde totul este permis şi totul mincinos idealizat.

Am înţeles-o aceasta cînd am ştiut că somnul Cordeliei, atît de puţin şi de întrerupt cum era, se popula îndată cu eroii romanelor, animaţi şi reîncarnaţi.

V-aţi putut oare închipui şi aceasta?

Personagiile acelea de mucava, fără suflet şi fără consistenţă, luînd trup în somn, purtînd femeia în peisagii de o complezenţă complice; insule tropicale, parcuri romantice, păduri virgine, ţărmuri de mare, lacuri scăldate de lumina lunară, castele oglindite din maluri stîncoase; eroi în armuri grele sau în costume napoleoniene, în haine de sport şi în mantii de rajah; tot ce imaginaţia literatorilor din toate veacurile şi din toate naţiile au născocit convenţional şi mincinos, apărînd în somn, în vis, apropiindu-se cu paşi vicleni, cu ademenitoarea şi făţarnica lor retorică, invitînd la un pas de menuet ori la o promenadă în parcul cu lună, ca să sfîrşească întotdeauna răsturnînd femeia pe o bancă, pe un divan, pe o pajişte, să le soarbă viaţa lor caldă şi să le pîngărească buzele cu gura lor neînsufleţită, care n-a trăit, n-a grăit, n-a suferit niciodată aivea, şi totuşi, în nevăzut, îşi are fiinţă.

Această lume de fantome inanimate invadase acum în somnul Cordeliei, probabil că s-o consoleze de prezenţa mea unică şi monotonă.

Fiindcă eram brutal, ei ştiau să se apropie cu dezmierdări mieroase.

Fiindcă eram mut, cu dinţii încleştaţi, ei ştiau să îndruge graţioase madrigaluri.

Fiindcă zile şi zile de chinuire îmi albiseră tîmplele şi îmi adînciseră în văgăunele orbitelor ochii sticloşi, ei apăreau de o tinereţe scandaloasă, zvelţi şi elastici ca pajii, puternici ca gladiatorii şi ageri ca vînătorii de antilope.

Fiindcă renunţasem la tot, fiindcă eram acum un strigoi al omului care-aş fi putut să fiu, al omului providenţial poate şi unic, aşa cum avusesem drept să fiu, ei erau prinţi cu gesturi suverane, genii cuprinzînd în tidva lor universul, artişti concurînd creaţia.

Eu rămîneam soţul, eternul soţ, cutreierînd încăperile ca o fiară în cuşcă, pîndind clipa să mă reped şi să strivesc pe buzele Cordeliei sărutarea lor, să înăbuş răsuflarea lor, să alung amintirea lor, să lupt cu spectrele lor.

Se pot spune? Se pot înţelege acestea? Puteau găsi alt sfîrşit decît cel care-a fost? De care mă apropiam cu fatalitatea care conduce imuabila geometrie a aştrilor?

Domnilor, totul s-a întîmplat într-o seară cu cer încărcat, după o zi fierbinte, cu muşte lipicioase şi cu văzduhul greu de furtuna care nu îşi găsea dezlănţuire.

Lipisem fruntea de fereastră. Priveam norii vineţi, chinuindu-se să se ridice peste creasta munţilor şi căzînd îndărăt. Prin spărturile lor, cerul era albastru şi adînc, ireal. Chemarea, presimţirea unei lumi de dincolo, unde totul e simplu şi clar. Un vînt cutreiera un timp, urla în vîrful aspru al brazilor, astupa ostroavele limpezi ale cerului cu nori opaci, cădea brusc, şi deodată era o neclintire şi o tăcere de panică, într-un sumbru început de întunecare.

Străbăteau sunete foarte de departe, în alte văi, după alţi munţi, cu fulgere nevăzute. Şi iar se dezlănţuia vîntul, şi iar se oprea brusc, în încremenire.

Tortura aceasta a naturii neputincioase răspundea în mine cu o durere aproape fizică.

O înţelegeam şi participam la ea.

Domnilor, nu surîdeţi! Ceea ce spun este exact: înţelegeam şi participam la această chinuire a forţelor uriaşe, paralizate de alte puteri duşmane, nevăzute, luptînd surd cu zvîcniri, cu zvîrcoliri şi cu pauze, ca să-şi găsească eliberare. O furtună care nu se poate dezlănţui, stearpă, legată de blestemul vracilor, e, ca orice act, orice faptă, orice viaţă, nerealizată. Pregătită, anunţată, făgăduită, dar nerealizată. Cum n-aş fi participat dureros la acest eşec al forţelor zădărnicite de-un duh al înfrîngerilor, fatal?

Mîna rămăsese rezemată de pragul ferestrei, unde se afla vraful ziarelor nedesfăcute: de mult nu-mi mai deşteptau nici un interes. Ochii mi-au căzut maşinal pe un titlu gros, peste care apăsa palma. Am ferit-o, să-l cuprind întreg: ***Declaraţiile d-lui ministru Carol Stănoiu...***

M-am întors spre Cordelia, cu un început de exclamaţie compătimitoare:

— Tot nu s-a mai sfîrşit cu imbecilul acesta!!...

Cordelia dormea, cu ceafa rezemată în spătarul fotoliului, cu cartea pe genunchi, cu gîtul dezvelit arătînd vinişoara albastră, cu o mînă strîngînd sînul şi cu buzele palide, întredeschise. Biată figură, ostenită şi tristă, umbră din ceea ce a fost!

Am vrut, cu alt suflet, să mă apropii uşor, cu alt suflet, să o dezmierd, să o trezesc din somnul perfid; domnilor, vă jur că în clipa aceea mi-au năvălit deodată în gînd cuvinte rare şi încă nespuse, în care să mărturisesc toată chinuirea noastră, să-i destăinui tot, să căutăm împreună unde ne stă vindecarea, de unde ne va veni eliberarea.

M-am apropiat în vîrful paşilor, am întins amîndouă mîinile să o cuprind, şi mi-a răspuns scîncetul, surîsul cel rău şi desfrînat, descărnînd hîd buzele uscate.

Mîinile erau acolo, aproape de obrajii vestejiţi, pe care voisem să-i dezmierd.

Au coborît...

Au coborît mîinele la gît, şi mîinele au strîns. Mult. Nesfîrşit de îndelung.

Pînă cînd vinişoara albastră de sub bărbie, prelungită spre rotundul gîtului, s-a învineţit, să plesnească.

Aceasta e tot.

Am ucis visul! Am suprimat somnul!

Eu am fost cel mai tare!

Totuşi, ceva n-am să ştiu niciodată. ***Cine, cine*** a mai fost cel din urmă, din ultimul somn al Cordeliei? David? Isaia? Solomon? Pilat din Pont sau Iov, sau Fiul risipitor, sau Lazăr înviat din morţi? Cine, dintr-o mie de clienţi prea notorii ai raiului sau infernului, din ***Vechiul...*** şi ***Noul testament?***

Căci cartea de pe genunchi era ***Biblia***, singura ei lectură îngăduită, de luni.

SIMFONIA FANTASTICĂ

„Ştiu faptele tale, că nici rece eşti, nici fierbinte: o, de-ai fi rece sau fierbinte! Iară fiindcă eşti călduţ, şi nici rece, nici fierbinte, te voi vărsa din gura mea.”

Apocalips (3, 15—16)

I - *PRÉLUDE*

Cei doi vecini nu-şi mai găseau astîmpăr.

Se răsuceau în fotolii; aruncau sfruntate ocheade femeilor în largi decolteuri pudrate; îşi împărtăşeau indiscret păreri ghiduşe asupra sînilor, umerilor şi spinărilor expuse goale la vedere; îşi făceau aluzii deşănţate la peripeţii care-i legau, dintr-un trecut de bună seamă nu prea îndepărtat şi în orice, caz bez-metic.

Grigore Stolnicu era silit să-i asculte. Martor fără voie, încarcerat între braţele fotoliului roşu, la început se amuzase. Sfîrşea prin a-i urî cu înverşunare.

Îi fusese uşor să înţeleagă cum, dintre cei doi gureşi şi măscăroşi tovarăşi de bancă, unul era bucurestean de baştină, celălalt provincial, de curînd debarcat în Gara de Nord pentru un dezmăţ de cîteva nopţi.

Vorbeau despre o dansatoare de cabaret cu care chefuiseră pînă dimineaţa la patru, aşteptîndu-i şi la acest miez de noapte, cu o fidelitate profesională.

Şi-o cedau unul altuia, înduioşător de mărinimosi.

Pe urmă trecură în revistă toate însuşirile cîntăretelor, dansatoarelor şi acrobatelor din diferite varieteuri, pomenind despre crupa, coapsele şi temperamentul fiecăreia cu recea competenţă a unor arbitri într-un grajd de curse. Şi iarăşi rîdeau.

Erau tineri şi erau porniţi să se înveselească de tot ce li se întîmplase şi avea să li se mai întîmple; să muşte din toate poftele cu dinţii plini, să nu cruţe nici o cuviincioasă pudoare şi să nu piardă nici un prilej de desfăt.

Mai ales pentru această tinereţe provocatoare şi zgomotoasă, Grigore Stolnicu, om grav şi ursuz, savantul profesor universitar respectat şi temut, îi ura cu toată înăcreala onestităţii ofensate.

După schimbul de suveniruri comune, care le-au dezlănţuit alte chicotiri de rîs, pricepu că „indivizii” — aşa îi numea în gînd — au făcut oştirea împreună şi că acolo au legat prieteşug.

Provincialul căuta să dovedească fostului camarad că nu l-a acoperit zgura mediocrităţii din mocnita lui urbe periferică.

De aceea supralicita încă în reflecţii mai neruşinate, se chinuia să privească mai impertinent prin monoclul sprîncenei drepte şi rotea, cu aroganţă de irezistibil Don Juan, un obraz învineţit de gîtuiala gulerului prea strîmt, antipatică figură punctată de coşuri roşii, pe care amidonul pudrei albăstrii la scopsese mai dezgustător.

Numai grija nebiruită cu care îşi pipăia din minut în minut funta îngustă de smoching şi coşcova prea scrobită a cămăşii trăda o ireparabilă stîngăcie de provincial înduminicat.

Un semnal, întîi sfios, de aplauze, pe urmă contagionat din bancă în bancă, dinspre fund spre rîndurile din faţă, şi susţinut de tropăiturile călcîielor, răcori nerăbdarea publicului.

Grigore Stolnicu se bucură că, o dată cu începutul concertului, zănatecii vecini vor fi constrînşi la tăcere.

Dar nu-i era dat să scape atît de uşor.

În loja de alături intrase un grup întîmpinat de plecăciunile vînzătorului de programe. Un domn cu superbă şi majestuoasă barbă revărsată pe piept; o doamnă bătrînă şi puţintică la trup, cu ochelari de guvernantă; o alta, tînără, de-o absentă şi extraterestră înfăţişare; un june sclivisit şi surîzător, care îndată schimbă cu prietenul provincialului din bancă un imperceptibil semn din pleoape, ca o dinainte hotărîtă complicitate de masoni.

Toate privirile, năclăiate de marasmul aşteptării, se întoarseră cu o înviorată curiozitate la femeia în vest-mînt verde-auriu, de stil, care era într-adevăr cel mai nobil şi mai pur exemplar de frumuseţe femeiască din această sală. Lornioanele şi binoclurile celorlalte femei, ca întotdeauna, s-au ţintuit să scormonească lacom şi pizmăreţ

fiecare boabă de perlă a colierului, fiecare cută a rochiei, fiecare buclă a părului.

Femeia în haină verde-aurie primea cu simplitate şi nepăsare acest omagiu, cu care fusese, desigur, dintotdeauna deprinsă.

Surîzînd elegiac vidului, fără să privească la nimic, juca distrat şiragul perlelor între degetele lungi, subţiri şi afinizate, ca toate mîinile ce n-au făcut niciodată nimic. Spuma arămie a părului zburlit într-o savantă neorînduială punea o înflăcărată aureolă în jurul obrazului cu ovalul pur, deasupra ochilor de culoarea palidă a violetei.

Junele din provincie rămase o clipă cu toată insolenţa înecată în gîtlej. Dezarmat, nu găsi nici un rînjet de duh să profaneze nepămînteasca făptură. Era ceva nou şi de-o gingaşă fragilitate, cum nu se vedea în capitala lui judeţeană, unde femeile au sîni lăptoşi de doică şi mîini noduroase de spălătoriţă, cu toate ro-

chiile mai scurte de genunchi şi cu toate pălăriile comandate direct din ***Rue de la Paix.***

Îşi rosti sincera şi spontana minunare într-un „Aaaa!" bleg şi prelung.

Pe urmă, cu nevinovată curiozitate, vru să afle cum se numeşte şi din ce eterice spaţii interastrale a descins în această lume grosolană şi hîdă.

Era acum rîndul prietenului să-l uimească.

Şi-l uimi într-adevăr într-atît, încît, uitînd rolul de cinic şi feroce fante venit în capitală să calce într-o apoteoză pe inimi sfîşiate, scăpă monoclul din arcada sprincenii, îl prinse în palmă şi nu-şi aminti să-l mai încrusteze la loc, ascultînd cu cea mai prostită şi totală renunţare la sine.

Celălalt, cu programul concertului făcut paravan gurei, îi povestea pe nerăsuflate, în grăbit rezumat stenografic:

— ...Ala cu barbă: Ghiojdeanu, consilier la Casaţie.... Soţul! Eternul încornorat... Baba: un fel de rudă de departe... Damă de companie. Mai mult un fel de codoaşcă bătrînă. Şi ea? Cea mai teribilă podoabă! Cît o vezi de sfîntă, e la al şaselea sau al şaptelea amant. Asupra cifrei exacte există încă o controversă. Îi cu-lege şi-i leapădă ca pălăriile. Pe trei îi cunosc eu, sunt amic. Actualul e tipul din spatele ei, Gicu, prieten bun. Durează mai mult decît toţi ceilalţi. Tip tare... Îl admir. Parol! Nelipsit în casă, nelipsit la masă, indispensabil seara, la concerte, la teatru, la Elysée. Vara în viligiatură. Iarna în streinătate. Fumează ţigările soţului, comandă mîncările care-i plac, dă ordin servitorilor... Trio perfect!... Şi-a pus în gînd să-l facă pe Ghiojdeanu să-şi radă barba, şi să ştii că o face. Aşa, numai din sadism! Zece, din club, am prins pariu cu el că n-are să izbutească. Ghiojdeanu e identificat cu barba. E, ca să zic aşa: o barbă cu om, nu un om cu barbă. O barbă celebră, cu om. Cea mai frumoasă, mai îngrijită, mai fluvială barbă din capitală. Fără barbă nici nu şi-l închipuie nimeni. Ar fi ca o sinucidere. Ca o amputare. Un ***capitis diminutio!***... Şi mă

tem acum că o să pierdem cu toţii: Ghiojdeanu, barba, iar noi, pariul!... Gicu şi-a asigurat concursul femeii. Iar cînd vrea femeia! Ce nu face cînd vrea femeia? Ţi-am spus că e teribil tipul!

— Exagerezi şi tu! protestă fără convingere fostul camarad, săltînd pe dos şi pe faţă, în palmă, lentila monoclulului, ca şi cum ar fi jucat banul sau pajura, să vadă dacă sunt de crezut ori nu asemenea infamii şi dacă nu cumva prietenul vrea să-l pună la încercare şi să-şi rîdă de credulitatea lui provincială.

— Exagerez? Păcat că pleci peste două zile! Pînă la sfîrşitul săptămînii ai vedea minunea minunilor, de care au să se crucească toţi Bucureştii. Duminecă, la zece seara, expiră termenul pariului, şi Gicu ne-a jurat că are să se prezinte cu el, la Operă, tuns, ras şi frizat... Priveşte şi tu!

Spunînd, se uită peste umăr, spre lojă, cum se uită şi camaradul din provincie, cum se uită fără voie şi Grigore Stolnicu, profesorul grav şi posac.

Femeia în verde privea serafic, în nevăzut. Domnul cu barbă îşi dezmierda drăgăstos şi melancolic podoaba celebră în toată capitala. Iar de la spatele femeii, Gicu, clipind mehenghi şi triumfător din ochi, făcu prietenului un semn cu dosul mîinei de-a lungul obrazului, plimbînd un brici invizibil.

Pantomima nu mai îngăduia nici o îndoială.

— Ai văzut? E sigur pe el, tipul!

— Şi ălălalt? Consilierul!... Ce imbecil! Cum poate suporta? se indignă amicul din provincie, al cărui cinism de paradă era numai o pojghiţă subţire peste o fire tihnită de viitor soţ, cu halat şi cu papuci.

— De ce imbecil? O iubeşte şi atîta tot. O iubeşte şi trebuie să suporte. Se face că nu vede. ...În orice caz, nu-i excepţie. Toţi soţii sunt imbecili prin defi-niţie!

„Canaliile! Ce canalii, de luat în palme!” se frămîntă pe loc, prizonier între braţele fotoliului, Grigore Stolnicu, solidar cu soarta

soţilor, fiindcă şi el era însurat, mîhnit pentru soarta consilierului cu barbă celebră, fiindcă îl cunoştea vag, de la băi, de acum doi ani, cînd se arătase un cărturar subţire şi un om de lume, cu deosebire afabil.

Un murmur în toată sala şi un foşnet de programe anunţă, în sfîrşit, începutul.

Strunele vioarelor suspinară gîtuite acorduri, contrabasul gemu ca un bondar aterizînd, o piculină chicoti, gîdilată.

Intră, cu paşi zvelţi de menuet, „Maestrul", alintată odraslă a capitalei, primit cu aplauzele tuturor palmelor subţiri de femeie. Surîse, salutînd şi mulţumind cu graţie de elastic paj năpîrlit de bucle, porunci autoritar cu bagheta cucernică tăcere şi, răsucindu-se pe călcîie, îndoliat greier cu plastron alb, crucifică brusc braţele în aer, dezlănţuind toate alămurile.

Grigore Stolnicu răsuflă uşurat. Efluviul sunetelor îl legănă îndată într-o lume odihnitoare, după jumăta-tea de ceas cît îndurase supliciul vecinătăţii care-i scrîşnise pe nervi.

Ascultă atent şi grav, cum săvîrşea cele mai neînsemnate acte ale vieţii. Cu toată încordarea de fost elev sîrguincios şi de dascăl care îşi prepară fiecare prelegere, metodic şi savant, cu un impunător dosar de fişe.

Nu iubea muzica şi nici nu o înţelegea.

Dar tocmai de aceea, ca să-si combată o nevrednică infirmitate, îşi poruncise să nu lipsească toată iarna de la nici un concert. Iar la acesta dintîi venise pregătit după două ceasuri de conştiincioasă iniţiere, ci-tind într-o enciclopedie muzicală viaţa şi opera fiecărui compozitor din program, interpretarea bucăţilor şi comentariile criticilor cu autoritate mondială.

Nu pricepea şi nu simţea, dar de cea dintîi simfonie fu deplin mulţumit.

Urmărise pe rînd: cum adoarme pădurea cu ultimile triluri de păsări, cum clipotesc somnoroase izvoarele, cum apar îmbrăţişaţi amanţii şi cum răsare luna, toată ascensiunea crescîndă a pasiunei,

jurămintele, apariţia înşelatului care a pîndit lupta în codru, moartea amantului, bocetul despletit al femeii la care participă, deşteptate, toate acordurile vii ale pădurei, acalmia dinainte de zori şi răsăritul triumfal, în cîntecul cristalin gîlgîit al ciocîrliei... Fără enciclopedia de acasă i s-ar fi părut o înşiruire incoherentă de sunete. Prevenit, participa la toată desfăşurarea orchestrală şi aplauda cu însufleţirea recunoscătoare a omului care a mai descoperit încă un prilej să-şi dovedească o superioritate necunoscută.

Cînd ,,Maestrul" mulţumi cabotin la necurmata deturnare a aplauzelor înclinîndu-şi alintat mijlocul subţire, Grigore Stolnicu se răsuci şi el să privească sala în urmă, cu sentimentul că ceva din aceste aplauze i se adresau şi lui, ca unul care se identificase atît de miraculos, de la prima dată, cu toate instrumentele de coarde şi de vînt ale Filarmonicei.

Cu întărită încredere, de auditor acum bine încercat şi predestinat unei apropiate şi totale competinţe, se instală mai vîrtos în jîlţ, să asculte partea a doua.

Cunoştea, din textul enciclopediei, legenda pe care se află brodat poemul simfonic. „Către sfîrşitul tine-reţii sale, magii spunîndu-i că steaua-i apune, Iskender străbate Iranul, căutînd floarea nemuririi..." Grigore Stolnicu surîse satisfăcut, cu o dinainte aprobare. Se încruntă însă îndată, îndreptîndu-se de mijloc, contrariat. Nu regăsea nimic. Nu recunoştea nimic. După lunga melodie a vioarelor, başii au rămas singuri, ca în marşul funebru din ***Eroica*** lui Beethoven. Enciclopedia nu spunea aşa ceva. Cercetă programul. Scria negru pe alb: „Paul Dukas — ***Peri!***"

Nu el, aşadar, şi nu programul se înşelau, ci în-treaga orchestră.

Tînărul din provincie, cu gîtul strangulat în gulerul prea înalt şi strîmt, îi ghici nedumerirea şi se plecă binevoitor să-i şoptească, eliptic:

— S-a schimbat ieri... Repetiţia generală, Berlioz: ***Simfonia fantastică***. Cererea publicului... A fost anunţată în ziare.

Grigore Stolnicu uită să mulţumească, neplăcut surprins că un individ atît de antipatic părea că înţelege şi simte cu atîta convingere introducerea acestei ***Simfonii fantastice***, despre care el nu ştia nimic şi nici nu auzise vreodată.

„Desigur, se prefac. Snobi dezgustători!"

Tinerii ascultau însă cu sinceră participare, fiindcă toată flecăreala lor necuviincioasă de adineaori nu-i împiedeca să simtă cu toată fiinţa ceea ce Grigore Stolnicu nu apucase să înveţe din ***Enciclopedia*** lui nounouţă, în două volume.

Îşi adună toată luarea-aminte. Vioarele îi vorbeau însă într-o limbă cu desăvîrşire streină. Înăbuşi un căscat lăcrimos. Închise o clipă ochii şi îi deschise îndată, amintindu-şi ce-ar putea să creadă şi să spună oricine l-ar recunoaşte din sală, pe el, Grigore Stolnicu, savantul grav şi profesorul respectat, moţăind de somn la concerte. Deschise ochii. Flautul anunţa catifelat apariţia iubitei, în ceea ce Berlioz numise „ideea fixă" a ***Simfoniei...***

Grigore Stolnicu văzu altceva.

Înaintea privirei îi căzu pricina tuturor întîmplărilor care aveau să-i cutremure şi să-i răstoarne viaţa.

II - *DANSE MACABRE*

În jîlţul din faţa lui Grigore Stolnicu se afla un domn chel, scurt şi gras.

Una din acele chelii totale, perfecte şi lucioase, care oglindesc lumina candelabrelor ca globurile poleite din grădini. Iar pe chelie se plimba o muscă... O muscă, la sfîrşitul lui noiembrie, aceasta dovedea o vitalitate excepţională! Desigur, o muscă dezmorţită de căldura încropită a caloriferului.

Musca se plimba pe luciul cheliei, parcurgînd-o în linie dreaptă şi în diagonale, în zigzaguri şi în spirale, descriind cercuri şi traversînd-o grăbit, ca şi cum şi-ar fi amintit deodată că a uitat ceva în celălalt capăt. S-ar fi spus că se îndărătniceşte să descopere un cît de invizibil cusur acestei sfere perfecte, o imperceptibilă neregularitate ori un anemic fir de păr. Sau poate că dresa un plan parcelat al acestei suprafeţe desăvîrşit netede; poate că era purcesă să încheie o minuţioasă măsurătoare, după o metodă inedită şi proprie, de arpentaj.

Domnul gras încercă de cîteva ori să curme lipicioasa promenadă, ridicînd braţul scurt să alunge insecta.

Apărarea fu stîngace şi fără efect.

Mîna nu ajungea pînă la destinaţie: musca se ridica în linie dreaptă, descria cîteva evoluţii de zbor planat, pe urmă revenea descinzînd direct pe chelie, hipnotizată de oglinda sferică.

Posesorul cheliei renunţă, filozof, la neizbutitele tentative.

Dar Grigore Stolnicu, el, nu putea renunţa.

Se simţi fascinat de chelia roza şi de intrepridele explorări ale mustei, străbătînd în toate direcţiile acest deşert sticlos, fără oaza unui singur smoc de păr. Cu absurd şi concentrat interes, urmări zigzagurile capricioase, aşteptă neliniştit de cîte ori musca se oprea. Nesimţirea domnului din faţă îl jignea personal, ca o inferioară

nesimţire a întregei speţe umane. Cum de poate suporta? O muscă parcurgînd cu mersul ei aderent o chelie trebuie să fie cea mai iritantă senzaţie... Şi ălălalt ascultă fără nici un semn de impacientă.

El nu mai ascultă nimic: orchestra, cu toate cele şaizeci de instrumente şi cu „Maestrul" gesticulînd din baghetă, nici nu mai există pentru dînsul. E cu totul adunat aci, la chelia hipnotică şi la excursia muştei.

Un îndemn rău, absurd şi bolnav, pe care îl cu-noaşte şi de altă dată, a pus stăpînire pe el. Dacă ce-lălalt nu simte, trebuie să alunge el musca, fiindcă nu circulă numai pe bila luciu-trandafirie a necunoscutu-lui din faţă, ci îi pare că îl gîdilă cu mersul ei mărunt, aci, direct, pe meningea lui Grigore Stolnicu.

Orchestra cînta scena cîmpenească: cei doi păstori dialogînd din cornul englez şi oboi, în susurul arborilor legănaţi de vînt.

Grigore Stolnicu începu să sufle şi el, uşor, printre buze, aplecîndu-se şi slobozind asupra dezerticului peisagiu lipsit de vegetaţie din chelia domnului o boare abia simţită, ca un austru primăvăratec.

Musca, alarmată de acest anormal fenomen atmosferic, se opri, cercetînd parcă să vadă dacă nu e o simplă părere. Îşi şterse cu două labe mustăţile invizibile. Înaintă cîţiva paşi, să constate dacă vîntul e de caracter general sau numai local. Se ridică în zbor planat, să verifice pînă la ce înălţime au putere curenţii, şi ateriză imediat, lămurindu-se că are de-a face numai cu un fenomen parţial.

Celii şi başii orchestrei anunţau apariţia iubitei în mintea îndrăgostitului. Inima i s-a oprit. O presimţire dureroasă i-a sfredelit gîndul: „Dacă iubita îl înşală?" Şi totul deveni furtunos şi patetic în strigătul instrumentelor.

Grigore Stolnicu îşi înteţi şi el suflarea, care transformă austrul în început vijelios de crivăţ, păstrînd în acelaşi timp aerul cel mai nepăsător din lume, cu ochii întredeschişi şi cu totul absorbit la melodia păstorului, rămasă acum să suspine singură, fără răspuns.

Domnul chel din faţă se mişcă strîngînd gulerul hainei mai înalt, pe ceafă. Desigur, protesta lăuntric împotriva acestui Ateneu atît de prost gospodărit, încît lasă curentul uşilor deschise să nenorocească lumea năduşită.

Musca fixase, în sfîrşit, un punct care-i părea, din cine ştie ce tainică pricină, demn de o deosebită atenţie.

Sonda cu trompa, pipăind terenul intact, cum fac căutătorii de izvoare, cu varga, cînd descoperă după magnetismul planetei şuvoaiele subterane de apă. Poate căuta porii nevăzuţi, pe unde broboneşte sudoarea.

Făcea cîţiva paşi de-a-ndărătelea, descria un cerc, se înălţa plutind suspendată să privească terenul din ansamblu şi revenea încăpăţînată să ciocănească în acelaşi şi acelaşi punct.

Posesorul cheliei asculta cu absorbită luare-aminte de pătimaş meloman. Cîteodată numai mişca toată chelia pe osul craniului, ca o perucă de boscar trasă cu o invizibilă sfoară. Musca nu simţea, cum nu simt pămîntenii mişcările de rotaţie şi de translaţie ale planetei. Tenace, ciocănea înainte.

Grigore Stolnicu îşi şterse un rînd de sudori.

Căută cu deznădejde să gîndească la altceva, impunîndu-şi să ignore existenţa muştei şi existenţa cheliei. Se uită în plafonul roşu şi circular, înflorit cu greoaie ornamente, ca sala de sudaţie a unei băi turceşti. Numără becurile, făcînd proba numărătorii de la dreapta la stînga şi invers. Citi cu luare-aminte data de dea-supra scenei: 1888, calculînd vîrsta Ateneului; citi inscripţiile, rememorînd artele şi ştiinţele umane: Fizica, Matematica, Geografia, Muzica, Pictura, Literile...

Cu ochii închişi căută să-şi imagineze cum ar înţelege el episoadele zugrăvite în locul rezervat pentru Marea frescă; începînd cu moartea lui Decebal la Sarmizegetusa şi sfîrşind cu apoteoza încoronării, la AlbaIulia... Pe urmă îşi recapitulă toate clădirile cu dom circular, după al căror chip şi asemănare a fost clădit Ateneul: Panteonul lui

Agrippa, Castel Sant-Angelo, Mausoleul lui Teodoric cel Mare, Biserica Sfînta Constanţa din Roma.

Cugetul îi rătăcea în cele mai depărtate şi diverse domenii: adînc în timp şi departe, la capătul lumei, în spaţiu; dar ochii reveneau încăpăţînat la musca drăceşte danţîndu-i sub privire, iar îndemnul rău şi tiranic îl împingea să încerce cele mai nevrednice mijloace pentru a o alunga să-şi caute altă chelie în sala, slavă Domnului, populată cu îndestule chelii, cu a dirijorului în frunte.

Marche au supplice — allegreto nori troppo — intona acum orchestra. Artistul visează că şi-a omorît iubita. E osîndit la moarte şi e tîrît la locul execuţiei.

Paşi mărunţi, ca ai muştei, însoţesc convoiul.

Explozia bruscă a instrumentelor, retezînd fluidul suspin de clarinet, evocă ultimul gînd al iubitei, brutal întrerupt de cuţitul execuţiei. Neaşteptat, cu o şiretenie lipsită de premeditare, Grigore Stolnicu se prefăcu că strănută. Musca zbură o singură clipă, tîrîtă de intemperia erupţiei, şi reveni, cu promptitudinea unei santinele care nu-şi părăseşte postul pînă la moarte.

Domnul absorbit nici nu luă seamă la aceste peripeţii. Grigore Stolnicu îşi aminti o scurtă şi amară povestire a lui Cehov, unde un copist e dat afară din slujbă şi moare, fiindcă a strănutat într-o seară, ireverenţios, la un spectacol, în spatele unui personagiu important.

Se acăţă de această nădejde, silindu-se să-şi aducă aminte unde a citit istoria, cînd, cum era cartea şi cum se numeau personagiile... Mintea îi refuză orice lumină, într-un negru neant. Ochii reveneau fascinaţi la obsedanta insectă, care trăgea pe globul de fildeş roz nevăzute meridiane, transversale paralele şi poate liniile unor himerice curse de pacheboturi, cum se văd punctate drumurile transatlanticelor pe sferele pămînteşti din vitrina companiilor de navigaţie.

Întoarse capul, să-şi distreze privirea la alte epi-soade mai puţin obsedante din sală.

Văzu loja în care se afla femeia în haină verde, ascultînd cu bărbia în pumn şi cu ochi angelici; la spatele ei, Gicu, tipul tare; alături, consilierul cu barbă celebră, dezmierdîndu-şi gînditor somptuoasa podoabă virilă. Vru să reconstituie romanul sau drama, sau comedia acestui întreit grup conjugal: ochii se întoarseră alarmaţi la dansul muştei pe chelie, ca şi cum s-ar fi îngrijorat ca nu cumva să sfîrşească înainte de a prinde de veste.

Oftînd, se aşternu încruntat, cu toată încordarea voinţei, să asculte... ***Visul unei nopţi de Sabat,*** cînta de astă dată orchestra. Artistul se crede într-o horă de strigoi, înconjurat de năluci înfiorătoare şi de hidoşi monştri, adunaţi să dănţuiască la înmormîntarea lui. Instrumentele se întreceau în bizare sunete stridente: la ţipete îndepărtate răspund alte ţipete de aproape. Grigore Stolnicul îşi alese din toată estrada un personagiu şi un instrument, care să-i ţintuiască luareaaminte bolnavă, substituindu-se infamei gîze şi hipnoticei chelii.

O clipă crezu că a găsit.

În stînga şi în fundul scenei, contrabasul îi apăru demn de toată atenţiunea.

Îl ţinea înşfăcat de gît un personagiu înalt, grav şi cu barbă, mîndru de instrument şi mîndru de rolul său. Cînd nu cînta, părea tot atît de fălos ca un australian din ţinuturile hiperboreene, pozînd înaintea unui aparat fotografic alături de un instrument bizar şi monstruos, poate capcană de vînătoare, poate instrument muzical, poate cutie misterioasă de vrăji, poate unealtă de supliciu, poate sicriu, poate un idol...

Deodată se apropia un pas. Strîngea mai zdravăn gîtui cutiei sonore de lemn, s-o asfixieze. Trăgea cu arcuşul cîteva mîrîituri joase, ca o borboroseală de înecat, reteza un sunet, înăbuşindu-l pe strună, şi imediat, după ce sfîrşea, rezemat într-un picior, în neclintire de statuie, privea triumfător sala, cu o superbie demnă de un mai nobil rol.

Ochii iui Grigore Stolnicu însă, reci la acest vesel şi atrăgător spectacol, se întorceau irezistibil la muscă şi la chelie.

Strigoii dănţuiau urlînd mai desfrînat. Iubita apare la orgia valpurgică şi e întîmpinată cu chiote dezmă-ţate: melodia ei suavă şi-a pierdut nobleţea austeră, e acum un joc trivial şi grotesc. Toată orchestra pare molipsită de frenezia rea şi deşănţată, toate instrumentele urlă şi chicotesc infernal; iar musca de pe chelie, ca şi cum ar întrupa în minuscula ei făptură tot clocotul acesta nebunesc, sare, horeşte, se învîrte, ţupăie şi bate din pinteni pe luciul sticlos.

Grigore Stolnicu simte un gînd stupid invadîndu-l. Să ridice palma uşor, uite aşa, uşor, şi plisc! Să turtească musca jucăuşă, curmîndu-i bezmeticul sabat...

Îşi şterse fruntea, cu batista mototolită de sudoare. Ca din greşeală, cercă un vicleşug: mişcîndu-se din loc, atinse cu programul chelia, alungînd musca o clipă şi cerîndu-şi politicos iertare.

Domnul se răsuci pe jumătate, plescăind un „Ţî-ţî" impacientat. Tînărul vecin, cu obrazul punctat de coşuri, îl privi curios şi nedumerit. Gulerul lui Grigore Stolnicu deveni leoarcă de năduşeală, să-l stoarcă.

Ştia acum că nu va mai scăpa decît fugind. Îşi încleştă amîndouă mîinile de braţele fotoliului, cu ochii lărgiţi la sabatul muştei, cu toată voinţa deznădăjduit încordată, să nu dea ascultare îndemnului perfid: „Uite aşa! Uşor, ridic palma uşor de tot, uşurel, şi pe urmă, fulgerător: plişchi!"

Nebuneasca orgie a orchestrei şi năucul dans al muştei atingeau acum paroxismul. În stridenta întrecere de chiote se amestecau dăngăte funebre de clopot, parodia de ***Dies irae*** se împletea cu hora de strigoi, toate alămurile, coardele, tobele, talgerile, dezlănţuite, umpleau sala de toate răcnetele iadului şi se concentrau în măruntul joc pe loc al gîzei demonice.

În ignoranţa sa totală întru cele ale muzicei, Grigore Stolnicu nu ştia cînd se va sfîrşi ***Simfonia...***, să-i sfîrşească şi lui supliciul. Încă zece

minute? Cinci? O! De-ar rezista să nu ridice palma uşor, uite aşa, uşoruşurel, şi repede, plişchi! Să curme chindia muştei!

Nu aşteptă nici zece minute, nici cinci. Cu înfăţişare suferindă şi neţinînd seamă de toate ţîstîiturile scandalizate, îşi făcu loc, ridicînd tot şirul publicului din bancă, şi o zbughi spre ieşire, la aer şi la libertate.

III - *CHORAL*

Cu mîna rezemată de perete, încălţîndu-şi galoşii la garderobă, simţi cum îl scutură frigul culoarelor glaciale prin cămaşa ud lipită de trup.

Nu aşteptă restul, lăsînd mărinimos bancnota întreagă, şi călcă duşmănos, cu gulerul blănii ridicat, pe scări, în noaptea rece şi pură.

Ningea.

Cea dintîi ninsoare din acest an. Cînd intrase în sală, abia fulguiau cîteva steluţe singuratice şi timide. Acum se aşternuse pe iarnă deplină.

Sub picioare, zăpada se strivea moale şi mătăsoasă. În vitrinele luminate, fulgii jucau festiv, ca o ninsoare artificială, de teatru.

Femeile înfăşurate în blănuri scumpe şi calde chicoteau sonor, întinzînd mîinile smulse din mănuşi să culeagă stelele cristaline şi albe, îşi ofereau obrajii să simtă acăţîndu-se fulgii în gene, vorbeau vesel şi bucuros, cum fac totdeauna orăşenii la prima ninsoare.

Grigore Stolnicu păşea în această generală îmbucurare, a firii şi a oamenilor, încruntat şi deznădăjduit.

El ştia ce însemnase aceasta, iar sufletul îi era amar.

Porni spre Şosea. Mişcare! Îi trebuia mişcare. Şi, grăbind paşii, fugea de el.

„A treia oară! Aceasta mi se întîmplă a treia oară!” gemu, scuturat de frigul care-i îngheţa cămaşa udă, sub blană.

Într-adevăr, aceasta i se întîmplă a treia oară, în doi ani.

Ceva necunoscut, insinuant, rău şi inexplicabil, se strecura în viaţa lui simplă, rectilinie şi lipsită pînă atunci de orice mister şi orice surprize.

Era om tare, stăpîn pe el, măsurat în fiecare act, cînd o imperceptibilă sminteală a mecanismului precis îl alarma acum pentru a treia oară, făcîndu-l să se aplece cu spaimă deasupra unei

genune, atras afund, irezistibil. Nu se recunoştea. Nu-şi explica. El, care îşi explică totul şi nu întîmpinase în viaţă-i nici o turburare şi nici un obstacol.

Căci era un rar şi mîndru exemplar omenesc Gri-gore Stolnicu, „acest fiu al operei sale, glorie a învăţămîntului şi ştiinţei româneşti”, cum îl numea cu drept cuvînt un anuar universitar sub fotografia în ţapănă ţinută de gală, cu tot şiragul de decoraţii făcînd zaimf multicolor deasupra inimei lui uscate şi reci, de cărturar.

Totul fusese socotit în existenţa aceasta: totul prevenea, înlăturînd cu ani înainte cea mai neînsemnată stavilă care i-ar fi întîrziat înălţarea metodică. Grigore Ionescu-Stolniceni fusese semnătura lui de student sîrguincios sub primele articole de filologie, Grigore Ionescu-Stolnicu devenise semnătura mai tîrziu, în anii doctoratului, ca pe urmă să se prefacă în Grigore Ion Stolnicu şi, în sfîrsit, în decretul catedrei definitive să rămînă Grigore Stolnicu, simplu, spre a se deosebi pentru totdeauna de liota Ioneştilor anonimi, mediocri şi obscuri, din această ţară abundînd în prea mulţi Ioneşti.

Dar chiar numai banal şi comun Grigore Ionescu de-ar fi rămas, şi tot s-ar fi aflat astăzi înaintea tuturor, distanţîndu-i de-o poştă, într-o carieră care i-ar fi înnobilat numele, cum a onorat universitatea şi ştiinţa românească. Studiile lui sunt citate în cursurile savanţilor; prelegerile lui sunt populate întotdeauna pînă la ultimul loc din amfiteatru; autoritatea lui a crescut în fiecare an, şi deodată, neaşteptat, în calea deschizîndu-se neted întinsă pînă la sfîrşitul vieţii şi carierei, firul acesta subţire şi roşu, care-i joacă nălu-ciri pe dinaintea ochilor şi îl atrage în cele mai bezmetice ispite...

IV - *RONDO CAPRICIOSO*

Întîia oară a fost acum doi ani cînd Grigore Stolnicu s-a mutat în casa cea nouă, încăpătoare şi monumentală, ca să corespundă înaltei situaţii.

Tot atunci îşi primenise şi mobila salonului.

Era o mobilă minunată, sobră, într-un stil unitar şi sever, cum comandase după îndelungă chibzuială din catalogul Expoziţiei decorative, din acel an, la Paris. Alesese în cea mai bună înţelegere cu nevasta: amîndoi aveau drept să se simtă deopotrivă de orgo-lioşi că atît de repede şi de iscusit ştiuseră să se acomodeze cu ritmul veacului, în vreme ce la ceilalţi co-legi de facultate interiorul caselor dovedeşte o jalnică lipsă de gust şi o atît de sărăcăcioasă şi mucegăită fantezie. Ca la decan, bunăoară, unde camera de primire e mai urîcioasă decît o cancelarie de arendaş.

Iar în mijlocul acestei desăvîrşite înţelegeri, cînd totul era orînduit, nemotivat, Amelia, cu toate discu-ţiile şi argumentele lui, se încăpăţinase să păstreze oglinda veneţiană, moştenită de la bunici.

E drept, una din cele mai frumoase oglinzi venetiene care au ieşit vreodată din fabrica de la Murano. Uriaşă, ornată cu împletituri străvezii de sticlă şi cu albastre, verzi şi purpurii caboşoane, împodobită cu trei mănunchiuri de sfeşnic de cîte trei braţe fiecare, dar cu desăvîrşire nelalocul ei, în armonia strictă şi simplu geometrică a salonului.

Discuţia s-a înveninat pînă la cele mai grele cuvinte şi imputări. Cea dintîi, în zece ani. Îl surprindea mai cu seamă încăpăţinarea ne justificată, orbească şi neclintită a Ameliei, îndeobşte docilă şi cu temperament de moluscă.

Trei zile nu şi-au vorbit, aşezîndu-se muţi şi ostili, unul în faţa altuia, la masă, ocolindu-şi privirile, adresîndu-se prin intermediul

slugilor: „Întreabă pe domnul dacă serveşte cafea!” „Vezi dacă coniţa iese astăzi în oraş!”

Dar la sfîrşit, tot voinţa femeii a biruit.

Oglinda a rămas, pretenţioasă, şi întortocheată, să anuleze stilul net şi atît de modern al salonului de primire, tronînd în mijlocul peretelui, demodată, agresivă şi ridicolă.

Grigore Stolnicu evita să mai intre în salon, îi părea că oglinda rînjeşte, făcîndu-i în ciudă, şi că tustrele sfeşnicele de sticlă, cu ale lor cîte trei braţe, încep crăceşte să-i dea cu tifla.

Se silea să n-o vadă cînd trecea din întîmplare. Se aşeza cu spatele cînd primea mosafiri, să n-o aibă sub privire. Dar abia păşea pragul şi nu-şi mai putea desprinde ochii; iar cînd stătea cu spatele la dînsa, avea impresia că-l strîmbă pe dindos, că-i deformează fie-care gest, că-i parodiază solemnitatea profesorală, tăindu-i toată pofta de vorbă şi silindu-l să ia o înfăţişare atît de preocupată, încît mosafirii se ridicau să plece, crezînd că-l reţin de la cine ştie ce grabnice afaceri sau că e abătut, din cine ştie ce neplăceri.

Pînă cînd, într-o după-amiază, la birou, în mijlocul lucrului, prezenţa oglinzii în încăperea de alături i s-a părut deodată atît de monstruoasă şi de imposibilă, că n-a rezistat îndemnului să meargă în prag şi s-o mai privească o dată.

Era o mare linişte în toată casa.

După-amiază deşartă de duminecă.

Amelia lipsea; lipsea şi fata din casă. În tăcerea nefirească, oglinda se lăfăia arogantă pe întreg jumătatele de perete, iar cele trei sfeşnice cu cîte trei braţe îi trimiteau de trei ori cîte trei tifle neruşinate.

Ca şi adineaori, fruntea i s-a scăldat în sudoare, înaintea ochilor jucau numai cele trei sfeşnice de sticlă răsucită, gesticulînd scălîmbăiat.

S-a întors şi a luat bastonul din antret, s-a apropiat ocolit ca la pîndă şi, cu sete, a lovit de două ori, în plin, drept în mijlocul lacului imobil de lumină.

La întîia lovitură, oglinda a rezistat. Era doar de cel mai durabil şi mai garantat cristal! Dar la a doua izbitură, o stea neagră şi uriaşă a plesnit raze inegale de la mijloc spre lături, şi o ţandără i-a zburat la picioare.

Liniştit şi eliberat de tortură, a închis uşa, a pus bastonul la un loc şi a lucrat cu spor, pînă ce s-a făcut întuneric în birou. Pe urmă a ieşit la plimbare; era, ca niciodată, bine dispus; s-a trezit fredonînd, el, care n-avusese niciodată ureche muzicală şi nu izbutise să înveţe pînă la sfîrşit o cît de banală arie.

Cînd s-a întors acasă, scandalul era în toi. Toată vina cădea, fireşte, pe fata din casă, care făcuse dimineaţa curăţenie. Desigur, scăpase peria de măturat păianjenii ori altceva.

Nici o clipă, Amelia nu şi-a închipuit că adevăratul vinovat s-ar putea să fie el, care fuma, atît de calm şi tăcut, ţigarea, Nici atunci cînd, după ce-a sfîrşit de plîns, cu ochii roşii, i-a spus cu mustrare:

— Ei, acum, Grigorel, eşti satisfăcut. Ai scăpat de oglinda care-ţi stătea pe suflet!

Nu ştia, Amelia, cît de adevărat vorbise!

Pe fata din casă au dat-o afară. Mai ales că în dezvinovăţirile ei deznădăjduite, năpăstuita, epuizînd toate argumentele, ajunsese la ameninţări neobrăzate şi fără sens.

V - *ANDANTE, MA NON TROPPO*

A doua oară a fost întîmplarea cu telefonul.

Tot atît de absurdă şi înfigîndu-se tot atît de neaşteptat, să-l tortureze pînă ce şi-a găsit singur eliberare.

Lua masa la un restaurant cu un fost coleg de şcoală, acum inginer, pe undeva, pe Valea Prahovei. Inginerul nu era singur; îşi adusese încă trei confraţi, prieteni, mai tineri. Trei indivizi din neamul vorbăreţ şi zeflemist, pe care el nu s-a învăţat încă să-i sufere.

Unul, cu deosebire, îi zgîriase nervii cu hohotul izbucnind chicotit, ca un copil care se gîdilă. Era roşcat, cu pistrui şi cu nasul în sus, adulmecînd parcă aerul să vadă de unde ar putea culege un motiv de giumbuşlucuri.

Imita foştii profesori, directorul societăţii petrolifere unde lucra, actorii şi diferite personagii politice. Le strîmba glasul şi le parodia gesturile. Ceilalţi făceau un haz nemaipomenit şi păreau mîndri grozav de un asemenea camarad.

Cînd tăcea, se întreceau să-i aducă aminte:

— Matache, te rog... L-ai uitat pe Iohn Brambury, cînd vine în inspecţie.

Matache îşi punea ochelarii pe vîrful nasului, pufăia nemulţumit în dreapta şi în stînga, pe nări, vorbea răs-tit, gutural, sacadat, ca Iohn Brambury, în inspecţie.

Pe urmă, către sfîrşitul mesei, încălziţi de vin, începuseră să povestească diferite farse, cu mai mult ori mai puţin duh, din anii de politehnică. El asculta distrat şi oarecum dispreţuitor.

De altfel, era sigur că îndată ce se vor despărţi, spre înveselirea amicilor, Matache are să-l imite, cum stă sever, cum mănîncă şi cum tace, cum ţine furculiţa şi cum deşartă paharul. Dar puţin îi păsa.

În aceste amintiri din juneţea şcolară, tot Matache, cel roşu şi pistruiat, juca rolul de căpetenie. El iscodise toate şi tot el le

povestea, cu o modestie inocentă, din care scotea cele mai irezistibile efecte de rîs.

Camarazii îi dădeau ghes cînd părea că a sărit un capitol din repertoriu.

— Dar aia, Matache?... Aia cu telefonul? E formidabilă. Zi-o tu...

— „Teroarea telefonului”?... E bună! recunoscu cu modestie Matache. Aia spun şi eu c-a fost bună.

Şi povesti „Teroarea telefonului”.

Era o născocire prostească şi de-o scandaloasă lipsă de gust.

Alegeau din cartea de telefon un personagiu; de obicei, unul antipatic, grav şi cît mai ocupat. Avocaţi, medici celebri, oameni politici.

Chemau numărul. Dacă la telefon răspundea servitoarea ori secretarul, rugau politicos să se prezinte chiar victima la receptor, fiindcă aveau o comunicare personală. Pe urmă, cînd glasul întreba cu nevinovăţie, după o scurtă introducere, se năpusteau cu o ploaie de cuvinte injurioase, frînturi de versuri, nume înşirate incoherent, ca un monolog absurd de nebun.

Pînă cînd victima trîntea telefonul.

A doua zi începea altul, din altă parte, chemînd întotdeauna acelaşi număr.

În mijlocul mesei, la restaurant şi la cafenea, unul din cei trei se ridica amintindu-şi că şi-au cam neglijat în ziua aceea victima; dădea fuga la cabina telefonică, îşi debita monologul şi se întorcea pe urmă să-şi vadă liniştit de treburi.

Teroarea aceasta scosese din sărite cîţiva nenorociţi. Cu deosebire un dentist, faimos pe vremuri.

Îl chemau: „Alo! D-rul Fuchs? Domnule doctor, v-aş ruga dacă aveţi cinci minute... Alo? Ascultaţi?...”

Omul asculta atent, crezînd că are de-a face cu un client care cere o oră de consultaţie.

Şi atunci începea monologul dobitocesc, înşirînd tot soiul de nerozii, cum Matache improviză o mustră: „Cinci căţei de usturoi turbaţi m-au muşcat aseară de măseaua de minte, însă Ghiţă Berbecu a fugit pe sîrma de telefon strigînd: «Săriţi, oameni buni, că briciului meu i-a crescut barbă! Dar ce barbă-bărbărie, care stă în colivie, pe o stîncă neagră, într-un vechi castel, te-am aşteptat, tu însă nu-uuu, tu însă nuu-uu!...»“

Toate rostite volubil, ca să nu îngăduie nici o întrerupere. Celălalt trîntea telefonul, înjurînd. Şi îşi înjura acum şi clienţii cei adevăraţi, care-l chemau fără nici o intenţie şugubaţă, fiindcă bietul dentist era sigur că toată introducerea nu era decît un vicleşug perfid al misterioşilor conspiratori, ca să-l reţină cu pîlnia în ureche pînă începe ţicnită lor persecuţie.

Lumea scornise că dentistul a înnebunit; clienţii au început să-l părăsească; nenorocitul slăbise, nu-şi mai rădea barba, îi tremurau mîinele; cînd auzea clopoţelul telefonului, strîngea pumnii, ameninţînd şi spumegînd.

Aceste toate le povestea Matache, cel roşu şi pistruiat, cu o ipocrită şi neruşinată modestie, spre înveselirea celorlalţi doi comparşi, strîmbîndu-se de rîs, ştergîndu-şi lacrimile şi exclamînd...

— Teribil Matache ăsta!... Unic. Zi, Matache, cum făcea doctorul Fuchs cînd îl chema vreo clientă adevărată la telefon?

Matache, rotunjind din pumn o pîlnie imaginară de telefon, se oţăra ca doctorul Fuchs, înjurînd şi stropşindu-se cu cele mai comice schime.

Grigore Stolnicu ascultase cu scîrbă, cum ascultase adineaori cei doi vecini flecari de bancă. La masa de alături, un individ mînca hulpav şi clefăind o coşcogea porţie de varză. Mirosul gras şi sleit de varză îi mărise dezgustul acelei seri pierdute în atît de nefolositoare şi trivială companie.

Pînă a doua zi uitase.

Pe fostul coleg nu l-a mai întîlnit niciodată.

Dar după o lună, într-o dimineaţă, cînd lucra la birou şi orînduia o cutie de fişe, deodată, fără pricină, s-a simţit neliniştit şi a ridicat ochii. Telefonul îi atră-gea privirea, parcă atunci îi observa întîia oară pre-zenţa.

Telefonul şi amintirea neobrăzatei născociri.

Prin fereastra deschisă, de la subsolul casei din faţă, năvălea un miros triumfal de varză prăjită. Un miros care trebuie să fi inundat toată strada, tot cartierul, jumătate de oraş.

A închis fereastra, a vrut să lucreze înainte şi n-a mai fost în stare. S-a mutat în altă cameră, să citească. A revenit. Mirosul verzei stăruia, cum stăruia şi gîndul nebunesc şi rău: „Ce-ar fi dacă şi el?... Ce absurd! El, om serios, profesor universitar, savantul cu reputaţia trecută de frontieră!..."

A ieşit din casă. S-a plimbat. După-amiază, la cursuri, era indispus. A vorbit de mîntuială, fără convingere, preocupat. Seara, cînd s-a aşezat înaintea biroului, telefonul i-a ţintuit din nou privirea, imperios... A întins mîna, a retras-o îndărăt, ca un om cinstit care luptă întîia dată cu ispita furtului. O săptămînă a rezistat.

Pînă cînd, ca să se elibereze, a deschis cartea telefonică şi a ales un număr. A chemat politicos, dar emoţionat, cum nu fusese în viaţă vreodată. I-a răspuns un glas amabil:

— Da! Aci! Ce poftiți, vă rog?

Grigore Stolnicu nu avea pregătirea, experienţa şi imaginaţia celor trei inchizitori ai „teroarei telefonice". De aceea, în primul moment, luat din scurt, n-a ştiut ce să spună şi s-a bîlbîit.

Pe urmă, repede, într-o subită inspiraţie, şi-a aruncat ochii pe manualul care se afla deschis în faţă şi a citit pe nerăsuflate un aliniat:

„Rom. ***urdă***, cum se vede din termenii romanici şi din senzurile de zer, jintiţă, cu care a pătruns în unele limbi slave, duce la un prototip în sensul primitiv de materie zeroasă... Derivatul ar corespunde ca sens lui ***seraceum***. Din punct de vedere formal, trebuie să vedem sau

un schimb de sufix, cu lat. ***idus***, întrucît în lat. vulg. nu ar exista ceva analog, sau şi cu păstrarea sufixului grecesc, dar cu schimbare de accent...”

— Ce voiţi, domnule? Ce înseamnă? îşi pierdu răbdarea necunoscutul din celălalt capăt al sîrmei. Aţi greşit, aci e numărul...

Receptorul ţăcăni, trîntit de o mînă enervată la capătul firului, şi Grigore Stolnicu rămase cu pîlnia de ebonită sfîrîind în urechi, ca o tavă de varză călită la foc.

Dar nu mai voia nimic, nici nu greşise numărul.

Se răcorise de chinuitoarea prigoană. Însă cu ce umilitor şi dezgustător preţ!

A doua zi a trecut prin faţa casei cu adresa din car-tea telefonică. A aşteptat, pîndind ca un poliţist stîngaci, pînă ce a ieşit un domn bătrîn, mic la statură, îngrijit îmbrăcat, miop şi purtînd umbrelă neagră, subsuoară. Mergea mărunt pe lîngă ziduri. Se opri să se uite cu dezaprobare la doi copii care întărîtau un cîine-lup printre zăbrele. La colţul străzii strecură discret o pomană orbului cu ochii de albuş coagulat.

Ghici astfel, fără să-l cunoască şi fără să afle de la nimeni, după simpla înfăţişare, că trebuie să fie un moşnegel simpatic, politicos şi de treabă. Un rentier ori un pensionar, care face bucuria nepoţilor aducîndu-le cadouri în buzunarul pardesiului sau care îşi va lăsa averea unei instituţii filantropice.

Aceasta era „victima lui”, şi fu încă mai umilit de concretizarea acestei nevinovate victime.

Dar a lucrat după aceea cu spor. În toamnă a tipărit al doilea şi ultimul tom din studiul său capital: ***Verbele derivate cu sufixul în „inire” şi postverbalele lor***. După care a fost ales, cu unanim entuziasm, membru al Academiei.

De atunci, nimic nu-i mai zdruncinase existenţa cuminte, orînduită, sîrguincioasă şi respectabilă. Trecea prin salon fără nici o tresărire.

Peretele văduv de oglinda venețiană, urcată în pod, nu-i aducea nici o mustrare. Telefonul nu-l ispitea cu nici o nebunească iscodire.

Totul era tihnit, ca în viața prosperă şi fericită a unei țări fără istorie. Şi crac! Întîmplarea din astăseară. Nu mai are nici o îndoială că, dacă mai întîrzia un singur minut, nu şi-ar fi putut stăpîni pornirea să ridice palma uşor, uite aşa, uşurel, şi plisc!...

VI - *SIMFONIA DOMESTICA*

Grigore Stolnicu simţea încă în palma făcută pumn în fundul buzunarului furnicarea îndemnului rău.

Îşi descheie blana şi abia acum îşi dădu seamă unde se află.

Ajunsese aproape de capătul Şoselei, dincolo de Arcul de Triumf. Ninsoarea era aci de-o puritate mai nepămînteană. Teii întindeau braţe albe, de uriaşi madrepori cristalizaţi. Maşini singuratice săgetau mute pe şoseaua capitonată. În evantaliul de lumină cretoasă al farurilor, fulgii se învolburau potopind nesfîrşit.

Şi totul era alb, alb, alb.

Nefiresc de odihnitor, pur şi alb.

Altădată, această primă ninsoare îl smulgea şi pe dînsul din gravitatea de totdeauna. Acum rătăcea ca un tîlhar, fără adăpost, urmărit de toate poliţiile din lume şi halucinat de înfiorătoarele remuşcări ale cugetului.

Îşi scoase pălăria, lăsîndu-şi fruntea rece sărutată de fulgi. Cîţiva cristali i se topiră răcoros pe obraz, pe gene, în mustăţi. Avu senzaţia de copil, cînd fugea din casă, să strîngă în pumn cea dintîi granată de omăt. Această amintire a vîrstei fără de grijă îi aduse un început de liniştire. „Am să văd zilele acestea un medic", îşi spuse şi îndată cîntări în minte calităţile specialiştilor pe care ar putea să-i consulte, hotărîndu-se pentru cel mai ilustru.

Căută un taximetru, să-l ducă acasă. Nici unul nu era liber. Claxoanele îşi răspundeau sonore şi bucu-roase în cernerea albă. În dosul geamurilor luminate, pasagerii priveau aplecaţi la spectacolul înviorător de afară. Se urcă în tramvaiul de la Bufet.

Un tramvai nou, proaspăt vopsit, mirosind a ulei şi purtînd pe geamuri placarde colorate de reclame: un automobil pe un vîrf de munte cu şoseaua în serpentină; o spălătoreasă care întrebuinţează un săpun faimos, încît surîde încîntată ca şi cum cu acest săpun

îndeletnicirea de spălătoreasă ar fi devenit magic cea mai graţioasă meserie din lume; tocuri de cauciuc; „Fii frumoasă prin săpunul Elida”. Tramvaiul era gol; numai conductorul, o bătrînă ghemuită într-un şal negru, ascunzîndu-şi sub fustă picioarele în ghete bărbăteşti, uriaşe, cîrpite şi ude, un copil cu nasul roşu, cît un sfîrc, şi o muscă, da, o muscă, o a doua muscă, abia mai supravieţuind acestui început de iarnă, amorţită, abia mişcînd muribundă aripile. Grigore Stolnicu avea toată libertatea acum să-şi descarce neobservat înciudarea. Să ridice mîna încet, uşor, uşurel, şi plisc!

Dar agonia muştei amorţite îl scîrbi. Nu avea nici un haz. Nu prezinta nici un interes.

Privi pe fereastră, afară, perindarea străzilor care, în vestmîntul teatral şi alb, luau înfăţişări necunoscute şi ireale, de stranie capitală septentrională. Un timp fu departe de tot, aproape de cercul polar. În capitala scandinavă, unde la un congres de filologie trăise o săptămînă unică, printre oamenii înfăşuraţi în blăni gigante, femei în pantaloni de sport, lunecînd şerpuit pe schiurile paralele, sănii bizare, înguste şi înalte, apărînd şi dispărînd în argintia clinchetire a zurgălăi-lor, pini negri, scuturîndu-şi pale groase de zăpadă... Acolo, preşedintele congresului îi pomenise numele cu generoase elogii şi o gazetă îi publicase fotografia, numărîndu-l printre cei mai valoroşi savanţi ai Europei. Totul îl încîntase şi tot fusese prilej de mulţumire.

La staţia de tramvai coborî readus la realitate, ca un emigrant fraudulos debarcat la cel dintîi port, unde nu-i rămînea decît să se descurce singur.

Acasă intră în vîrful picioarelor, lipind uşa cu luareaminte, trecînd mai întîi în camera fetiţei.

Copila dormea în căruciorul-leagăn, cu mîinile grăsulii ridicate deasupra capului. Cînd se plecă să o sărute, zîmbi prin somn, dezvelind gingiile roze, fără dinţi.

Doica, somnoroasă, se ridică într-un cot şi căzu la loc, toropită de căldura greoaie.

Cum putea fi oare turburată atîta linişte, curmată această viaţă care-i încununa munca lui eroică, numai fiindcă-i mijeau din cînd în cînd nişte îndemnuri necugetate, absurde, dar, oricum, inofensive?

„Mîine mă duc la medic!" hotărî Grigore Stolnicu.

Amelia nu dormea. Îl aştepta citind, cu lampa învelită în capuşon albastru la căpătîi.

Îi depuse pe frunte sărutul conjugal:

— A fost interesant concertul? întrebă lăsînd cartea pe piept şi privindu-l cu braţul răsfrînt sub cap.

— Mnda!... Un program foarte variat... răspunse fără entuziasm Grigore Stolnicu, începînd să se dezbrace.

Amelia zări blana aruncată pe scaun, înstelată de fulgii care se topeau.

— Ninge? Ce bucuroasă sînt că ninge! Mîine o să ies numaidecît din casă. Îmi ajunge o săptămînă!...

De-o săptămînă nu călcase pragul afară, deşertînd tot soiul de sticle cu siropuri, elixire şi înghiţind tot soiul de prafuri. Doctorul îi recomandase încă de anul trecut să petreacă iarna în Italia, dar au fost nevoiţi să renunţe.

Nici Grigore Stolnicu nu putea lăsa cursurile; nici fetiţa de leagăn nu puteau s-o tîrască după dînşii.

— Ţi-a fost mai bine? vorbi Griigore Stolnicu, dezbumbiindu-şi bretelele şi venind să-i pună mîna pe frunte. Ţî-ţî! Tot ai febră! constată nemulţumit, ca şi cum bolnava era de vină.

— O! foarte puţină... se disculpă vinovata. Treizeci şi şapte şi două linii. Cu trei linii mai jos decît ieri.

Amelia îşi dădu părul despletit de pe frunte; părul ei, care era bogat şi blond, de o culoare caldă şi grea, poate singura frumuseţe în făptura decolorată, anemică şi bolnăvicioasă. Avea poftă de vorbă după atîtea zile de schimnicie.

— Am citit tocmai adineaori în ***Rampa!*** spuse. S-a schimbat programul concertului. Acum îmi pare rău că n-am mers. De cînd

voiam să mai aud încă o dată ***Simfonia fantastică!*** Ţi-a plăcut, Grigorel?

Grigore Stolnicu se oţărî amintindu-şi cum a ascul-tat el ***Simfonia fantastică***.

— Un fleac! O stupizenie! decise cu severitate, descălţîndu-şi ghetele şi lepădîndu-le pe covor.

— Cum o stupizenie, dragă Grigorel? Poate au cîntat-o prost. N-a fost repetată îndestul? se miră Amelia cu mare interes.

Grigore Stolnicu nu ţinu să explice de ce nu i-a plăcut lui ***Simfonia fantastică***. Se vîrî în aşternut, se întoarse cu spatele la lumină şi, înfundîndu-şi capul în perne, inchise ochii mormăind:

— Scuză-mă, Amelie... Mă doare capul. Noapte bună!

Femeia mai vru să spună ceva. Se răzgindi. Deschise cartea cu un oftat uşor şi reluă lectura întreruptă.

VII - *VARIATIONS SUR UN THÈME ROCOCO*

Doctorul depuse cartea de vizită pe călimară. Se ridică în picioare, să primească aşa cum se cuvine, cu toate onorurile, un client excepţional.

Grigore Stolnicu fu mirat că un savant cu atîta faimă, un confrate întru celebritate, arată atît de puţin la trup: o adevărată stîrpitură.

— Luaţi loc! îl pofti medicul, oferindu-i un fotoliu american, imens, elastic şi confortabil, ca un jîlţ de bancher.

Apoi, ca să arate că nu-l socoate ca pe-un oricine, se aşeză şi el în faţă, scufundîndu-se în alt fotoliu, cum s-ar afla doi prieteni, în vizită.

— Nu întreb cărui fapt îi datoresc plăcerea acestei vizite! vorbi piţigăiat şi surîzînd cu o dezagreabilă sclipire de ironie în ochii mici şi vii, care şi începuseră să-şi cîntărească pacientul. Din nefericire, nimeni nu mă vizitează de plăcere.

— Exact! aprobă Grigore Stolnicu, privindu-l de sus în jos, căci rămînea înalt şi voinic chiar între braţele jîlţului care-i înghiţise.

Şi povesti metodic, cu minuţiozitate de cărturar şi de profesor, toate întîmplările din ultima vreme, stăruind asupra celei de aseară.

Medicul-pitic asculta cu acelaşi surîs de aprobare, dînd din cap la fiecare episod, de s-ar fi spus că ştia dinainte tot ce trebuia să urmeze şi s-ar fi mirat grozav să se fi petrecut lucrurile altfel.

Împreunase palmele, cum fac copiii la rugăciunea de seară. Dar se vedea îndată că nu pune nici o cucernicie în acest gest. Îşi juca degetele ascultînd, împreunîndu-le şi despărţindu-le pe rînd, privindu-şi unghiile şi suflînd asupra lor, părînd foarte preocupat numai de acest tip agasant, ca deodată, pe furiş, să arunce o uitătură piezişă şi muşcătoare, pe sub sprincene, povestitorului.

Grigore Stolnicu observă că medicul are ochii mici, cenuşii, foarte mobili şi foarte apropiaţi de rădăcina nasului, ca ochii de maimuţă.

Uitătura era neomenesc de crudă, scormonitoare şi vicleană.

— Aveţi ultimul buletin de analiză? întrebă brusc şi autoritar cînd Grigore Stolnicu sfîrşi.

— Ce buletin? Nu înţeleg.

— Analiza sîngelui. Orice om civilizat trebuie să-şi facă o dată pe an analiza sîngelui şi a urinei! declară sever medicul, stăpînindu-se încă să fie îndestul de politicos, fiindcă faţă de alţi clienţi, de rînd, această observaţie era enunţată mai agresiv.

Grigore Stolnicu mărturisi că nu s-a gîndit niciodată să-şi facă asemenea analiză. A fost întotdeauna sănătos, nu s-a plîns de nimic, n-a stat în pat nici o singură zi de cînd era în şcoală.

— Am un copil. O fetiţă. E sănătoasă şi robustă.

— Aceasta nu înseamnă nimic! hotărî enigmatic medicul. Cîţi ani are copila?

— Abia a împlinit un an. Un an, două luni şi trei zile, ca să fiu exact.

— Şi de cîţi ani sunteţi însurat?

— De doisprezece ani. E primul copil. Adevărat, un fruct cam tîrziu al căsniciei! surîse, aproape scuzîndu-se, Grigore Stolnicu.

Medicul ridică din sprincene, arătîndu-se cu totul satisfăcut că amănuntele clientului îi confirmă o părere dinainte făcută.

— Tocmai ceea ce spuneam! Pentru tată, existenţa unui copil şi sănătatea unui copil nu înseamnă nici un indiciu. Pentru mamă, e cu totul altceva...

Grigore Stolnicu nu căută să pătrundă senzul enigmatic al acestor sentinţe. Aştepta îngrijorat continuarea interogatoriului.

Medicul se uita în vîrful degetelor, apropiindu-le de buze în gestul lor de rugăciune, şi întrebă, fără să ridice ochii:

— De ce-au suferit şi de ce-au murit părinţii dumitale?

Grigore Stolnicu afirmă că şi părinţii lui au fost sănătoşi, pînă la sfîrşitul vieţii. Mama i-a murit la cincizeci de ani de pneumonie.

Tatăl, mai tîrziu, acum doi ani. N-ar şti să spună exact de ce. Era bătrîn, peste şaptezeci de ani. Niciodată, nici unul n-au dat semne de vreo curiozitate, de nervozitate.

— Şi bunicii? Unchii? Sora şi fratele tatălui şi ma-mei? Ereditatea nu merge întotdeauna în linie directă.

Grigore Stolnicu îşi aduse într-adevăr aminte că unchii şi mătuşile, atît de pe tată, cît şi de pe mamă, au arătat oarecare ciudăţenii, iar unii au dus o viaţă îndestul de dezordonată. O mătuşă a fugit la cincisprezece ani, fără urmă. Un unchi era alcoolic şi a murit în azil. Altă mătuşă a fost trei ani nebună: se dezbrăca în piele şi se arăta la fereastră, făcînd gesturi obscene trecătorilor. Un unchi era orb din naştere. Şi unul a fost toată viaţa cam sărac cu duhul; n-a fost capabil să înveţe alfabetul... Niciodată nu s-a gîndit că poate fi vreo legătură între aceşti oameni şi dînsul; cum nici nu şi-a dat socoteala că familia lui are un cazier atît de încărcat. De altfel, de familia lui s-a desprins de mic. Erau oameni modeşti. Neam de funcţionari. El s-a ridicat numai prin el.

— Munciţi şi astăzi mult, nu este asa? întrebă me-dicul, ridicîndu-se şi deschizînd cu cheiţa un dulap, din care începu să scoată mai multe instrumente misterioase.

— Evident! Cursurile. Studii în specialitatea mea. Comunicările la Academie. Am o carte sub tipar. Cinci-şase conferinţe pe an. Delegaţii, la diferite congrese...

Piticul făcu un gest, copleşit, cu amîndouă mîinile duse capac la urechi: ajunge!

Îl invită să se dezbrace de haină. Să dea în jos bretelele. În cămaşe, Grigore Stolnicu îşi apăru sieşi deposedat de orice prestigiu.

Medicul-pitic îl ciocăni şi îl ascultă, ridicîndu-se în vîrful picioarelor, ca să ajungă la pieptul bolnavului, înalt, spătos şi voinic. Îi încinse mîna cu un aparat ca un ceasornic, înregistrîndu-i tensiunea arterială. Îl duse la fereastră, să-l privească la lumină în pupile. Îl rugă să se uite fix la mai multe obiecte, la o oglindă pe care

o purta repede de colo-colo, să citească cifrele de pe nişte cartoane pe care le schimba cu viteză de presti[di]gitator. Îl aşeză jos şi-l lovi cu un ciocănaş deasupra genunchiului, să-i verifice reflexele.

Mic şi agil, trepăda învîrtindu-se în jurul pacientu-lui, înălţîndu-se în vîrful ghetelor care scîrţîiau oribil, pipăindu-l, ca un copil neastîmpărat împrejurul unui elefant captiv şi docil.

Grigore Stolnicu se supunea acestei expertize, cu un vag surîs de dispreţ.

Îi părea nefiresc şi ridicol ca, dintre ei doi, cel bolnav să fie el, cel spătos, rumen şi cu pumni să dărîme un taur, iar leacul să i-l dicteze tocmai o asemenea stîrpitură.

Medicul îşi strînse toate uneltele în dulapul de sticlă, răsuci cheiţa şi o puse în buzunar. Îşi spălă mîinile la robinet, se uită cu atenţie în palmă şi suflă un praf nevăzut, ca o ultimă îndoială.

Părea acum foarte voios.

Crăcănat, cu pumnii înfundaţi în buzunările pantalonilor, se uită în sus, la Grigore Stolnicu, cum se uită excursioniştii la un turn celebru.

— Şi aşa, cîteodată, nu te surprinzi şi cu alte curiozităţi? întrebă cu cel mai amabil aer din lume. Curiozităţi inofensive, dar inexplicabile pentru un om de mare cultură ca d-ta? De exemplu, să nu calci pragul cu piciorul stîng. Sau, înainte de a începe să lucrezi, să-ţi aşezi cărţile într-un anumiit fel. Să crezi că într-un rînd de haine îţi merge mai bine decît în altul... Nu ţi se întîmplă să nu poţi dormi dacă nu ţi-ai întors perna o dată cu faţa în jos? Nu te surprind, bunăoară, fără nici un motiv, pe stradă, idei ciudate? Bunăoară, teama că un poliţist ar putea să te confunde eu un escroc faimos şi să te aresteze în plin public? Sau teama că ar putea să-ţi cadă firele de la tramvai în cap şi să te electrocuteze? Sau teama că acasă s-a întîmplat o nenorocire: un început de incendiu ori a căzut copila din leagăn?

Foarte surprins de această demonică devinaţiune, Grigore Stolnicu mărturisi că i s-au întîmplat şi i se întîmplă asemenea curiozităţi. Se

miră că nici el nu le-a dat vreo atentie sistematică şi minuţioasă, cum îi stă în fire. Acum şi le aminteşte întîia oară şi-şi dă socoteală de ele.

Piticul îşi frecă mîinile bucuros, parcă încheiase cine ştie ce grozavă afacere. Dădea din cap la fiecare confirmare şi-l iscodea să-i mai stoarcă încă o spovedanie.

Deodată făcu un semn cu palma, că e complet luminat şi că orice lămurire e de prisos.

Ocoli biroul, să-şi ocupe locul pe scaunul înalt, de pe care Grigore Stolnicu observă că nu ajunge cu picioarele la pămînt.

Trase un bloc de hîrtie şi începu să scrie cu un ***stylo*** enorm, litere enorme. Medita, turtindu-şi nasul cu capătul tocului de aur, se încrunta, făcea o pauză privindu-şi clientul cu dezaprobare, ca pe un acuzat, apoi surîdea propriilor sale cuvinte scrise.

Rupse foaia cu luare-aminte, pe marginea punctată cu găurele, şi o flutură, ţinînd-o cu două degete de o ureche.

— Domnule coleg, spuse, deocamdată nu-mi pare ceva mai grav. Surmenaj. Ereditate cam încărcată. Urmaţi prescripţia de aci. Două luni de hidroterapie. Plimbări în fiecare zi în aer liber. Cît mai puţin lucru în birou şi în bibliotecă. Şi cînd se mai iveşte o impulsie, bineînţeles inofensivă, satisfaceţi-o imediat, înainte de a lua proporţii. Comprimarea impulsiilor inofensive degenerează în obsesii mai puţin inofensive!

— Adică să prind muşte? încercă o glumă Grigore Stolnicu, numai ca s-arate că nu-l impresionează mofturile savante ale unui impostor al ştiinţei.

Doctorul însă îi reteză scurt şi sever întreruperea:

— Acum vorbesc eu! Dumneata asculţi şi te supui, încă o dată: plimbare şi mişcare cît mai multă în aer liiber. Dacă se poate, să schimbaţi mediul şi preocupările pentru un timp. Un voiaj în străinătate e recomandabil. Iar peste trei luni, îmi mai faci onoarea... O! nu! Te rog! Sîntem între colegi. Colegi de catedră. Poate mîine, colegi la Academie! făcu medicul-pitic aluzie la candidatura sa

apropiată, care-i era o secretă vanitate, şi respingînld indignat onorariul.

Îşi însoţi clientul cu o politicoasă atenţie pînă la uşă.

Pe urmă, cînd celălalt dispăru, se întoarse şi, cu o abilitate de prestidigitator, mistui în sertar hîrtia de o mie împăturită, cum rămăsese pe marginea biroului, cu toate protestările sale înfocate.

Îşi frecă mîinile sfrijite şi mici, cu o răutăcioasă satisfacţie. Scrise ceva într-un carnet, unde deschise o filă nouă. Şi iar îşi frecă palmele: „Ăsta, în doi ani cel mai tîrziu, prinde musca de-a binelea. N-o mai scapă.”

Puţin la trup, bolnăvicios şi ipohondru, agresiv şi avar, ilustrul medic nu simţea în viaţă o plăcere mai desăvîrşită decît atunci cînd descoperea unui client voinic, arătos şi prosper, semnele unei condamnări fără scăpare.

VIII - *MOLTO CRESCENDO*

Grigore Stolnicu păşise în stradă cu hotărîrea nestrămutată să nu iurmeze decît o foarte mică parte din prescripţiile medicului. Anume pe cele care-i stinghereau mai puţin îndeletnicirile variate şi urgente.

Ba chiar şi atît îi păru prea mult. Erau mai degrabă tot atîtea concesii îngîmfatului pitic decît un regim absolut trebuincios sănătăţii lui, în care-şi căpătă îndată toată încrederea.

Astfel, n-a renunţat la lucru, la conferinţe şi la tipărirea cărţii în curs, la comunicările Academiei şi la colaborarea revistelor de specialitate. Dar merse, conştiincios, în fiecare dimineaţă, la hidroterapie şi făcu două ceasuri de plimbare zilnică, pe jos, împărţindu-şi planul capitalei în zone pe care le străbătea metodic, ca un neostenit inspector al municipiului.

La baie, sub împroşcarea pe rînd îngheţată şi încropită a duşului, îşi admira în fiecare dimineaţă, cu sinceră vanitate, corpul rotund, musculos şi încă elas-tic, cu toată vîrsta şi viaţa de bibliotecă.

Ceilalţi expuneau o jalnică anatomie.

Picioare strîmbe, păroase şi ciotoroase, piepţi înguşti şi coşcovi, umeri căzînd în jos, burţi spînzurînd lăbărţate, spinări de cocoşaţi; adevărată galerie de monştri. Şi nenorociţii mai puteau rîde, ţupăi şi chicoti, cu dezgustătoarea lor înfăţişare!

Printre dînşii, cînd trecea înfăşurat în halatul spongios, Grigore Stolnicu îşi sumeţea pieptul bombat, fără să vrea, înviorat de masagiul răcoritor şi fălos, ca un gladiator între mizere jivine omeneşti. Cum putea dormita oare o cît de neînsemnată meteahnă într-un asemenea trup, voinic şi intact?

De cîte ori pleca de la duşuri, ager şi cu paşi sprinteniţi, Grigore Stolnicu îşi repeta ca medicul la care a nimerit este, desigur, cel mai desăvîrşit imbecil pe care i-a fost dat să-l întîlnească vreodată; dacă

nu cumva e cel mai mistificator, speculînd o epocă prielnică tuturor ipohondriilor.

Gerul tăios îi îmbujora obrajii. Aspira cu nesaţ aerul aspru şi acidulat. Un ceas, străbătea cartiere necunoscute, unde nu călcase în cei douăzeci de ani cît trăise în capitală.

Se întorcea dispus, întinerit, energic, cu poftă barbară de mîncare şi de lucru.

După-amiază, altă oră de expediţie, în mahălăli şi străzi despre care nici nu auzise vorbindu-se pînă atunci. Şi iar poftă săllbatecă de muncă şi de mîncare.

Niciodată n-a lucrat mai cu spor. Şi mai cu miez. Creierul şi nervii biciuiţi îşi dezmorţeau o a doua tinereţe. Mai fecundă şi mai triumfătoare decît cea adevărată, dintîi.

În acest timp a rezolvat el definitiv, cu o strălucită fineţe de inteligenţă şi de erudiţie, cîteva etimologii, pentru care de un sfert de veac se încăieraseră, fără ieşire, toţi filologii şi grămăticii ţării, ajungînd adesea pînă la injurii şi ameninţări de represalii corporale, după cum ştiut este că nu există o breaslă de savanţi mai iritabili ca neamul filologicesc.

Grigore Stolnicu îi reduse la muţenie pe toţi. Autoritatea sa se afirmă fulgerător chiar pentru cei care cu o lună în urmă încă mai mîrîiau. Se simţea crescut, era voios, tot ce-i clătinase fiinţa, cu absurde năluciri şi exagerate temeri, nu fusese decît un vis rău şi din fericire scurt.

În ajunul Crăciunului se hotărî să-şi dăruiască o vacanţă de trei săptămîni peste graniţă.

Nu pentru a da cumva vreo satisfacţie medicului-pitic, cînd îl sfătuise atît de stăruitor să călătorească. Ci mai mult pentru a folosi acest prilej să cunoască personal cîţiva savanţi din Germania, Italia şi Elveţia, prieteni pînă acum prin epistole.

La agenţia vagoanelor de dormit aşteptă pînă să-i vină rîndul. Era o nemaipomenită înghesuială. O doamnă foarte vopsită şi grăind în

toate idiomele Europei deopotrivă de stricat se instalase cu coatele pe pragul de lemn şi, după ce vîrîse capul pe ghilotina ghişeului, cerea funcţionarului o îndelungă consultaţie, asupra liniilor mai avantajoase de călătorie, orelor de oprire, preturilor şi staţiilor de încrucişare.

Plictisit, Grigore Stolnicu se silea să-şi omoare timpul şi nerăbdarea, privind prospectele colorate de pe pereţi, pentru care arătase întotdeauna mare slăbiciune, fiindcă citea în ele, ca într-o carte deschisă şi mereu nouă, semnele veacului.

Acestea erau simple, moderne şi ademenitoare.

Un tînăr schior, în flanelă albă şi cu braţele cruce, plutind în salt deasupra unui peisagiu nins: ***St. Moritz.***

Alături, o plajă, cu marea de un albastru ca esenţa de sineală şi o şosea curbă, cu rînduri de palmieri: ***Cannes*** şi ***Promenade de la Croisette***. O gondolă din care se vede spatele unei perechi îmbrăţişate şi gondolierul ciupind strunele unei mandoline cît un jambon: ***Veneţia***.

Grigore Stolnicu îşi calcula împărţeala vacanţei aşa ca să îndestuleze cît mai inteligent, în aceeaşi vreme, utilul şi agreabilul. Pentru o zi de întîlnire cu unul din iluştii colegi de peste graniţă îşi rezerva trei zile de hoinăreală fără scop. Stătea la îndoială tocmai dacă să se albată ori nu pe la St. Moritz, celebru pentru sporturile de iarnă şi unde ar fi găsit ceva din atmosfera încîntătoare a capitalei scandinave cu bune amintiri, cînd un domn necunoscut, cu obrazul complet ras, îl salută foarte amical.

Răspunse nedumerit. Cu un surîs de politeţe, îndestul de rece, şi cu jena omului care se crede luat drept altul.

Era sigur că nu-l mai văzuse niciodată. Şi nu-l recunoscu decît după glas, cînd se apropie şi îi vorbi, cu bucuria nervoasă şi comunicativă a călătorilor în preziua unei plecări:

— Şi dumneata dezertezi, vasăzică, domnule profesor? Se goleşte ţara!... E o adevărată epidemie de plecări.

Ghiojdeanu, consilierul de la Casaţie (căci el era), îi scutură mîna, cercetîndu-l cînd pleacă şi unde pleacă.

Grigore Stolnicu nu-şi putea desprinde ochii de la figura golaşă, plină de cute şi lipsită de orice relief, a omului care posedase cea mai frumoasă barbă din capitală. Niciodată nu-şi închipuise că foarfecele şi briciul pot schimba atît de catastrofal o fizionomie. Acum, Ghiojdeanu era un oricine; un anonim redat marelui anonimat.

Iar nenorocitul rîdea foarte vesel şi cu cea mai inconştientă seninătate, ducînd fără voie, din cînd în cînd, mîna la barba absentă, să o dezmierde cu gestul de o viaţă întreagă.

„Canalia! Canalia"! îşi spuse Grigore Stolnicu, gîndind la fantele pomădat din fundul lojei, care, aşadar, cîştigase pariul, şi gîndind la femeia în verde, complicea cu ochii serafici.

— Pleci singur? întrebă consilierul deposedat de barbă.

— Singur. Nu e un voiaj de plăcere. Mai mult ca să mă întîlnese cu nişte colegi, profesori la Lipsca, la Roma...

— Oh! În acest caz nu te invidiez deloc! spuse Ghiojdeanu, ducînd mîna spre bărbie şi retezînd gestul inutil la jumătatea drumului, dînd îşi dădu seama că nu mai are ce alinta. Eu nu mă pot despărţi un pas de nevastă-mea: nici o plăcere nu-mi tihneşte fără dînsa... Nu este defel modern menajul nostru, cum văd acum atîtea în fiecare zi: bărbatul într-o parte, femeia în alta. Noi, după zece ani de mariaj, reîncepem la fiecare douăsprezece luni voiajul de nuntă.

Apoi, întrerupîndu-şi confesiunea, făcu semn amploiatului de la ghişeu:

— Mă rog, biletele mele. Am reţinut ieri, prin telefon, trei bilete. Trei, la simplon!

Luă biletele verzi, le împături în punga de piele şi, strîngînd mîna lui Grigore Stolnicu, se depărtă voios, cu obrazul lui golaş şi fără de nici un haz.

„Nenorocitul!" îl compătimi Grigore Stolnicu. „Nenorocitul şi canaliile!" adaogă, glndindu-se că pleacă, aşadar, tustrei, trio perfect:

soţul, soţia şi amantul. Cum de nu simte? De nu-şi dă socoteală? E doar un om inteligent, cultivat, ba chiar şi îndestul de spiritual.

Îşi aminteşte că acum doi ani, cît se întîlneau în lo-calitatea de viligiatură, era un izvor nesăcătuit de anecdote. Cele mai multe, cu peripeţii din viaţa soţilor înşelaţi. Voribea de funie în casa spînzuratului. Glumea pe socoteala altora, şi e bătaia de joc a unui individ oarecare şi a unei femei fără ruşine. „Toţi ***soţii***[2] sunt, prin definiţie, imbecili!”, îi ţîşni în minte reflecţia vecinului antipatic din bancă, în seara concertului de la Ateneu, „Toţi soţii sunt, prin definiţie, imbecili!”

Grigore Stolnicu a lăsat să-i treacă rîndul la ghişeul de bilete. I-a luat înainte un tip roşu, făcandu-şi loc obraznic, cu coatele, şi ţinînd în mînă un vraf de bancnote. În mîna stingă, unde inelarul poartă o verighetă: aşadar, un om însurat, un soţ, deci un imbecil prin definiţie.

În loc să protesteze că domnul cel roşu i-a uzurpat locul, Grigore Stolnicu se înveseleşte în sinea sa că toată obrăznicia individului nu-l împiedecă să poarte stigmatul infamant: imbecil prin definiţie.

Gîndeşte aceasta, surîzîndu-şi lăuntric şi privind pe fereastră, afară, ca vecinii să nu-i vadă zîmbetul. Iar zîmbetul i s-a stins deodată.

Pe trotuarul din faţă trecea Amelia, alături de Nerone Creţeanu, asistentul lui de la Universitate.

Amelia, e cu blana cea nouă, de vizon, şi merge afectat, cum păşeşte ea întotdeauna pe stradă. Asistentul lui, de obicei timid şi tăcut (la Universitate, studenţii l-au poreclit „Motanul”), spune ceva gesticulînd foarte aprins şi, desigur, spune ceva foarte vesel, fiindcă rîd amîndoi. Ce-şi pot spune?

De bună seamă îşi împărtăşesc un aforism asupra căruia sunt de acord: „Toţi soţii sunt, prin definiţie, imbecili!”

Şi rîd amîndoi, şi rîd, şi rîd!

Grigore Stolnicu a uitat de bilet. S-a lăsat împins de la ghişeu la fereastră, de unde i-a urmărit cu ochii pînă ce-au dispărut la colţul străzii.

Îşi aminteşte precis cum Amelia s-a plîns astăzi-dimineaţă că nu se simţea bine şi că nu va ieşi din casă. Îşi aminteşte tot atît de precis că Nerone Creţeanu, care e invitat de două ori pe săptămînă, joia şi dumineca, la dînşii la dejun, s-a scuzat că săptămîna aceasta va lipsi, fiindcă o dată cu vacanţa trebuia să plece în familie, în Prahova.

Iar amîndoi, cu toate acestea, sunt pe stradă şi rîd, cu o familiaritate şi o voie bună scandaloasă, pe care n-au arătat-o niciodată în faţa lui, a soţului.

„Fiindcă toţi soţii sunt, prin definiţie...”

Grigore Stolnicu a rămas cu ochii ţintiţi la junele-reclamă în ***sweater*** alb, sărind cu schiurile peste peisagiul nins din St. Moritz.

Priveşte, dar nu-l vede.

El vede, în locul schiorului cu obraz trandafiriu şi capuşon allb, vede hohotindu-i asistentul cel timid şi tăcut. Nerone Creţeanu, care nu are nimic sportiv în înfăţişare şi în port: băieţandru modest, pe care l-a ales între toţi să-l împingă în cariera universitară, să-l îndrumeze şi să-l ajutore, ca pe un frate mai mic.

Rîsul acela a crescut, ciudat de clar şi de neplăcut, cum rîde într-adevăr Nerone Creţeanu, în momentele lui rare, dezvelind un dublu şirag de dinţi neregulaţi, verzui ca boabele de cafea crudă şi atît de laţi, încît s-ar părea că toată gura îi e plină de dinţi şi că, dacă va mai icni încă într-un hohot, ar împroşca în toate părţile cu dînşii. Aidoma, rîsul acesta dezagreabil îi rînjeşte acum înaintea ochilor, acoperind peisagiul alpestru al placardei, toate amintirile încîntătoare din ninsa capitală scandinavă, plănuirile lui de vacanţie, peretele, sala, tot publicul înghemuit în ghişeu. Şi un picur de gheaţă se rostogoleşte prelingîndu-se pe şira spinării, pînă cînd Grigore Stolnicu a ieşit afară, în stradă, fără să mai cumpere bilet.

Era o zi de moină, cu burniţa înstelată ici-colo de fulgi topiţi înainte de a descinde pe trotuarele cu glodul vîscos. Sloiurile de pe acoperişuri se topeau şi cădeau sfărîmîndu-se în capul trecătorilor. O încîlceală de trăsuri şi de automobile întrecea tot ce văzuse Grigore Stolnicu pînă atunci. Vînzoleala capitalei din ajunul tutulor sărbătorilor. Şcolari gonind cocoţaţi pe piramidele de bagaje, spre gări. Trecătorii încărcaţi de pachete, strecurîndu-se pieptiş, împingîndu-se unul pe altul jos de pe trotuare, strigîndu-se, ghiontindu-se, chicotind.

O zi murdară, fleşcăită şi de o trivială larmă, răcnită din toate goarnele maşinilor şi spurcată de toate sudălmile birjarilor, care făceau cu atît mai neprihănite şi mai dornice ninsul peisaj alpestru de la St. Moritz, nămeţii albăstrii şi feerieile păduri de pomi de Crăciun din iarna scandinavă.

Grigore Stolnicu era aci, rupt de toate aceste mi-nuni, acum interzise şi inaccesibile; absent chiar de la hîda zi cu sloată, prin care trecea cu inima golită. Traversînd Calea Victoriei, se opri cu botul unei maşini proptit în piept. Încă un pas, şi ar fi fost jos, în noroi. Conducătorul, cu toate frînele încleştate, scoase capul pe portieră, strigîndu-i înfuriat:

— N-auzi cînd sun?... Imbecil!

Trînti portiera şi dădu drumul motorului, trecîndu-i pe sub nas şi privindu-l cu ochii încă încruntaţi.

Grigore Stolnicu nu e deloc, dar deloc indignat de insulta grosolană.

Surîde cu amară seninătate de martir.

I-a spus imbecil, şi el a gîndit îndată, complectînd:

„Toţi soţii sunt, prin definiţie, imbecili!”

Acasă a găsit, în sofragerie, trei tacîmuri întinse.

Amelia n-a sosit încă, dar a vorbit la telefon fetei din casă să pună trei tacîmuri, fiindcă e invitat şi domnul Nerone Creţeanu.

Nimic mai firesc. Astăzi e joi, ziua cînd asistentul lui Grigore Stolnicu, de doi ani, e reţinut fără excepţie la dejun.

Amelia l-a întîlnit de bună seamă pe stradă. Nerone Creţeanu se răzgîndise; amînase înadins, fiindcă nu voia să lipsească de la ultima masă înainte de plecarea profesorului în streinătate. Acestea le gîndea foarte judicios Grigore Stolnicu şi era totuşi foarte iritat, fără astîmpăr în aşteptare, trecînd din birou în salon, din salon în sofragerie şi de aci în camera fetiţei.

Copila îi întinse din căruciorul-leagăn mînuşiţele grăsulii, cerîndu-se luată în braţe, ca întotdeauna.

Grigore Stolnicu o privi posomorît, cu mîinile la spate, aplecîndu-se deasupra leagănului fără nici o dragoste, ca un vizitator cînd se uită la piesele anatomice din borcanele cu spirt ale muzeelor.

Doica aştepta alături, în picioare, respectuoasă şi mîndră în acelaşi timp de odrasla care prospiciase atît de rumenă din laptele ei.

— Acuma s-a liniştit Cocuţa! vorbi grăbindu-se să-i dezvelească buzele, ca să arate noutatea cea mare: două puncte albe străbătînd gingiile roze. S-a liniştit; i-au ieşit dinţii. De-acum putem ***loade*** cu ***dinţişolii noştli*** şi ***fliptulă***, nu e aşa, Coca-mică? adăogă la plu-ral, pentru amîndouă, schimonosindu-şi limba, ca să facă aşa cum ar gîngăvi copila.

Grigore Stolnicu îşi continuă examenul încruntat, fără să arate nici un entuziasm la această noutate cu proporţii de eveniment pentru un părinte.

Are să-i crească dinţi laţi şi neregulaţi, verzi, ca boabele de cafea crudă, sau dinţi regulaţi şi mărunţi, ca ai lui şi ca ai Ameliei?

Clo-Clo întinde mînuşiţele de gînganie omenească, cerîndu-se în braţe şi neînţelegînd această injustă dizgraţie. Are ochi apoşi, de un albastru decolorat, cum nu sunt nici ochii lui, nici ochii Ameliei. „Aceasta nu înseamnă nimic!” i-a spus medicul. „Pentru tată, existenţa unui copil nu înseamnă nici un indiciu. Pentru mamă, e altceva...!” Acum înţelegea abia sensul enigmatic şi impertinent al

acestor cuvinte. Mîrşava insinuare. Într-adevăr, pentru tată, sănătatea unui copil nu înseamnă nimic, fiindcă un tată legitim poate să fie înscris ca atare numai în actele de stare civilă, pe cînd în realitate... Nu sînt, oare, toţi soţii imbecili prin definiţie?

Clo-Clo a început să să scîncească, desfigurîndu-şi obrazul, care-a devenit deodată vînăt şi respingător. Cei doi dinţişori albi, răsăriţi în gingiile moi, o sluţesc încă mai mult. Grigore Stolnicu i-a întors spatele, trîntind uşa de-au zîngănit toate ferestrele şi-au detunat toate odăile.

Doica, solidară cu pruncul în această inexplicabilă dizgraţie, a luat copila în braţe. O împacă legănand-o şi ameninţînd cu degetul spre uşa închisă:

— Tătîcu e un ***ulît!***... Na! Lasă că-l învăţăm noi cum să se ***poalte*** cu o ***plincipesă*** aşa de ***mumoasă*** ca Coca-mică!

Clo-Clo, mînioasă şi ofensată, vînătă ca un ficat şi arătîndu-şi cei doi dinţi, mici şi laţi, înfipţi în gingiile de cauciuc roşu, se uită şi ea încruntat la uşa pe unde a ieşit imbecilul prin definiţie.

IX - *CON FANTASIA*

Locul lui Grigore Stolnicu la masă e în stînga Ameliei.

La dreapta, timid şi frămîntînd cocoloaşe din mie-zul pîinei, stă Nerone Creţeanu.

Înviorată de plimbarea în aer jilav şi rece, femeia are obrajii îmbujoraţi (poate prea focoşi, în pomeţi), ochi dezmorţiţi din somnolenţa de totdeauna, o poftă neastîmpărată de vorbă.

De o parte şi de alta, cei doi bărbaţi nu participă la această însufleţire. Grigore Stolnicu, posomorît, spionează pe sub sprincene. Sporovăiala nevestei îi crîşcîie nervii: i se pare nefirească şi rea. Asistentul, ca orice timid, e mereu preocupat să-şi ilustreze prezenţa cu vreun cuvînt de duh, care mereu îi vine pe buze prea tîrziu şi mereu îi rămîne în rezervă, pentru alt prilej mai fericit. A adunat astfel, de doi ani, de cînd e invitat de cîte două ori pe săptămînă la dejunul profesorului, o adevărată agoniseală de avar, pe care nu va cheltui-o niciodată.

Amelia se opreşte în mijlocul unei istorisiri, întreruptă de tusea seacă. Obrazul a devenit mai roş ca macul. Şi în ochi s-a căscat o panică de asfixie.

Cînd a trecut, se sileşte să surîdă, întrebînd foarte mirată:

— Dar ce aveţi, frate, de tăceţi amîndoi ca la o masă de înmormîntare? Doară nu pleci pentru o sută de ani... ***À propos***, Grigorel. Ai reţinut loc bun la vagon?

Grigore Stolnicu se uită atent în muchia cuțitului şi silabiseşte apăsat, ca o răzbunare perfidă:

— N-am reţinut loc, nici bun, nici rău. Mi-am luat seama. Nu mai plec!

Spunînd, a ridicat deodată ochii, să surprindă uimirea, şi mai ales cu ce fel de uimire e primită această veste.

— Cum?

— De ce, domnule profesor?

Au întrebat amîndoi, într-un singur glas. Amelia oprind furculiţa la jumătatea drumului spre gură; Nerone Creţeanu strivind, în tresărirea de surpriză, un cocoloş de pîine pe care l-a turtit ca un bănuţ.

,,Ha-ha! La aceasta nu vă aşteptaţi. Mă credeaţi atît de imbecil ca să vă las singuri?" gîndeşte cu mare voluptate Grigore Stolnicu, savurîndu-şi chinuirea proaspăt născocită.

Şi, cu cea mai mare simplitate, îşi taie friptura în bucăţi egale, fără grabă, ca să dovedească cel mai desăvîtfşit calm.

— Dar nu înţeleg nimic. Ce s-a întîmplat, Grigorel? stăruie Amelia, punînd tacîmurile cruce în farfurie şi privindu-l cu sinceră nedumerire. Tocmai îţi pregătisem toate lenjurile, valiza: am ieşit înadins în oraş să-ţi cumpăr săpun, apă de dinţi, pastă. Ştiu cît de neplăcută corvată e pentru tine aceasta... Şi acum, de unde hotărîrea aceasta, aşa deodată? Grigorel, s-a întîmplat ceva rău?

Grigore Stolnicu pare atent numai la bucăţile din farfurie. Îşi scoate alt rînd de salată, prelinge tacticos untdelemn şi oţet; abia după ce-a terminat, strînge din umeri cu o superioară nepăsare la atît de imprudenta alarmă a femeii, care se trădează mai uşor decît s-ar fi aşteptat.

— Nu s-a întîmplat nimic! rosteşte într-un tîrziu. Mi-am făcut numai o socoteală simplă. Poate am ceva mai bun de făcut ***aci,*** în loc să hoinăresc fără nici un rost... ***tocmai acum.***

A apăsat pe descoperirea că „poate are ceva mai bun de făcut ***aci*** şi ***tocmai acum"***, ca pe o suspendată ameninţare, felicitîndu-se lăuntric pentru diavolescul presentiment cu care le-a răsturnat mîrşavele lor planuri.

Cum le venea totul, oferit de-a gata! Trei săptămîni de libertate, fără nici o grijă, cu soţul imbecil bătînd cîmpii, în vreme ce dînşii... I-a pregătit lenjurile, i-a făcut cumpărături; îngrijorată nu cumva să întîrzie şi să piardă trenul; numai nu l-au împins de spate, ca pe-un

oaspete incomod, care nu înţelege să plece cînd toţi încep să caşte şi să se uite la ceasornic. Dar cît de neghioabă le-a fost socoteala! El nu e un soţ imbecil, ca Ghiojdeanu şi cei o mie de soţi înşelaţi în clipa aceasta.

Va sta aici, înfipt între dînşii, să le paralizeze infamele lor plănuiri şi să-i surprindă. Ştie bine că are să sfîrşească prin a-i surprinde. Iar atunci? Nici nu vrea să se gîndească de pe acuma cît de demoniacă va fi răzbunarea lui de atunci.

Amelia a renunţat la restul mesei. Tace, stăruind cu privirea la trăsăturile neclintite din obrazul bărbatului, să descopere ce-i ascunde, fiindcă o asemenea hotărîre bruscă şi inexplicabilă n-o putea lua un om ca Grigore Stolnicu, socotit şi ferm, fără vreo gravă pricină. Desigur, vreo polemică din cele care i-au înveninat începutul carierei de filolog sau poate alegerea de decan. Tace şi Nerone Creţeanu, care a clădit o mică piramidă de cocoloaşe de miez, le risipeşte şi le adună, cum ar căuta în bobi.

Numai Grigore Stolnicu mănîncă metodic şi cu poftă din fiecare fel perindat: brînză, desert, fructe. Mănîncă şi, sub acest calm, înăbuşe un adevărat chiot de bucurie, că le-a dejucat ticăloasele aşteptări.

Tăcerea durează, prefăcută într-o adevărată stinghereală. Se aud numai paşii servitoarei strîngînd farfu-riile, clinchetul metalic al tacîmurilor; în stradă, îndepărtîndu-se, o goarnă de automobil.

— Faci tu cafeaua? îl întrebă Amelia, ştiind că aceasta e una din puţinele lui plăceri, supravieţuind din anii cînd, student, în camera lui săracă, îşi pregătea singur licoarea care să-l ţină treaz în nopţile de studiu.

Iar fără să aştepte răspuns, Amelia a poruncit slujnicei să aducă tablaua cu maşina de spirt şi toate ustensilele cuvenite, întorcîndu-se spre Grigore Stolnicu şi revenind la întrebarea dintîi:

— Faci tu cafeaua şi ne povesteşti ce e cu hotărîrea aceasta, absurdă! N-ai să-mi spui că aşa, deodată, după ce ai aranjat tot, chiar în dimineaţa cînd trebuia să reţii biletul, te-ai răzgîndit fără nici un

motiv. Nu eşti tu omul acela! Te cunosc destul, dragă Grigorel, de doisprezece, acuşi sînt treisprezece ani...

— Omul e plin de surprize! declară laconic Grigore Stolnicu, gîndindu-se amar că, într-adevăr, doisprezece, acuşi se împlinesc treisprezece ani, de cînd Amelia poate îl înşală, fără ca el să fi simţit ceva, cum nu simte imbecilul de Ghiojdeanu şi cum acela nu va simţi, desigur, niciodată.

— Surprize? La tine nu există surprize, dragă Grigorel. Faci parte din categoria cea mai fericită de oameni, pentru care nu există surpriză, nici dinlăuntru, din tine, nici dinafară. Ştii să previi şi să domini totul. Spune şi dumneata, domnule Creţeanu!

— O, domnul profesor este de o... Este un... În sfîrşit, ca domnul profesor, ce să spun!... gîngăvi asistentul, el surprins, fără să poată găsi definiţie unui om atît de superior şi de ferm.

Grigore Stolnicu îşi privi asistentul cu o mare scîrbă. Amelia i-a spus cu ipocrizie: „domnule Creţeanu". Dar în intimitate îl dezmiardă, desigur, „Nerone" şi „tu", şi „dragule", şi poate „Neronică dragă!"... Ridicol şi stupid! Ce a putut găsi la un nătărău fără nici o însuşire? Nici tinereţe viguroasă şi sprintenă nu are. Cu înfăţişarea lui decolorată, cînepie, cu ochii aceştia de gînsac şi cu tenul acesta de sugativă vînătă.

Trebuie să fi arătat aşa, fără vîrstă şi fără sevă, la optsprezece ani, cum arată acum la douăzeci şi opt de ani şi cum va arăta la treizeci şi opt... Sînge sleit, somnoros. O mediocritate, pe care el a cocoţat-o. Şi care îi plăteşte cu această recunoştinţă: furîndu-i femeia! Măcar de-ar fi zvelt, musculos, superb, una din acele tinereţi irezistibile.

Grigore Stolnicu îşi imagină asistentul lui dezbrăcat în piele la hidroterapie, fătînd gloată cu ceilalţi nevolnici, printre care el, soţul, înşelat şi pînă acum un imbecil, cu toată vîrsta şi cu toţi cei douăzeci şi cincitreizeci de ani de cărturărie, arată ca un exemplar de rasă într-o herghelie de gloabe.

Imaginea lui Nerone Creţeanu, gol, cu coastele ieşite prin piele, cu omoplaţii scorojiţi, ţupăind stîngaci şi schimonosindu-se sub împroşcarea gheţoasă a duşului, cu părul ud în ochi şi făcîndu-şi frunză de viţă cu degetele răşchirate, îl înveseli într-atît, încît Grigore Stolnicu nu-şi putu stăpîni un început de surîs.

Acesta aduse o destindere contagioasă. Amelia îşi spuse îndată că, desigur, Grigorel a renunţat la plecare să-şi pregătească alegerea la decanat. Nerone Creţeanu îşi spuse că profesoral a amînat călătoria ca să grăbească apariţia studiului de sub tipar şi poate ca, la vară, să-l ia cu dînsul, cum îi făgăduise odată că îl va întovărăşi, să-l prezinte iluştrilor savanţi de peste graniţă, ca pe-o tînără şi glorioasă speranţă a ştiinţei româneşti. Iar gîndul acesta îl însufleţi într-atît, încît împrăştie piramida de cocoloaşe clădită cu atîta luare-aminte şi, renunţînd să mai caute în bobi, ceru permisia să aprindă o ţigare, ceea ce-i părea întotdeauna o culme a cutezanţei dn faţa profesorului.

Amelia îi întinse cutia de lemn de trandafir cu ţigările soţului.

Grigore Stolnicu, amestecînd cu linguriţa lungă în cafeaua clocotind, îşi aminti înveninat celălalt individ, din loja lui Ghiojdeanu, la Ateneu; Gicu, cel care şi dînsul fumează ţigările bărbatului, comandă mîncările care-i plac, e nedespărţit în vilegiatură, în călătoriile din streinătate, ca mîine, bunăoară, cînd va pleca iarăşi, după cum s-a îngrijit soţul să-i reţină bilet. Şi poate să i-l plătească, aidoma cum se hotărîse şi el să plătească biletul asistentului, întîia dată cînd avea să-l ia cu dînsul peste graniţă.

Ce imbecil, Ghiojdeanu, şi ce canalii: Gicu şi femeia în verde cu atît de mincinoşi ochi serafici; şi Nerone acesta, neştiind cum să apuce ţigarea între degete, tuşind şi lăcrimînd de fum; şi Amelia, care de doisprezece, acuşi treisprezece ani!...

Pitrocind cafeaua în ibricul conic de alamă lins de flacăra spirtului şi culegînd caimacul, aşa cum făcuse în nopţile lui friguroase, de muncă grea şi de lipsuri, Grigore Stolnicu fu cuprins de o amarnică

înduioşare pentru acest timp îndepărtat şi pentru propriul său destin de acum.

Merită altă soartă. Oricine ar şti ce se întîmplă cu dansul acum ar recunoaşte că merita altă soartă.

Dar oare, Ghiojdeanu, soţul imbecil, năpîrlit de cea mai frumoasă barbă a capitalei, nu merită şi el altă soartă? Şi totuşi, nimeni nu-l compătimeşte. Nimeni nu se revoltă. E batjocura tutulor. Întorc capetele, şoptind fiecare o nouă infamie, arătîndu-l cu degetul, cînd el îşi plimbă senin şi inconştient mutra golaşă şi scanda-los de fericită. Iar despre el, oare, Grigore Stolnicu, nu vor fi chicotind tot aşa invidioşii care n-au altă grijă, nu se vor fi înveselind tot aşa colegii la facultate, studenţii, în bănci, la cursuri?

Grigore Stolnicu toarnă cafeaua în ceişti, cu tainica dorinţă asasină să se prefacă miraculos în două ceşti de otravă pentru cei doi netrebnici. Dar nu o otravă fulgerătoare, să sfîrşească în cîte va clipe cu dînşii. Ci lentă şi teribilă, să le ardă măruntaiele şi să-i trîntească la pămînt, în înfricoşate zvîrcoliri, la care el să asiste nepăsător, plimbîndu-se cu mîinile în buzunări şi oprindu-se să-i întoarcă în sus, cu vîrful ghetei.

Să-i întoarcă şi să-i scuipe.

X - STRINCENDO

Amelia Stolnicu şi Nerone Creţeanu sorb din cafea cu nevinovată plăcere, nebănuind nici pe departe criminala dorinţă a profesorului-cafegiu.

Dimpotrivă, ştiind cît îl măgulesc, fiindcă Grigore Stolnicu se preţuieşte tot atît de meşter în fiertul unei cafele, ca în confecţionarea unei etimologii, se întrec în complimente:

— E delicioasă, astăzi, ca niciodată, dragă Grigorel...

— Ar fi păcat să-i picuraţi rom, domnule profesor!

Grigore Stolnicu cere rom şi picură rom, înadins, ca să arate că nu poate fi dus cu momeli, ca orice soţ imbecil prin definiţie.

Soarbe şi dînsul din ceaşca de cafea, măsurîndu-i şi înglobîndu-i în aceeaşi otrăvită privire. Ce-or fi găsit unul la altul? Amelia e întotdeauna bolnăvicioasă, cu privirea molîie, fără nici o vlagă. Dimineaţa se trezeşte cu pleoapele umflate şi mai obosită de cum s-a culcat. Toată ziua se vaietă, tuşeşte, e posacă şi fără nici o voinţă. Astăzi a vorbit cît nu cuvîntă într-o săptămînă. Şi o singură dată a dovedit şi ea o personalitate, a opus o rezistenţă — atunci încăpăţînată şi absurdă — cînd a fost povestea cu oglinda veneţiană din salon. Iar acest Nerone Creţeanu e incolor, insipid şi inodor, să nu-i primească o sărutare nici fata din casă. Oare cum se sărută?... De cînd au început să-l înşele? Mai ales unde, unde naiba se întîlnesc? Poate, fără nici o ruşine, aici, în casa lui, în patul lui.

Cu o sfredelitură de coclit cuţit întors în carne, Grigore Stolnicu îi vede răsturnaţi pe divan, pe pat: dezgustător spectacol, spasm de larve omeneşti, încolătăcire vîscoasă de viermi.

Nerone Creţeanu, care de un ceas rostogoleşte în creier un început de conversaţie fără să găsească prilejul potrivit, ca orice timid, îşi ia inima în dinţi şi glăsuieşte exact în momentul cel mai prost ales:

— Domnule profesor, aţi citit răspunsul „Specialistului" de la Iaşi? A apărut ieri. E lamentabil. O morfoleală de argumente, din care nu se ţin două alături, în picioare.

Grigore Stolnicu declară că n-a citit răspunsul „Specialistului" de la Iaşi şi că nici nu se grăbeşte să-l citească.

— Am altceva mai bun şi mai serios de făcut! încheie în enigmatică ameninţare.

— Nici nu era nevoie s-o mai spuneţi, domnule profesor. Aţi neglijat ***Morfologia verbului predicativ român,*** pe care toată lumea o aşteaptă cu nerăbdare... se dădu cu părerea viitorul specialist în embrion, de-plin convins prin optica profesională că toată ţara aşteaptă cu suflarea suspendată pe buze ***Morfologia verbului predicativ român.***

— Dumneata crezi că eu văd tot Universul numai în morfologii, texte, glosare şi etimologii, cum unii matematiciani maniaci pun viaţa şi estetica în ecvaţii, tinere? vorbi cu dispreţ Grigore Stolnicu.

Pe urmă, tot cu surdă ameninţare:

— Nu sunt atît de orbit, încît să nu mai văd ce se petrece în jurul meu...

Asistenul, neţinînd seamă de înţelesul tăinuit al ameninţării, izbucni stupid în rîs la gîndul că Universul ar putea fi redus numai la morfologii, texte, glosare şi etimologii.

Rîse cu toţi dinţii, mulţi, verzi, laţi şi neregulaţi, gata-gata să-i împroaşte în toate părţile, cum se joacă unii copii rău-crescuţi cu gura plină de apă. Iar ca să-şi alunge intimidarea, căută în deşert cocoloaşele de pîine, pe care i le culesese slujnica, să înceapă din nou a căuta în bobi.

Amelia se ridică:

— Vă las, dacă începeţi iar cu discuţiile acestea savante, din care eu nu pricep nimic.

Şi eu o mustrare:

— Mă duc să desfac bagajele. Am pierdut vremea degeaba strîngîndu-le.

„Eşti neconsolată că nu mai plec”, gîndi Grigore Stolnicu. „Amîndoi sunteţi zăpăciţi, ca doi şobolani prinşi în capcană. Nu ştiţi cum a căzut capacul peste voi, v-a prins panica, vă zbateţi să descoperiţi o ieşire. Dar aveţi încă răbdare. E abia începutul.”

Cu o curiozitate de savant urmărind o crudă experienţă de vivisecţie, Grigore Stolnicu se aşează cu bărbia în amîndoi pumnii şi cu coatele pe masa strînsă, să citească nedumerirea, contrarietatea şi panica pe obrazul de sugativă al asistentului. Spuse, ca să-l încerce:

— Poate era mai bine să nu fi renunţat la plecare...

— Tocmai! se repezi cu inocentă grabă Nerone Creţeanu. După atîta muncă, vi se cuvenea, domnule profesor, un repaos. Plimbarea, schimbarea mediului şi a preocupărilor, e cel mai bun repaos pentru un intelectual.

— De altfel, timpul nu-i pierdut. Biletul se poate reţine şi acum, după-amiază... împinse Grigore Stolnicu experienţa mai departe.

— Dacă voiţi, mă reped eu, domnule profesor. Într-un sfert de oră sunt îndărăt! se agită pe scaun asistentul, gata de plecare, pipăindu-şi cravata şi încheindu-şi nasturii cu sinceră înveseliire, să-şi servească profesorul, pe care îl respecta şi îl iubea, şi căruia i se simţea din toată inima şi pe toată viaţa îndatorat.

„Cum s-ar bucura să mă vadă plecat!” interpretă în felul său Grigore Stolnicu această promptitudine. „Le-am stricat toate socotelile. Îşi aveau, desigur, hotărîtă o întîlnire, chiar şi astă-seară, după plecarea mea. Şi mîine alta, şi poimîine: trei săptămîni. Canaliile! În faţa slugilor. Fără nici o ruşine de ele. Tot cartierul trebuie să vorbească şi toţi servitorii să povestească, întrecîndu-se în detalii scîrboase şi cinice, cînd se adună în bucătărie să descoase viaţa stăpînilor. Canaliile!”

Dar nu lăsă nimic să-i străbată pe faţă din aceste gînduri acre.

Îşi privea asistentul cu o ură din care nu lipsea şi o ciudată compătimire. Nici nu ştia măcar să mintă. S-a trădat de la cele dintîi cuvinte. Dacă l-ar prinde de piept şi l-ar zgîlţîna bine, ar cădea în genunchi şi ar mărturisi totul, tîrîndu-se şi implorînd iertare. Nu e nici măcar atît de frumos, voinic, temerar şi cinic ca acel Gicu, din loja lui Ghiojdeanu. Îl mai cheamă încă şi Nerone. Nerone Creţeanu! Grotească însoţire de nume şi jalnică parodie a genialului monstru, autenticul Nerone, care a cutezat totul. Un Nerone, acesta? Grigore Stolnicu se înveseli de-a binelea la aceste reflecţii hître.

Întrebă neaşteptat:

— Cine te-a botezat pe dumneata?

— Un unchi! mărturisi nedumerit asistentul. Un frate al mamei, profesor de istorie.

— Putea să-ţi găsească alt nume. Ce e aia: Nerone? Nerone Creţeanu?

— Nu puteam să protestez atunci, din cristelniţă! cuteză, în sfîrşit, Nerone Creţeanu o glumă, potrivită ca nuca în perete şi arătîndu-şi toţi dinţii de cafea crudă, gata să-i împroaşte în cele patru puncte cardinale.

Pe urmă îşi luă seamă că a fost prea puţin cuviincios faţă de profesor şi cercă să se dezvinovăţească oarecum:

— Sunt şi eu, domnule profesor, o victimă a şcoalei latiniste.

— Stupid şi grotesc! condamnă cu asprime Grigore Stolnicu. E scandalos cum îşi pot suporta unii indivizi asemenea împerecheri ridicole: Ulise Popescu, Cezar Petrescu, Napoleon Creţu, Amilear Petrăchescu, Scipione Carabăţ... Avem, în anul al treilea, mi se pare, o studentă: Monica Harabagiu... Ce e aia: Monica Harabagiu? Mariţa, Lenţa, Safta, Marghioala, Paraschiva Harabagiu, da! Dar Monica?

Acum, asistentul cu numele crudului imperator cu monoclu de safir care a dat foc cetăţii eterne era stacojiu complet. Sfeclă. Nu ridică ochii de la faţa de masă şi cu degetele căută în van cocoloaşele de

pîine, absente, în care să-şi frămînte alarma şi umilinţa. Monica Harabagiu era apropiata lui logodnică: o fată zveltă şi vioaie, cu ochi drăcoşi, care-au înnebunit jumătate din Facultatea de Litere. Chiar acum, peste două ore, şi-a dat întîlnire cu dînsa. O iubeşte de un an. Şi ea, de un an, îl tortureazā. Imediat ce Monica îşi dă li-cenţa, plănuieşte să-şi întemeieze o modestă gospodărie. Acum mai face ea mofturi, dar ştie că sunt mai mult ca să-l încerce cît o iubeşte. Şi iată că profesorul, poate cu intenţie, desigur, cu intenţie, i-a adus numele în discuţie. De bună seamă că îl dezaprobă. Nu admite această căsătorie. Înadins a voit să nu i-o spună direct; i-a dat numai să înţeleagă. Iar, hotărît şi autoritar cum e, profesorul va fi în stare să-i sfarme cariera, dacă nu ţine seamă de acest avertisment.

Dar ce i-a făcut Monica? Cu ce s-a făcut oare vinovată? De atîtea ori i-a atras luarea-aminte că n-are s-o sfîrşească bine cu tot neastîmpărul şi ghiduşiile ei. Fără îndoială că a fost necuviincioasă cu profesorul, a răspuns impertinent, a rostit vreo glumă nelalocul ei.

Deznădăjduit şi cu tîmplele asudate, Nerone Creţeanu stă pe un scaun de foc. Îşi ia o hotărîre eroică:

— Domnule profesor, tocmai fiindcă veni vorba... N-aveam curaj. Dar am datoria să vă cer o povaţă. Mi-aţi fost ca un părinte. Vă datorez totul. Şi de aceea îndrăznesc... Aţi pomenit numele domnişoarei Monica Harabagiu. E o studentă foarte sîrguincioasă: cap de serie. La toate examenele, bilă albă. I-am cerut mîna, şi după examenul de licenţă, intenţionăm să ne logodim...

— La mine nu merg astea! vorbi cu asprime Grigore Stolnicu, spunîndu-şi că asistentul lui nu e atît de nerod şi naiv cum îl socotise pînă mai adineaori...

Desigur, a născocit povestea aceasta ca să-i înlăture orice bănuială. Trucul clasic. De acord cu Amelia, s-au pus să-l îmbrobodească bine, ca pe orice soţ, prin definiţie imbecil.

— Nu! La mine nu merg tertipurile astea! repetă, apăsînd pe cuvinte, ca să înţeleagă celălalt că nu poate fi orbit atît de uşor.

În pieptul asistentului se făcu un gol dureros. Aproape cu lacrimi în ochi, se bîlbîi:

— Dar, domnule profesor, nu înţeleg!... E o stu-dentă eminentă. Are şi puţină stare. Pentru cariera mea mi-ar fi cea mai potrivită tovarăşă de viaţă. Dacă v-a supărat vreodată, a făcut-o fără voie... Eu ştiu cum vă respectă. Numai că e un temperament prea vioi. Chiar dumneavoastră aţi recunoscut anul trecut că e cea mai bună... mai inteligentă studentă din seria ei... Şi acum? Vă spun drept, domnule profesor, că nu înţeleg...

— Să înţelegi, tinere! îl pătrunse cu privirea, stăruitor şi neîndurat, Grigore Stolnicu, ridicîndu-se în picioare şi aruncînd şervetul.

Asistentul mulţumi pentru asemenea masă, cu vorbele înecate în gîtlej.

În antret, punîndu-şi galoşii şi scoţînd umbrela ca o pacifică sabie din teaca cilindrică a cuierului, nu avea nimic din înfăţişarea teribilă şi crudă a imperatorului care se desfăta dînd pradă fiarelor cei dintîi martiri din catacombe. Părea mai degrabă un asemenea martir, mizer şi lipsit de orice eroism, gata să se lapede de tot şi să milogească păsuirea supliciului.

Zgribulit şi adus de spate, în stradă, nu ştiu încotro s-o apuce, în lapoviţa murdară şi duşmănoasă.

„Acum ce-i spun eu Monicăi?” se căsca speriată întrebarea?

„Încă n-a fost nimic. E abia începutul!” îşi spunea Grigore Stolnicu, frecîndu-şi mîinile satisfăcut şi instalîndu-se în jîlţul biroului.

XI - *VALSE TRISTE*

— Monica, dragă Monica, nu ştiu ce are cu noi profesorul! oftă Nerone Creţeanu, păşind sub umbrelă, peste bălţile negre în care se topeau fulgii îndată căzuţi.

— Dar ce s-a întîmplat? Ce poate să aibă cu noi? întrebă fără nici o alarmare Monica, mai mult de formă, fiindcă în voioşia ei nu găsea în viaţă niciodată un prilej de prea mare îngrijorare. Ţi s-o fi părut, Nerr!

— Ce n-aş da să fie numai o părere! Însă mi-a spus neted că nu admite: la el, cică, nu merg astea... Era foarte supărat! se căină asistentul, cocîrjat sub cortul negru de pînză, unde apărea în lumina vitrinelor şi în ploaie ugilit ca un pui de curcă, fără nimic din trufia unui cuceritor.

— Şi de ce-i supărat, mă rog? strînse din umeri cu nepăsare Monica. E supărat. Să-i fie de bine! Are să-i treacă... dezlegă cu uşurătate toate complicaţiile viitoare.

— Ce expeditiv rezolvi tu toate, dragă Monica! suspină asistentul, cu admiraţie pentru atîta seninătate şi cu teamă pentru atîta lipsă de simţ al realităţilor. Dar gîndeşte-te, numai, ce-ar însemna să-l avem împotrivă... Toată cariera!... Tot ce-am muncit opt ani se anulează într-o singură zi, dacă vrea el. Şi-l cunoşti: e un om care ştie ce vrea!

— Mergem la cinema, Nerr? întrebă tam-nesam Monica, făcînd trecerea de la gravele preocupări ale viitorului logodnic la frivolele ei desfătări fără nici o ezitare. Este un film foarte frumos, cu Jaque-Catelain. O! cum îl mai ador pe Jaque! declară cu sinceritate. Nu pot să-i sufăr pe ceilalţi: nici pe Ivan Petrovici, nici pe Mosjukine, dar Jaque? Adorabil! Ţie nu-ţi place?

Nerone Creţeanu gîndi despre ascendenţii lui JaqueCatelain nişte cumplite fărădelegi, formulate în cuget în cuvinte pe care numai filologii, adînci cunoscători ai vocabularului popular şi arhaic, le află

la îndemînă atît de proaspete, plastice şi formidabile. Jaque-Catelain; ăsta-i trebuia lui acum! Păşi duşmănos, călcînd de-a dreptul în bălţi, cu galoşii lui de viitor profesor şi înfruntînd lapoviţa, cu umbrela răsucită de vînt, pe care o flutura ca un fanion al corporaţiei dăscăliceşti.

Aşa cum mergeau alături, în lumina lăptoasă a becurilor şi vitrinelor, ar fi apărut, chiar trecătorului celui mai lipsit de duhul observaţiei, o pereche iremediabil nepotrivită.

El, costeliv, grebănos, cu paltonul demodat şi îmbumbiat strîmb.

Ea, elastică, fragedă şi cu ochi de peruzea, păşind ca într-un început de dans prin lapoviţa murdară, care parcă nici n-o putea atinge, înfăşurată în blana după ultima tăietură, aruncînd priviri drăcoase trecătorilor, vorbind alintat şi impertinent, răsfăţîndu-se în toate oglinzile vitrinelor. Era studentă sîrguincioasă, cu notele cele mai mari; dar aceasta n-o împiedica de la hotărîrea ca, o dată cu măritişul, să arunce cît colo terfeloagele şi caietele de cursuri şi să uite, dacă se poate, într-o singură noapte, toată învăţătura uscată care n-a izbutit să-i osifice tinereţea.

— Eu am să mai încerc să-l conving. Trebuie tact. Foarte mult tact! îşi continuă asistentul gîndul care-l îngrijora.

— Să mergem mai repede. Ajungem tocmai la mijlocul filmului! îşi rosti Monica îngrijorarea ei.

Astfel, mergînd alături, fiecare păşea pe drumul lui.

În sala întunecată, caldă, dar cu miros de haine plouate, îi conduse o femeie, căutînd locurile goale cu sabia albăstrie a lanternei electrice. Au turburat alte perechi, care se ţineau de mînă sau de după mijloc, ridicîndu-se cu bombăniri ostile.

Filmul era la jumătate, dar cu intuiţie de expertă amatoare de cinematograf, Monica ştiu în două minute ce s-a petrecut în cele patru acte trecute şi ce se va mai petrece în cele trei acte viitoare.

— Uite-l pe Jaque!... E adorabil! exclamă, strîngînd mîna udă de lapoviţă a asistentului, care nu ştia ce să facă din umbrela şiroind de

apă.

Jaque-Catelain scobora de la volanul unui superb Hispano-Suiza, în haină cenuşie de sport, cu o caschetă ştrengăreşte pusă pe-o sprinceană. O femeie înaltă, în haină albă, încadrată între doi ogari ruseşti, îi ieşi în întîmpinare. În fund, marea, o barcă înclinîndu-şi pînzele foarte înalte în suflarea vîntului, un canot-automobil virînd nebuneşte, gata-gata să se răstoarne şi trăgînd o dîră spumegoasă şi curbă de valuri... Jaque Catelain trecu uşor braţul după mijlocul subţire al femeii: amîndoi rămaseră, tîmplă lipită de tîmplă, în contemplarea asfinţitului de soare marin, cu cei doi ogari, întinşi decorativ la picioare.

— Adorabil! Ideală pereche!... suspină admirativ Monica Harabagiu, aşteptînd poate ca Nerone Creţeanu să profite ca toţi de întunerecul sălii şi s-o cuprindă şi dînsul uşor cu braţul, cum strînse se aflau măcar două duzini de perechi.

Dar Nerone Creţeanu, cu umbrela şuroind între picioare, îşi sufla prozaic nasul, împăturind batista cu luare-aminte, ca şi cum ar fi pus la păstrare în ea cine ştie ce preţioasă comoară...

— Eu cred că, dacă am îndestul tact, tot am să-l conving!... reveni la supărarea profesorului, care-i stătea ghimpe în inimă.

— Uff! Ce agasant eşti! îşi pierdu răbdarea entuziasta admiratoare a lui Jaque-Catelain. Lasă-mă măcar să privesc în tihnă!

Nerone Creţeanu se resemnă, urmîndu-şi pentru sine toate reflecţiile: cum să-l împace pe profesor şi cum să întrebuinţeze mai mult tact.

Monica privea cu buzele întredeschise, aspirînd miraculoasa desfăşurare a unei vieţi de neîntrecute splendori.

Pe o terasă albă de marmoră, Jaque-Catelain e acum aşezat pe un puf, la picioarele femeii în alb. I-a cuprins mîinile şi le dezmiardă, cum numai el ştie să dezmierde. Îi spune şi nu mai sfîrşeşte, cum numai el ştie să spună şi să nu mai sfîrşească. Monica ar putea jura şi ea că a ghicit ce-i spunea Jaque-Catelain femeii în alb, norocoasa! Îi

spune ceea ce n-are să fie niciodată în stare să-i rostească în cea mai frumoasă seară, cu cea mai romantică lună, Nerone Creţeanu, care se smîrcîie alături din nas, cu bărbia sprijinită în mînerul curb al umbrelei, ca un pensionar precoce moţăind la cafenea.

Şi deodată, în vreme ce filmul îşi plimbă eroii în săli somptuoase, în grădini cu palmieri, în gări sonore şi munţi cu spumegînde cataracte, într-o viaţă prodigioasă de fabulos fast fotogenic, Monica vede, într-o întunecoasă împîclire, cealaltă viaţă, care ar fi a ei, alături cu omul fornăindu-şi începutul de bronşită via-geră. Apartamentul sărăcăcios cu chirie, ratele la mobile, gospodăria cu o singură slujnică, oblojelile omu-lui morocănos; orbecăiala într-un crepuscul fumuriu şi umed, ca într-o galerie subpămînteană de cîrtiţe. Pentru totdeauna: pînă la sfîrşitul sfîrşiturilor.

Monica s-a tras fără să-şi dea seama mai departe de lîngă omul cu bărbia sprijinită în cîrja umbrelei.

Acum, filmul, după ce s-a sfîrşit, cu eroina asasi-nată de soţul gelos, a început de la capăt. Femeia în alb, trîntită cu cele trei gloanţe de revolver, a descins de pe catafalc, nemuritoare şi din nou surîzînd, cu seninătatea unei făpturi lipsite de orice negru presentiment. Se află pe puntea unui iaht. Jaque-Catelain, în costum alb, cu pantofi albi şi cu caschetă albă de marinar, priveşte visător, din profil, rezemat de bara punţii. Din celălalt capăt se apropie femeia cu fustele şi eşarfa fluturate de vînt. Îşi vorbesc. Rîd. Abia s-au cunoscut, dar de la cele dintîi cuvinte se ştiu predestinaţi unul altuia, împotriva oricăror obstacole şi împotriva morţii chiar. Ce delicioasă viaţa în care îndrăzneşti tot, în care o mare şi ucigaşe pasiune inundă ca un hohotitor răsărit pe creştetul înălţimilor, acolo sus, deasupra viermătului mediocru şi vulgar!...

Monica vrea sa şi-l imagineze pe Nerone Creţeanu în costum alb, cu pantofi albi şi cu cascheta de marinar pe puntea unui iaht, surîzînd cu fermecătoarea graţie a lui Jaque-Catelain.

Efectul e catastrofal. Explozia unei granate umplute cu boabe de cafea crudă şi împroşcînd întreaga sală.

Iar Monica s-a tras încă mai departe, ferindu-se ca de o atingere rece, băloasă, de limax.

Omul cu umbrelă piroteşte absent de la magica lume a filmului, gîndind fel şi chip, cum l-ar putea convinge pe profesor cu mai îndemînatic tact.

Cînd au ieşit afară, în sloata cîinoasă, ca orice aspră şi hîdă realitate, Monica e tristă, cum s-ar fi deşteptat dintr-un miraculos şi imposibil vis; Nerone Creţeanu îşi deschide umbrela şi e gata să pornească mai departe, la asaltul mediocrei lui fericiri, cu modesta resignare dintotdeauna.

— N-avea nici o grijă, Monica. E chestie numai de timp şi de tact! o încurajează la despărţire.

Monica e cu gîndul în altă parte. Îi întinde o mînuşiţă moale şi indiferentă în mînuşa de piele de Suedia.

Ea n-are nici o grijă.

Dimpotrivă, ar vrea acum ca profesorul care a avut o atît de bună inspiraţie să fie cît mai absurd încăpă-ţînat şi să o dezlege de el, de cuvîntul dat lui Nerone Creţeanu într-o zi de lehamite.

S-au despărţit. În lapoviţa înstelată de fulgi, care biciuie obrajii şi pătrunde gheţoasă în haine şi în încălţări, Monica a plecat cu paşi zvelţi şi săltaţi, de menuet, în josul Bulevardului; Nerone Creţeanu a plecat în sus, sub negrul pavilion didactic al umbrelei, asaltată de toate vînturile beznei.

„Dar ce-o fi avînd profesorul?”

XII - *PAUSA LONGA*

Grigore Stolnicu nu avea nimic.

După două luni, în birou, îşi freca mîinile cu aceeaşi mulţumire de sine.

Pusese ordine. Metodic, ca un om care ştie că numai graba e duşmanul succesului, ridicase cu încetul zid de izolare în jurul Ameliei. Nu mai pătrundea acum nimic din afară, nimeni.

Asistentul nu mai era invitat la masă. De altfel, şi de la Universitate are să-l măture la anul viitor. Medicul cel tînăr, de acasă, medicul Ameliei, acel afectat Alfons Grigoriu, care nu i-a plăcut niciodată, a fost înlocuit cu altul, miop şi tare de ureche; un bătrînel inofensiv. A schimbat şi slugile, ca să pună capăt bîrfelilor din bucătărie. Acum, totul e în bună orînduială, şi de o săptămînă, Amelia zace în pat, într-o căldură toropită, cu o întreagă farmacie de fla-coane şi prafuri la căpătîi, tuşind şi mototolind batis-tele sub pernă.

A scuipat sînge.

Dar aceasta nu este decît o justă expiere a vieţii destrăbălate pe care a dus-o. Îşi închipuie poate că îl înduioşează aşa! Îi cerşeşte din ochi, de cîte ori trece prin cameră, o îmblînzire. El cunoaşte însă toate vicleniile femeieşti: şantajul boalei.

N-o mustră. Nu i-a spus nimic. Se preface că nu ştie. Tace. O pedepseşte cu această tăcere enigmatică şi încărcată de ameninţări mai teribile decît orice izbucnire.

Căci abia acum îşi dă seama cît de făţarnică a fost viaţa acestei femei vreme de doisprezece, acuşi treisprezece ani. Nu l-a cruţat cu nimic. De nici o ruşine. Sub înfăţişarea aceasta molîie, bolnăvicioasă, şi închisă cu ipocrize în casă, la griji mărunte de gospodină, dospea cele mai sfruntate porniri ale desfrîului. Pe Nerone Creţeanu, ea a stăruit să-l invite la masă, sub cuvînt că e nevoiaş, fără părinţi, modest şi că are dreptul la o încurajare. Medicul care-a tratat-o trei

ani, tinerelul acela afectat, periat, pomădat şi schimbînd costumele de două ori pe zi, tot ea l-a chemat întîi, dragă Doamne, după recomandaţia unei pretinse prietene. Se închideau în cameră, venea întotdeauna în lipsa lui; cînd se întîlneau, îi vorbea cu o ironie superioară şi în calambururi obraznice, care de la început l-au făcut nesuferit. Într-o bună zi, acum cinci ani, s-a trezit cu un aşa-zis văr al ei: un locotenent de cavalerie, care nu ştia să cuvinte decît despre cai, curse şi raiduri de călărie. Toată vremea se împiedica de dînsul. Îi umpluse casa de miros de piele, de apă de păr şi de havane. Cînd îi auzea scîrţîitul cizmelor pe parchet, era indispus o jumătate de zi. Şi acela îi fuma ţigările, făcea glume stupide pe socoteala filologilor, comanda mîncările care-i plac, poruncea slugilor şi îşi stabilise cartierul general la telefonul lui. Pînă cînd într-o bună zi a dispărut precum venise, sub pretext că a fost înaintat şi mutat în altă garnizoană.

Dar cîţi vor mai fi fost alţii, încă?

N-a surprins oare într-o zi, acum de curînd, un băieţandru sclivisit pe scări? Îl văzuse cu o seară înainte, de la geamul biroului, dînd tîrcoale casei, uitîndu-se la ferestre, făcînd naveta pe trotuarul din faţă. Bărbierit, pudrat, cu pălăriuţa cu boruri de un deget pusă pe-o sprînceană, cu un palton ridicol şi cu şalvarii aceştia largi, pe care i-a născocit moda ca pentru asemenea vreme, lipsită de gust şi de măsură, şi ca pentru asemenea tineret, lipsit de ruşine şi de respect.

A doua zi l-a aflat pe scări, tocmai cînd punea degetul pe butonul soneriei. Băieţandrul, cu pălăria în mînă, zăpăcit, s-a prezintat drept elev al lui şi a îngăimat că abia cuteza să-i ceară un sfat şi o bibliografie pentru o lucrare, un studiu, în sfîrşit, o invenţie, cum se vedea cît de colo! O lucrare, un studiu, cu aşa mutră şi asemenea pantaloni! I-a arătat el sfat! De ce nu poftise la Universitate, la cancelaria facultăţii, să-i ceară sfat, nu acasă, ca un pungaş, care încearcă lovitura cînd lipsesc stăpînii? Celălalt a roşit cu ochii în pămînt, s-a

bîlbăit. Nu l-a mai văzut niciodată. Nici nu-şi aminteşte să-l fi zărit la cursuri, nici înainte de asta, nici după aceea.

Încă unul care dădea tîrcoale Ameliei, atras, de-sigur, de privirile ei (căci nu se mai îndoia că altfel priveşte pe stradă, provocator, cînd e singură, nu cu aerul de mironosiţă de acasă), încă unul atras de pofticiunile ei, ţinîndu-se după dînsa pe uliţi, cum se ţin dulăii de căţelele înfierbîntate.

Cîţi vor fi fost? Abia acum înţelege ce se ascundea sub ameninţarea slujnicei dată afară, cînd s-a întîmplat istoria cu oglinda din salon. Fără îndoială că ştia totul şi fără îndoială că numai Amelia i-a cumpărat tăcerea.

Niciodată nu şi-a imaginat că poate exista o vietate atît de meşteră să-şi ascundă viaţa secretă. Nici o urmă. Nici o scrisoare. Nici o privire furişe. Nici un cuvînt scăpat din imprudenţă. Totul disimulat, zăvorît sub înfăţişarea aceasta de pisică bolnavă şi mereu friguroasă, prefăcîndu-se că abia se lasă convinsă să iasă din casă, pirotind încolăcită pe pat şi pe divanuri, aşteptîndu-se rugată ca să meargă la un teatru ori la o plimbare. Prefera să rămînă singură acasă, să-şi aştepte sau medicul pomădat, sau netrebnicul acesta de asistent, pe care el l-a colăcit, sau alţii, despre care nu va şti nimic, niciodată.

Acum s-a sfîrşit. O are aci, sechestrată, fără să mai vîşcîie.

E adevărat că din această pricină şi-a neglijat cursurile în vremea din urmă, n-a mai aşternut un cuvînt pe hîrtie, n-a mai urmat nici tratamentul medicului; iar plimbarea şi hidroterapia le-a făcut neregulat, în răstimpuri.

E vremea să revină la toate.

Pentru început, chiar astăzi va trece pe la doctorulpitic, numai să-i arate, după trei luni, că toate temerile lui au fost exagerate şi că e mai sănătos ca întotdeauna.

Grigore Stolnicu îşi orînduieste pe biroul uriaş şi masiv toate cărţile grele cît evangheliile şi toate cutiile de fişe, cum se cuvine în preziua

unei campanii de lucru. Toarnă cerneală în călimara cubică de cristal, schimbă peniţe noi în tocuri, ascute creioanele.

Mirosul plăcut al lemnului moale de creion, mirosul metalic al cernelei îi aţîţă pofta de lucru, cum nu-şi găsesc astîmpăr caii militari cînd simt mirosul de praf la manevre. Chiar din astă-seară va inaugural cele trei ceasuri reglementare de muncă: de la zece la unu după miezul nopţei, ca în atîţia şi atîţia ani trecuţi.

Învîrte manivela telefonului şi cere numărul medicului-pitic.

Aşteptînd, cu pîlnia de ebonită la ureche, surîde tu-tulor nălucirilor sterse fără urmă, episodul cu acest telefon, oglinda veneţiană din salon, musca de pe che-lia spectatorului de la Ateneu. Cum s-ar simţi cu proaspete puteri de muncă, dispus şi odihnit, dacă, după ce-au trecut acestea toate, n-ar fi răsărit nevrednica înşelăciune a femeii, să-i reteze viguroasa poftă de creaţie!

Glasul piţigăiat al medicului-pitic vesti cu o prietenoasă bucurie că e gata să-l primească. Îndată; într-un sfert de oră, înainte de a pleca la clinică.

Grigore Stolnicu trecu prin odaia fetiţei, care nu mai întindea de două luni braţele grăsulii să se ceară, drăgăstoasă, în braţe. Îl privea acum cu ochii cenuşii şi terni, fără nici o voioşie. Morocănoasă, se ridică în picioare şi doica, hotărîtă de mult să-şi ceară socoteala, fiindcă nu mai putea sluji într-o casă unde părintele se uită mai cîinos la copil decît s-ar uita un tată vitreg.

În cealaltă cameră, Amelia aţipise, cu buzele albe, cu obrazul de cretă şi cu globurile ochilor scufundate adînc sub pleoape. Un miros de spiţerie plutea stăruitor şi dezagreabil. Prin somn, Amelia gemu, tuşi, se întoarse pe cealaltă parte.

Grigore Stolnicu îi aruncă o singură privire, fără milă, schimbîndu-şi pijamaua de flanelă cu haina de stradă. Îşi spunea că poate nici nu doarme; desigur, se preface. Păşi mai apăsat, ca s-o încerce.

Bolnava, în toropeala febrei, scînci acoperindu-şi ochii cu degetele subţiri, prelungi şi scheletice.

„Tot se preface!” hotărî Grigore Stolnicu. „A dus înadins mîinile la ochi, ca să n-o surprind că clipeşte. E cea mai disimulată femeie din cîte au existat vreodată.”

Şi ieşi trîntind uşa, ca să-i arate că nu se lasă amăgit atît de uşor.

De la fereastră, doica fetiţei, cu Clo-Clo în braţe, îl arată după perdea, în stradă:

— Se duce ***ulîtul...! Ulîtul ulîţilor!***

Iar pentru ea, ca o urare confidenţială, cu jumătate de glas:

— Ducă-s-ar!

Clo-Clo, cu o jucărie mică de tablă sunînd un zurgălău înlăuntru, îl ameninţă, în chip de minuscul buzdugan, bucuroasă şi ea că se duce urîtul:

— ***Ulîtul! Gîmbosul!***

Astfel, în casa lui Grigore Stolnicu, nici o suflare nu-i era prietenă.

XIII - *ALLEGRO, MA NON TROPPO*

Un taxi, înşelat de şovăiala lui, cînd se pregătea să traverseze strada, frînă acostînd la marginea trotuarului şi-l invită să urce.

Grigore Stolnicu făcu semn că nu are nevoie. Cu toată graba, ţinea să meargă pe jos, ca să reînceapă chiar de astăzi prescripţiile medicului-pitic: mişcare, cît mai multă plimbare!

Era, într-adevăr, o minunată zi de sfîrşit de iarnă.

Ultima zi a lui fevruarie.

Streşinile şuroiau, nămeţii se topeau în soarele cald; un vînt umed şi proaspăt purta de-a lungul străzilor presimţirea primăverii, adusă de undeva de departe, din cîmpurile mustind viaţă nouă sub zăpada subţire.

Ţigăncile întindeau trecătorilor cele dintîi mănunchiuri de ghiocei. Femeile păşeau mai elastic, în dezmierdarea lină a luminei călduţe, cu alintări de pisică.

Grigore Stolnicu recunoscu pe eleva lui, Monica Harabagiu, mergînd cu asemenea paşi alintaţi, alături de un tînăr cu pantaloni largi, cu pălărie pe-un ochi, bărbierit şi pudrat: un individ din familia celui pe care l-a surprins pe scări la el acasă. Păşeau braţ la braţ, avîntaţi ca într-un voios asalt al primăverii, rîzînd şi privindu-se în fiecare clipă în adîncul cel mai tremurător al ochilor. Studenta purta un buchet de ghiocei, prins în blană, deasupra inimei.

Toată îmbucurarea zilei cu soare se întunecă în ochii lui Grigore Stolnicu. Întîlnirea acestei perechi îi dovedea mai netăgăduit că asistentul îl minţise, născocind povestea logodnei ca să-i înlăture orice bănuială.

Medicul-pitic îl primi în uşă, afabil, ca pe un mosafir drag, care se arată rar şi se lasă aşteptat.

Îl invită în acelaşi fotoliu, enorm şi confortabil ca un jîlţ de bancher. Tot aşa se scufundă şi el în celălalt fotoliu, împreunîndu-şi la fel

mîinile în chip de închinare copilărească, dar sfredelindu-l cu aceiaşi ochi, mici, apropiaţi de rădăcina nasului, cenuşii şi vii, ca ochii de uistiti.

— Ei! Cum stăm? întrebă foarte vesel, ducînd degetele la buze şi părînd că fluieră în vîrful unghiilor.

— Foarte bine! Cum vezi, stăm foarte bine, în cele mai confortabile fotolii pe care le-a creat civili-zaţia americană!... răspunse Grigore Stolnicu, molipsit de buna dispoziţie a medicului-pitic.

Pe urmă, revenind la lucruri serioase, povesti cît a respectat din prescripţiile de acum trei luni şi cîte le-a neglijat. Arătă că se simte îndestul de sănătos, că a lucrat un timp cu mare spor, iar că în lunile din urmă, dacă i-a scăzut această poftă de muncă şi dacă n-a mai fost atît de voios, s-a întîmplat numai din pricina unor nemulţumiri familiare. Strict intime.

— Şi, aşadar, zi, nici o tentaţie... cu telefonul ori cu musca? întrebă foarte curios şi cu rîs teribil de amuzat medicul-pitic, dovedind că ţine minte perfect tot dosarul pacientului.

— Nimic. Cea mai desăvîrşită ordine.

— Braa-voooo! exclamă piticul, cu o admiraţie în care totuşi străbătea o totală neîncredere, după cum arată accentul circomflex al sprîncenelor.

Părea că se gîndeşte cu totul în altă parte privind un timp pe fereastră şi punîndu-şi la buze degetele împreunate, pe care le apropia şi le depărta, două cîte două. Pe acoperişul din faţă, un tinichigiu bătea tabla regulat şi monoton, cu lovituri egale. S-ar fi spus că medicul-pitic îşi uitase pacientul şi că aştepta cu mare atenţie numai să sfîrşească bocăniturile de afară. Într-un tîrziu, distrat, fără să-şi despartă ochii de la echilibristica omului de pe acoperiş, întrebă, ca o chestiune de accesorie însemnătate:

— Şi nemulţumirile acelea familiare... despre care vorbeaţi... Strict intime... N-aş putea să aflu de ce natură au fost?... Sau poate că încă mai sunt?

— Domnule doctor, e o chestiune streină cu totul de cazul meu. Nu prezintă nici un interes.

— Nimic nu e strein de cazul unui pacient! surîse foarte curtenitor medicul-pitic, răsucindu-se în jîlţul unde se afla îngropat şi întorcînd ochii de la fereastră, să-l privească în faţă. Nimic nu e strein, iar pentru un medic, totul prezintă un interes. Cel mai mic amănunt poate să fie de-o importanţă capitală.

— Dar e o chestiune cu totul intimă! se apără Grigore Stolnicu, cu un început de impacienţă. E vorba despre raporturile mele cu nevastă-mea.

— Tocmai! continuă să surîdă medicul-pitic, suflînd un praf nevăzut din palmă şi cercetîndu-şi cu luare-aminte de chiromancien toate liniile, curbele şi creţurile mîinei. Unui medic ori îi spui tot, ori nu mai pierdem amîndoi timpul de pomană! rosti deodată, cu alt glas, sever şi autoritar, revenind la agresivitatea cu care îşi trata de obicei clienţii.

Grigore Stolnicu se hotărî şi povesti totul, mai mult ca să-i dovedească displăcut medicului cît de absurdă îi e pretenţia de a face legătură între o chestiune cu totul intimă şi o consultaţie, unde e vorba numai despre boala ori sănătatea lui. Istorisi cum i-a venit prima bănuială. Cum a descoperit pe urmă toate amănuntele care nu i-au mai îngăduit, din nefericire, nici o îndoială. Cum a pus ordine absolută, după ce a pierdut două luni, în care timp n-a lucrat aproape nimic şi a părăsit regimul prescris. Nu uită să stăruie că l-a ajutat în această convingere chiar axioma rostită aci de medicul-pitic în persoană, cînd i-a spus că, pentru tată, existenţa unui copil nu înseamnă nimic. Adică, pur şi simplu, că un tată nu e niciodată sigur de paternitate, mai ales cînd copilul se naşte după zece ani de căsnicie. Aceasta i-a deschis ochii. S-a mirat că aşteptase să-i deschidă alţii ochii. Acum, nimic şi nimeni nu-i mai poate clătina siguranţa că fetiţa nu este a lui. Dacă s-a oprit aci şi n-a tras încă

toate consecinţele — desfacerea căsătoriei etc. — a fost numai fiindcă n-a izbutit să pună mîna pe nici una din probele palpabile, materiale.

Medicul-pitic asculta cu aceeaşi prefăcută indiferenţă, cînd urmărind gimnastica tinichigiului pe acoperiş, cînd privindu-şi, cercetîndu-şi şi admirîndu-şi mîinele, pe care trebuia să le cunoască de mult pe de rost.

Astfel, spovedania lui Grigore Stolnicu fu mai uşoară; nu simţea sfredelindu-l ochii unui străin cînd îşi destănuia lucruri atît de umilitoare şi amare. De cîteva ori numai, cînd se opri, medicul-pitic îl îndemnă să continue şi să-i arate de-a fira-n păr cum a ajuns la descoperirea că este un soţ înşelat, dar în orice caz nu un soţ imbecil.

Grigore Stolnicu sfîrşi, iar medicul păru extrem de mulţumit. Îşi trosni degetele cu atîta satisfacţie, încît spoveditul îşi spuse îndată că a făcut cea mai mare prostie dîndu-şi necazurile lui intime pe mîna unui om care, desigur, s-a înveselit din cale-afară de asemenea peripeţii; mai ales că medicul-pitic nu purta verighetă şi deci nu era însurat. „Şi-a bătut joc de mine!... Desigur, mă crede un mare imbecil, cu pătăraniile mele de soţ înşelat împărtăşite celui dintîi venit. Lui, ce-i pasă? Nu e însurat. Se amuză pe socoteala altora!" gîndi Grigore Stolnicu, înciudat cu totul pe insuportabilul său duhovnic.

Medicul-pitic îşi plesni genunchii cu palmele, îşi făcu vînt, baiansîndu-se de două ori în fundul jilţului, sări în picioare, deschise dulapul, îl invită să se dezbrace şi din nou începu să-l asculte, să-l ciocănească, să-l pipăie şi să-l măsoare cu instrumentele lui de supliciu.

La fiecare nou instrument şi nouă ciocăneală aproba, mormăind satisfăcut, ca un om care găseşte confirma-rea bănuielilor dinainte asigurate.

Pe urmă închise aparatele în dulap, ridicîndu-se în vîrful picioarelor să răsucească cheia, pe care o puse în buzunar. Privindu-l cu dispreţ, pe la spate, Grigore Stolnicu, în timp ce-şi prindea bretelele şi îm-

brăca mînecele hainei, se întreba de ce o fi încuind dulapul şi de ce-o fi strîngînd cheia, într-o camera unde n-avea doar să-i scotocească nimeni? Şi îl găsi pe medicul-pitic mai maniac şi poate mai bolnav decît toţi clienţii săi.

Medicul înconjură biroul şi se instală în scaunul înalt, cu picioarele atîrnate. Nu mai rupse o foaie de hîrtie din bloc şi nu mai scrise ieroglife enorme cu tocul-automat, enorm.

Ca un judecător pronunţînd o sentinţă irevocabilă, cu amîndouă mîinile rezemate în marginea biroului şi cu o adîncită cută între sprîncene, vorbi:

— Dragă coleg, suntem între oameni culţi. N-ar avea deci nici un rost să-ţi ascund. Cazul dumitale mi se pare foarte grav. Foarte înaintat. Pot să-ţi garantez că soţia dumitale nu te-a înşelat niciodată şi nici nu te înşeală. Ți-ai construit toate argumentele, inventîndu-le singur pe de-a-ntregul. Le-a născocit boala dumitale. Un caz foarte comun. Îți torturezi nevasta. După cît înțeleg, e bolnavă, şi e bolnavă grav. Are nevoie de-o cură în sanatoriu, nu de supliciul absurd pe care l-ai imaginat dumneata. Iar o cură în sanatoriu nu ţi-ar strica nici dumitale, onorate coleg. Pot spune că e absolut necesară şi absolut urgentă. Ţi le spun cu brutalitate, fiindcă ştiinţa mea e brutală. Nădăjduiesc că n-ai să faci ca alţi foşti clienţi ai mei, care din pricina acestei franchețe m-au ocolit, au căutat alți medici mai puţin brutali ca mine şi-au plătit-o scump. Orînduieşte-ţi afacerile aşa, ca să renunţi cîteva luni măcar la viaţa de acum. Revino la mine, să aranjăm intrarea într-un sanatoriu. De preferinţă în streinătate. Şi, din vreme, ia măsuri ca soţia d-tale să nu devină o victimă a dumitale... E tot ce pot spune fără înconjur, cum îmi dictează conştiinţa mea profesională.

Medicul tăcu, împreună din nou mîinile, lăsîndu-le pe spătarul scaunului înalt, pe urmă îşi bătu de cîteva ori palmele, cum s-ar fi aplaudat singur, cu discreție.

Grigore Stolnicu, în fotoliul vast şi confortabil, se muiase ca un om de zăpadă, topit în acest sfîrşit călduţ de iarnă.

Îşi scoase batista şi îşi şterse fruntea udă. Îşi apăsă tîmplele. Gîngăvi:

— E atît de neaşteptat ce-mi spui, doctore! Atît de absurd...

Medicul coborî de pe scaunul înalt cu spătar de strană şi veni să-l bată pe umăr; numai aşa i-ar fi putut ajunge la umeri, cînd Grigore Stolnicu se afla ca acum, turtit în jilţul enorm. Îl îmbărbătă:

— Aceasta nu înseamnă că un tratament serios n-are să dea rezultatele cele mai bune. Nu uita că te aştept în cîteva zile şi că vom hotărî!... Am cîteva prospecte de sanatorii excelente.

Grigore Stolnicu se ridică să plece, uitînd să plătească vizita.

La uşă, medicul-pitic stărui:

— Mai ales nu-ţi tortura nevasta cu invenţiile dumi tale... E inuman. Îi scurtezi zilele.

Apoi se întoarse, după ce închise uşa, să facă un semn în carnetul unde se afla deschisă o pagină cu numele lui Grigore Stolnicu; iar într-o condicuţă cu linii vărgate să înscrie o consultaţie neplătită, fiindcă medicul-pitic şi avar nu uita să-şi încaseze onorariile chiar de la familiile pacienţilor defuncţi ori intraţi în balamuc.

XIV - *MARCHE FUNÈBRE*

Amelia se deşteptase.

În somnul întrerupt şi chinuit de febră visase urît; întîmplări de demult, din viaţa ei de fată, pe care le crezuse pentru totdeauna uitate.

Întîmplările de-aievea, aşa cum s-au petrecut acum şaisprezece-şaptesprezece ani, n-avuseseră nimic neplăcut, ca şi decorul idilic în care s-au desfăşurat. Plimbările nevinovate în patriarhala grădină publică a oraşului natal; altele la ţară, la moşia unei colege de pension; o excursie cu barca; începutul unei nevinovate dragoste copilăreşti cu fratele colegei, mai mult o prietenie drăgăstoasă, care n-a ajuns decît la un singur sărut, de despărţire, timid şi neîndemînatec. Nu l-a mai văzut niciodată, nici n-ar şti unde e acum. I-au rămas doar cîteva scrisori, primite după ce-a venit toamna; scrisori cu atît mai aprinse, cu cît mai timidă şi mai nevinovată le fusese idila.

Din toată vacanţa aceea, de cîte ori se gîndea, îi apărea numai un soare luminos şi arzător de vară. O amintire de multă, multă lumină, de fără de grijă şi miros de fîn copt.

Iar acum, prin somn, toate episoadele s-au petrecut altfel, desfigurînd şi spurcînd amintirea pură şi luminoasă.

Decorul, grădina publică, parcul prietenei de la moşie, plimbarea pe lac se desfăşurau într-un fel de crepuscul, spectral şi sinistru, cu lumina gălbuie ca pucioasa. Toţi o alungau, nu ştia de ce, iar ea fugea, nu ştia de ce. Înaintea tuturor, cu privire rea şi cu vorbe de ocară, gonea îndrăgostitul de atunci, întețit tocmai de sora lui, prietena cea mai bună de la şcoală. Voia să ţipe, şi din gura căscată nu ieşea un sunet. Ştia că, dacă vor ajunge-o, are să se întîmple ceva înfiorător: nu cuteza să gîndească ce, dar ştia că va fi un sfîrşit înfricoşat. Au ajuns la marginea lacului. Barca nu se afla. S-a vîrît,

deznădăjduită, pînă la brîu, să încerce scăparea înot. Lacul era clocotit, un lac de smoală, iar dimpotrivă-i i-a ieşit în cale Grigore Stolnicu, întunecat, tăcut şi enigmatic, cum are înfăţişarea de trei luni încoace.

Pe smoala neagră a lacului au început să pîlpîie sinistru lumini gălbui, şi Grigore Stolnicu a izbucnit deodată într-un rîs crud, fără seamăn, neomenesc, bucu-rîndu-se că se îneacă, împingînd-o cu mîna mai afund, pînă ce smoala fierbinte i-a năvălit în gură şi pe nări.

N-a mai putut îndura oroarea visului şi s-a deşteptat într-o supremă voinţă prin somn, transpirată, în cearceafurile ude şi cu buzele pătate de sînge.

A rămas un timp, învelită pînă la bărbie, înfiorată de febră şi de vedeniile din somn. Pe urmă a sunat servitoarea, să-i schimbe aşternutul şi să-i aducă toc-mai din camera de lucruri vechi, din cufărul cu rochii demodate şi cu suveniruri de şcoală, o cutie dreptunghiulară de mahon, cu încrustaţii de sidef.

Cutia cu scrisori, de atunci.

În haina de bolnavă proaspăt despăturită, mirosind a lavandă, cu plapoma răcorită, după ce fereastra a fost deschisă, să alunge atmosfera de clinică şi să lase înlăuntru aerul molatec al sfîrşitului de iarnă, Amelia a citit scrisorile copilăreşti şi pasionate de atunci, singurul ei secret; pe urmă a rămas visătoare, cu o bunăvoie de convalescentă. Cîte prostii!... Surîde. Împo-triva visului hidos şi crud, amintirea are ceva melancolic şi pur. Ca fotografiile decolorate, care-o arată în uniforma de şcoală, cu teancul de premii alături. În cutie mai sînt şi alte scrisori, ilustrate de la colege, flori uscate. Toate, pînă la invitaţia pentru nunta lor, în cîteva exemplare neatinse şi păstrate, n-ar şti să spună de ce.

De atunci n-a mai deschis cutia. A trăit, într-adevăr, o viaţă cu desăvîrşire alta; iar amintirile din anii de şcoală şi de fată îi sînt tot atît de streine ca suvenirul vag al unei cărţi citite foarte de mult...

O tusă i-a răscolit cavernele plămînilor. A strîns sub pernă batista mototolită şi pătată de sînge. Bunăvoia de convalescenţă s-a stins.

Acum, totul a devenit, cu o înfiorătoare rapiditate, apăsător şi irevocabil, ca în visul cel rău din care abia s-a deşteptat.

Cu mîinile cruce pe piept, peste plapomă, dreaptă, ca şi cum ar repeta să înveţe din vreme rigiditatea pentru veşnicia din sicriu, Amelia Stolnicu, singură, fără nici o rudă şi fără nici o prietenă, îşi spune că a început stagiul în anticamera morţii.

O gîndeşte aceasta, fără spaimă şi fără revoltă. Cum a acceptat viaţa în treisprezece ani, de cînd s-a măritat cu omul pe care mai mult îl respectă şi îl admiră decît îl iubeşte.

O gîndeşte; iar mîhnirea nu e pentru dînsa, ci pentru fetiţa care va creşte orfană şi pentru Grigore Stolnicu, care va rămîne fără privegherea ei, atentă şi prevenitoare, în casa lăsată pe mîinile slugilor.

N-o mai înşeală optimismul mincinos al medicului miop şi moţăind pe scaun la vizită; nici cele cîteva încurajări caritabile, de formă şi fără convingere, ros-tite de cunoscutele care au venit în treacăt, au stat cu pălăria în cap, pe marginea divanului, şi au plecat fără să se mai întoarcă. Ştie ce înseamnă tusa cu bănuţi de sînge pe batistă, încăpăţinarea termometrului să nu se clintească sub 38 grade, grija pusă de toţi s-o păstreze departe de Clo-Clo.

Iar împăcarea ar fi mai desăvîrşită dacă n-ar chinui-o tăcerea duşmănoasă a bărbatului, schimbat în două luni cum n-a fost niciodată. Duşmănoasă şi inexplicabilă. Parcă i-ar face vină pentru boala ei; parc-ar fi vrut s-o îngroape, ferită de ochii lumei, înainte încă de sfîrşitul fără scăpare.

Tăcerea casei e vastă şi intolerabilă, ca neagra tă-cere a unui cavou. În singurătatea unde nu află căldura nici unei fiinţe alăturate, Amelia Stolnicu îşi striveşte o lacrimă, pe care o şterge cu batista ruginită de sîngele plămînilor.

Aude uşa de-stfară. Paşii lui Grigore Stolnicu. Vine, cu aceeaşi privire încruntată şi cu aceeaşi tăcere omorîtoare. Oftînd, Amelia închide cutia cu încrustaţii de sidef, răsucind cheiţa cu panglica rămasă aceeaşi de la pension, şi se sileşte să surîdă, deşi ştie că, la această silită bunăvoie şi la implorarea ei din ochi, bărbatul n-a răspuns de două luni cu o singură îmblînzire.

Grigore Stolnicu intră fără să trîntească uşa.

Minune, se apleacă şi o sărută pe frunte. Se aşează pe marginea patului; îşi schimbă locul în faţă, pe un scaun. Nu ştie cum să înceapă a vorbi, după ce două luni n-au schimbat între dînşii decît întrebări şi răspunsuri monosilabice. Răsuceşte şi mută de la locul lor flacoanele de medicamente, cutiile de prafuri; citeşte etichetele. Îi prinde mîna şi o netezeşte încet, cu latul palmei. Amelia plînge, cu două şiroaie de lacrimi, curgînd de o parte şi de alta a obrajilor. Plîns mut, fără sughiţuri, izvor continuu şi egal.

— Amelia! rosteşte bărbatul, netezindu-i înainte mîna, fără să poată născoci nici o dezmierdare nouă, nici cuvinte noi. Biata Amelie!...

Şi nu ştie să descopere altceva.

Dar este destul atît, pentru amîndoi.

După un timp se ridică stînjenit, ca un om care nu e deprins cu accese de sentimentalism, şi se scuză:

— De două luni am avut foarte multe necazuri, dragă Amelia!... Acum au trecut. Te rog să mă ierţi.

Amelia clatină din cap, semn că înţelege. Pentru dînsa, cariera de filolog a soţului e carieră plină de primejdii şi teribile ameninţări. Polemicile cumplite, încheiate cu injurii, cu cereri de anchetă şi cu altercaţii în stradă, au convins-o de mult că filologii sînt ultimii supravieţuitori ai unui fanatism neînfricat şi eroic: mor, dar nu se predau! Îşi spune că şi Grigorel era să fie, de bună seamă, victima unei asemenea coaliţii, dar e bucuroasă că primejdia a trecut.

Grigore Stolnicu se plimbă prin cameră, mutînd obiectele de la locul lor, aşezînd o cută strîmbă a perdelelor, căutîndu-şi cuvintele

cît mai prudente, care să anunţe toate schimbările cîte le-a hotărît.

— M-am gîndit mult, Amelia... Poate e mai bine să revenim tot la medicul tău, la Alfons Grigoriu. E cam flecar şi un zeflemist care în primul moment nu inspiră încredere. Dar e mai tînăr, mai în curent cu toate teoriile, tratamentele, mai ştiu eu ce... Astălalt mi se pare ramolit complet.

Amelia nu-şi ascunde mulţumirea că va reveni la medicul vechi, care-a scos-o la liman din toate crizele. Îi mulţumeşte cu privire recunoscătoare.

— De altfel, dacă Grigoriu va fi de părere, n-ar fi rău să facem un consult. Poate e necesar, o lunădouă într-un sanatoriu. Tu, aci, acasă, cu grija servitoarelor, n-ai să ai niciodată linişte...

Încîntarea Ameliei s-a întunecat. Îşi cercetează bărbatul în ochi cu un început de teamă. Nu cumva i-a spus medicul că starea ei e mai grava chiar decît o crede dînsa? Că se apropie mai grabnic slfîrşitul? Altminteri, de ce această hotărîre subită?

— Bine, dacă zici tu, Grigorel! consimţi, totuşi, cu resignare.

— Nu dacă zic eu, dragă Amelie! vorbi cu blîndeţe bărbatul, punîndu-i mîna uşor pe frunte. Dacă eşti tu de părere şi dacă vor fi de acord şi medicii. Te-am neglijat... Mă încearcă acum o mustrare de conştiinţă. Şi eu mă simt foarte, foarte surmenat. Poate şi eu voi avea nevoie de odihnă într-un sanatoriu, undeva...

— Tu!? se miră femeia, mai alarmată de o ameninţare în sănătatea soţului decît de starea ei fără nădejde de vindecare.

— O! nimic grav... Nu trebuie să-ţi imaginezi cine ştie ce... Poate e numai o părere. Aceste două luni mi-au devorat cîţiva ani din viaţă.

Amelia, solidară cu destinul soţului, urî din toate drojdiile puterilor întreaga corporaţie a filologilor, care au fost în stare să pună la cale cine ştie ce infamă conspiraţie şi cine ştie ce infernale mahinatiuni, desigur, numai din pizmă. Iar un gînd îi tresări brusc: „Nu cumva s-a dat cu aceştia şi Nerone Creţeanu?" Altfel, nu şi-ar explica de ce Grigorel l-a pomenit cu o ameninţare din cap, care nu făgăduia

nimic bun. Nici nu l-a mai invitat la masă. Ba, o dată, cînd s-a anunţat şi aştepta la uşă, îşi aminteşte bine că Grigorel a poruncit slujnicei răstit să spună că nu e acasă. N-ar mira-o defel această ingratitudine. Cu apucăturile de astăzi ale tinerilor acestora, arivişti, nici o ingratitudine n-ar fi o surpriză!

Ca să se convingă, întrebă:

— Dar cu domnul Creţeanu ce mai este? Te-a nemulţumit cu ceva? Văd că ne evită.

— Bine zici!... se acăţă Grigore Stolnicu de acest prilej. Bine zici, l-am neglijat şi pe dînsul în vremea din urmă. Îndată ce te ridici din pat, cred că nu te opui să-l invităm din nou la dejun?...

Femeia se bucură că asistentul n-a fost, aşadar, un ingrat şi că n-a avut atîţia ani invitat la dejun un om de nimic, o secătură, o canalie, cum ar fi putut să fie, ca atîţia alţii.

Destinderea atîtor certitudini noi şi înviorătoare îi aduse puţin sînge în obraz.

Se rugă, ca pentru o graţie excepţională:

— Dacă eşti tu bun, Grigorel, spune doicei să o aducă pe Clo-Clo. Mi-e dor... N-am văzut-o de astăzi dimineaţă... (Şi gîndi: „Are să mă uite repede. Începe să se dezveţe de pe acum de prezenţa mea!").

Grigore Stolnicu, în această zi a tuturor reparaţiunilor, trecu în cealaltă cameră, pe urmă într-a fetiţei şi chemă doica.

Clo-Clo întinse mîinile mici şi grăsulii, să se ceară în braţele Ameliei. Gînguri, se strînse alintată la piept, povesti ceva în vocale exclamative, cu o abundenţă teribilă de gesturi.

Nici o clipă nu întoarse ochii spre Grigore Stolnicu, ignorîndu-l cu duşmănos dispreţ.

Cînd Grigore Stolnicu, înduioşat şi zdrobit de remuşcarea nebuneştilor năluciri cu care îşi rupsese din suflet pînă şi copilul, carne din carnea lui, cînd ceru s-o ia în braţe, Clo-Clo îşi schimonosi obrajii învineţiţi într-un început înfricoşat de plîns. Nu voia în ruptul capului. Se uita cu ochi mînioşi, îşi ascundea obrazul în pieptul slab

al Ameliei, acăţîndu-se cu amîndouă mînuşiţele de gîtul ei; pe urmă, numai întorcînd capul, îl ocărî, cu toată mînia adunată de două luni şi învăţată de la doică:

— ***Ulîtule! Gîmbu... Uuu! Gîmbosule!***

Martir, Grigore Stolnicu înfruntă toate aceste evidente semne de ură filială şi se îndărătnici să o prindă în braţe, ca să o deprindă din nou cu dezmierdările lui trecute, de tată.

O luă pe genunchi, iar Clo-Clo se zbătu, zgîriindu-i obrajii şi lovindu-l cu pumnii ei mici. Pe urmă tăcu, deodată atentă, şi păru împăcată.

— Vezi că tot se îmblînzeşte? constată satisfăcut Grigore Stolnicu, privind la doică şi la Amelia, victorios.

Dar abia îşi sfîrşi spusa şi înţelese de ce Clo-Clo tăcuse atît de atentă. Se răzbunase, în felul ei şi cu puterile ei, pe pantalonii lui Grigore Stolnicu, şuroind de un lichid călduţ şi cu miros ascuţit.

— Ia-o! Ticăloasă mică! o ameninţă cu înveselire, nu chiar de tot, de tot sinceră, Grigore Stolnicu.

Doica o prinse în braţe, sărutînd-o cu foc pe amîndoi obrajii. S-o fi învăţat încă, şi nu i-ar fi împlinit mai bine dorinţa! Iar schimbîndu-i scutecele, abia îşi stăpînea nerăbdarea să meargă mai repede la bucătărie şi să povestească celorlalte slugi în ce fel a botezat Coca-mică pe cel mai morocănos dintre stăpînii cîţi sînt pe lume.

XV - *AD LIBITUM*

Nerone Creţeanu surîdea suav, cu toţi dinţii de cafea verde, gata-gata să-i semene în stradă.

Mergea lîngă profesor şi se simţea fericit, după mai bine de două luni de dizgraţie. Grigore Stolnicu îl invitase joi la dejun; iar acum îi dăduse ghiozdanul să-l poarte.

După cum nu-şi putuse explica de unde a pornit supărarea profesorului, nu-şi explica de unde i-a venit voia bună. Fidel, ca un căţel primit în casa de unde a fost alungat, nu dădea din coadă, numai fiindcă nu poseda acest apendice vertebrat care să-i exprime voioşia.

Încolo, sufleteşte, se afla exact în această dispoziţie, gata să fugă şi să zburde cu geanta profesorului, să meargă zece paşi înainte şi să se întoarcă lătrînd, tăvălindu-se de bucurie şi apucîndu-l de pulpana paltonului, în joacă, cu dinţii mari laţi şi mulţi, cîţi e de mirare că au încăput într-o gură de om.

Grigore Stolnicu e preocupat.

Calcă ţapăn, cu toţi nasturii paltonului încheiaţi pînă sus, sever şi răspunzînd cu gravitate corectă şi distantă la toate saluturile studenţilor şi colegilor care-au umplut Bulevardul la ieşirea Universităţii. Îşi pregăteşte cererea de concediu şi, în zece zile, trebuie să-şi orînduiască suspendarea tuturor lucrărilor, poate pînă la vară, poate pînă la toamnă.

Medicul-pitic i-a luat o piatră de pe inimă şi nu i-a pus alta. Acum, nici o îndoială nu mai are că a năpăs-tuit cu absurdele-i bănuieli toate sufletele care-i erau mai apropiate şi mai credincioase. Se simte vinovat faţă de toţi, caută să repare. Şi în acelaşi timp e îngrijorat şi cu milă pentru propria lui soartă. Nu pricepe ce boală grea, subterană şi injustă, îl ameninţă. Nu poate mărturisi nimănui. Poartă această piatră cu dînsul, numai pentru dinsul.

Iar credinţa statornică a asistentului, nedreptăţit de nebuneştile lui născociri, îl înduioşează ca pe un pă-rinte care şi-a prigonit fiul. Îl întreabă cu bunăvoie, în dorinţa sa atotreparatoare:

— Nu mi-ai spus ce mai e cu logodna dumitale?

— Poftim, domnule profesor? nu auzi bine Nerone Creţeanu.

— Întreb unde-ai ajuns cu logodna dumitale? Studenta aia, drăguţă şi isteaţă, despre care-mi vorbeai.

Toată veselia lui Nerone Creţeanu se fleşcăi ca o floare peste care a fost turnată leşie.

Monica îl ocolea. O văzuse de cîteva ori cu un tînăr pudrat, care semăna cu Jaque-Catelain şi venea la Universitate, să o aştepte, cu o maşină de sport. Nu chiar un Hispano-Suiza, dar în orice caz cu o maşină de sport nouă-nouţă şi nichelată ca o oglindă. Era deznădăjduit pe de o parte că toate planurile lui matrimo-niale se sfărîmau atît de brusc, dar pe de alta se mîngîia că aşa cel puţin va intra din nou sub ocrotirea profesorului.

De aceea se grăbi, fără eroism, să exploateze măcar rămăşiţele mizere ale acestei nefericiri, arătînd profesorului că i-a ascultat sfatul.

— Domnule profesor... Am înţeles de acum două luni gîndul dumneavoastră şi m-am executat. Aţi avut dreptate. Am meditat şi eu şi am deschis ochii. ***Nu făcea pentru mine!*** se lepădă fără nici o remuşcare.

— Ce nu făcea? Nu pricep... stărui cu bunăvoinţă Grigore Stolnicu. Mă tem că am fost rău înţeles. Părerea mea e că viitoarea dumitale logodnică are să fie o partidă eminentă. Frumuşică, inteligentă, muncitoare, clasificaţiile cele mai distinse. Un adevărat buchet de calităţi. Ce pretenţii mai poţi avea? Dacă îşi dă şi doctoratul, nu este exclus să-i pregătim o carieră strălucită. O să am nevoie de încă un asistent... ori o asistentă, în afară de dumneata.

Cu inima strînsă într-o gheară de fier, Nerone Creţeanu asculta elogiile fericirei scufundate.

Pe Monica ştie că n-o mai poate cuceri îndărăt. De cîte ori a încercat să-i vorbească, i-a rîs în nas şi i-a întors spatele cu o piruetă în vîrful tocurilor, care i-a ridicat fustele, rotindu-le, ca unei balerine. Îi spune acum: „domnule Creţeanu” sau „domnule asistent”, ea, care atît de dulce rostea: „Nerr...”, prescurtarea dezmierdătoare a numelui, numai de ea născocită şi numai de ea cunoscută. Acum, „Nerr” a murit, s-a estompat undeva în negurile fantasmelor; nimeni n-are să-l mai cheme cu glasul unic; pentru toţi şi pentru el însuşi a redevenit Nerone Creţeanu, cel cu galoşi şi umbrelă de viitor dascăl. Iar toate acestea, pentru totdeauna pierdute, de cînd s-a ivit tipul cu maşina de sport.

Nerone Creţeanu blestemă în gînd inventatorul celui dintîi automobil, dorind cu un feroce sadism să-i ştie acum sufletul zvîrcolindu-se în toate chinurile unui infern mecanic, cu supape, bujii şi 777 segmenţi.

— Nu-mi răspunzi nimic? Încă o dată, te rog să crezi că am fost rău înţeles!... îl îndemnă profesorul. Haide, puţin curaj şi spune cînd aţi fixat logodna?

— Domnule profesor, cu toată părerea de rău, trebuie să recunosc că tot dumneavoastră aţi avut drep-tate. Nu e o femeie pentru mine. Prea zvăpăiată.

— Haide-haide, nu-mi umbla cu asemenea prostii tinereşti! îl ameninţă protector profesorul, scoţînd dreapta înmănuşată din buzunar şi făcîndu-i cu dege-tul, ca unui copil care se întrece îndată ce se vede răsfăţat. Ce sînt astea? Certuri, împăcări? Capricii ale vîrstei! le categorisi, gîndindu-se că poate asistentul a dat prea mare şi prostească proporţie vreunui flirt nevinovat al studentei Monica Harabagiu cu tînărul charlestonist care o însoţea pe stradă, după cum şi el îi văzuse acum cîteva zile, cînd se ducea la medic.

La colţ cu Calea Victoriei îşi luă geanta din mîna lui Nerone Creţeanu şi insistă încă o dată:

— Ascultă sfatul meu de om mai bătrîn şi mai încercat. N-aş vrea să regreţi toată viaţa pe urmă. E o partidă minunată pentru dumneata. Uite, am să propun chestia Ameliei: poate să vă cununăm noi... Adică ce poate? Sigur! Ai cuvîntul meu... Doresc să se facă această căsătorie. Vreau chiar să se facă!

Nerone Creţeanu rămase la marginea trotuarului, ghiontit de trecători şi cu desăvîrşire imbecilizat. Cu toţi dinţii adunaţi în gură, astupaţi şi asfixiaţi de buzele strînse, privea încruntat forfota lumei, ieşită în soare ca gîzele primăverii. „Cum o mai conving eu pe Monica? Îmi pufneşte în nas. Îmi trimite scrisorile îndărăt, nedesfăcute. Şi cum o să-l împac de acum pe profesor?...”

Vîntul primăverii zbicise asfaltul. Femeile aveau ochii languroşi şi priviri lichide. Claxoanele maşinilor se întreceau bucuroase şi sonore, ca un metalic orăcăit urban dezmorţit din îndelunga hibernare.

Pe dinaintea lui Nerone Creţeanu, în maşina de sport nichelată ca o oglindă, înfundaţi pînă la bărbie în cutia strîmtă, au săgetat Monica şi tînărul cu pălăria violetă pe ochi.

Monica surîdea fericită junelui, soarelui, trecătorilor, primăverei fotogenice.

Nerone Creţeanu salută fără să-şi dea-seama.

Monica nici nu-l văzu.

XVI - *GAVOTE STYLE ANCIEN*

— V-am recunoscut îndată!... vorbi tînărul, dînd sticla cu bere la o parte ca să aibă privirea liberă. Am asistat astă-toamnă la o conferinţă a dumneavoastră. Îmi daţi voie să mă prezint: doctorul Mihai...

Grigore Stolnicu nu auzi restul prezintării în vuietul trenului trecînd pe un pod sonor.

Erau în vagonul restaurant. Vecinul de masă îi păru lui Grigore Stolnicu simpatic cu totul. Un adevărat tînăr de viitor, cuviincios, cu multă ştiinţă de carte, în curent cu o sumă de lucruri foarte noi şi foarte interesante. Un ceas îl ascultase discutînd cu un prieten care s-a dat jos la Ploieşti. De bună seamă, şi acela tot medic, fiindcă toate chestiunile trecute în revistă au fost numai de specialitate: tratamente, teorii, experienţe, vitamine, glande cu secreţie internă, comunicări senzaţionale care au revoluţionat ştiinţa. Amîn-doi erau întorşi nu de multă vreme de la Paris. Şi amîndoi se arătau hotărîţi să-şi facă o carieră solidă, cu muncă pe brînci.

Tînărul avea ochii verzi, inteligenţi; figura, fină şi de-o ostenită distincţie. De la Ploieşti, de cînd se dă-duse jos colegul, citise o publicaţie de medicină cu litere foarte mărunte; un adevărat monitor de comunicări savante.

După chipul cum citea, metodic şi subliniind unele pasagii, Grigore Stolnicu îşi întărise părerea bună despre el, Nu era frunzăreala generaţiei grăbite de astăzi.

Un gînd îl îndemna stăruitor, să afle şi ce-ar crede un asemenea specialist proaspăt despre „cazul lui”. Mai ales că Grigore Stolnicu se întorcea în capitală după ce-şi orînduise oarecari treburi în provincie, unde se afla o mică proprietate a Ameliei, pentru a-şi pregăti lipsa din ţară pentru cîteva luni.

Întrebă, folosindu-se de vicleşugul clasic:

— Am înţeles că sunteţi specialist în boli de nervi, de creier, boli mintale; în nevrozele acestea cu care omenirea plăteşte ritmul prea accelerat al civilizaţiei noastre. Cred că e cea mai frumoasă ramură a medicinei?...

— Depinde! răspunse precaut tînărul.

Cu aceasta, Grigore Stolnicu nu aflase nimic. Insistă, încercînd din alt flanc.

— Avem şi noi un specialist cu reputaţie mondială... şi aci rosti numele medicului-pitic.

Tînărul specialist se înveseli foarte. Lăsă cu totul la o parte publicaţia medicală. Dăduse peste un subiect care se vede că-i era scump.

— A fost un specialist cu reputaţie, poate vreţi să spuneţi, domnule profesor... Nu mondială, cum se exagerează, dar pe vremuri, cu îndestulă şi meritată faimă. Astăzi însă e un om sfîrşit!... Nu mai citeşte nimic. De douăzeci de ani nu e în curent cu o singură descoperire şi cu o singură metodă. Metodele lui au rămas aproape băbeşti, de pe vremea turcilor. Habar n-are de ce se mai întîmplă în lume. V-o spun în cunoştinţă de cauză, fiindcă i-am fost intern la spital. Am lucrat alături cu el. Îl cunosc, văd prin el, uite, cum văd prin sticla paharului acestuia... E unul din cazurile cele mai caracteristice şi mai regretabile pentru ştiinţa noastră balcanică. O carieră strălucită, toate promisiunile. Pe urmă, cînd a cucerit o situaţie, par cuprinşi de-o ciu-dată paralizie. Lasă să treacă timpul peste dînşii. De altfel, e şi un teribil maniac. Are preferinţele lui pentru anumite diagnoze, întotdeauna aceleaşi. Bun-rău, potrivit-nepotrivit, justificat-nejustificat, îşi bagă cu de-a sila pacienţii în diagnoza lui: vede nebuni, maniaci, semiresponsabili la fiecare pas. Are un carnet secret: pe fiecare client îl însemnă, fixîndu-i un termen cînd trebuie să exploadeze nebunia, paralizia, în sfîrşit, deznodămîntul. Cîteodată o nimereşte. (V-am spus doar că, la începutul carierei, a fost un element strălucit.) Iar cînd nimereşte, se

bucură ca de-o victorie personală... Cînd îl vedeam vesel, circula între noi, la spital, cuvîntul de ordine: „Să ştiţi că lui ***„LittleTitsch”*** iar i-a înnebunit un client!” Dar nouăzeci la sută din bolnavii lui, presupuşi bolnavi, înmatriculaţi în carnetul lui, refuză să înnebunească. De aceea e foarte nefericit şi le poartă un fel de ranchiună personală... Ce prescrie el? Plimbări, aer, mişcare, hidroterapie; regim de sanatoriu, schimbarea ocupaţiilor. Fleacuri. Sau toată specialitatea noastră, astăzi, s-a concentrat în studiul glandelor cu secreţie internă. Tot ce era inexplicabil şi incurabil se explică şi se curează prin secreţia acestor glande. O adevărată ştiinţă nouă. Îi vorbeşti de asta. Strînge din umeri şi suflă în palmă, ca puful de păpădie de pe scoarţa dicţionarului ***Larousse***. Nici nu vrea să ştie. „Nu le cunosc, deci nu există!” Vă spun drept, domnule profesor, că sunt de compătimit bieţii nenorociţi care se află înscrişi în cazierul lui secret, aşteptînd să le pună crucea roşie...

Grigore Stolnicu înghiţi un nod de iască la gîndul că se află, desigur, trecut în carnetul secret al infa-mului pitic, aşteptîndu-şi şi el, ca cei nouăzeci la sută, crucea fatală.

Tot ce-i spunea tînărul acesta, cu proaspătă şi multă învăţătură, corespunde exact unei tainice preştiinţi a lui. Cum se putuse încredinţa oare pe mîna unui asemenea primejdios maniac? E în stare să înnebunească un om teafăr, numai ca să-l poată înscrie în catastiful lui din sertar.

Tînărul aprinse o ţigare şi privea nepăsător pe fereastra vagonului perindarea cîmpurilor spălate de ploaia caldă, unde iarba dăduse colţ verde şi crud. Nu bănuia nimic din ceea ce răsturnase atît de uşuratec în sufletul omului grav şi cu tîmplele cărunte din faţă.

Cînd şesurile rotite în jurul trenului nu-l mai dis-trară, despături publicaţia de specialitate şi începu să citească atent ultima comunicare la Academia de Medicină din Paris asupra unor ciudate turburări din secreţia glandelor endocrine.

Grigore Stolnicu apucase să comande şi să deşarte un pahar de limonadă, cu multă lămîie şi puţin zahăr. O ceruse rece de tot, de la gheaţă. Iar acum o simţea în stomac, ca o pungă de lichid, ostilă şi acră, pe care s-o poarte aşa toată viaţa.

Fericea clipa cînd i-a dat gîndul să ceară părerea acestui tînăr viitor savant, lipsit de prejudecăţi şi tobă de carte. Altfel s-ar fi potrivit piticului maniac, să piardă cîteva luni din viaţă în cine ştie ce sanatoriu, care exploatează fără de nici un scrupul orice prim-venit, şi poate ar fi ajuns chiar un ipohondru, prin sugestie.

În Gara de Nord coborî cu multe hotărîri schimbate.

După ce-şi luase ziua-bună de la tovarăşul de tren, regretă că nu i-a cerut încă o dată numele şi că nu l-a întrebat de adresă. Un medic ca acesta s-ar fi cuvenit să consulte, nu fiindcă într-adevăr îşi mai simţea acum vreo meteahnă a facultăţilor, dar aşa, ca să fie achitat faţă de propria lui conştiinţă. Însă medicul se pierduse înghiţit de mulţimea revărsată pe peron.

Legănat şi smucit de viragiile zănatice ale taxiului, slobozit printre tramvaie şi alte maşini, spre casă, Grigore Stolnicu se felicită că n-a spus nimănui nimic precis despre proiectata lui plecare şi data plecării. Nici Ameliei, nici asistentului. Foarte vag, vorbise numai despre nevoia unui mai îndelung repaos. Era foarte uşor să explice că amînă acest repaos pentru vacanţa de vară. De altfel, n-are de dat socoteală nimănui.

Se afla invitat în ziua aceea, la masă, şi Nerone Creţeanu. Îl găsi aşteptînd în biroul lui, cu un vraf de cărţi înainte, scoţînd însemnări pe foiţe dreptunghiu-lare de hîrtie, ca un harnic muncitor deprins să nu piardă timpul. În loc să-l încînte această vrednicie a asistentului, Grigore Stolnicu simţi o inexplicabilă nemulţumire. Numai o umbră, dar prezentă şi supără-toare ca un scai intrat în palmă, care nu doare, dar jenează.

Asistentul lucra la biroul lui ca la dînsul acasă.

Era un fel de luare în posesiune. Poate îl şi aştepta să moară ori să intre într-o casă de sănătate ca să-i moştenească îndată catedra. Făcuse imprudenţa să spună că se simte obosit; că va suspenda pentru un timp lucrările. Celălalt o luase de bună şi nu mai avea răbdare. Dar vor vedea toţi. El e sănătos tun şi nici nu şi-a dat încă măsura puterilor!

E mai sănătos de cum s-a simţit el vreodată.

La masă povesti cu poftă, să dovedească tuturor această robustă dispoziţie, unele observaţii hazlii din viaţa orăşelului de provincie unde a pierdut degeaba două zile. Era voioasă şi Amelia, ridicată din pat de o săptămînă, cu obrajii înviorați de cînd se întorsese la tratamentul medicului care o îngrijise trei ani. Clo-Clo, inaugurînd un scaun înalt, cu rotiţe şi cu minusculă mesuţă făcîndu-i barieră la piept, lua parte şi dînsa la acest praznic al întoarcerei, întrecîndu-se în gîngureală şi cerînd scăunaşul de cristal, solniţa şi o sumă de alte improvizate jucării.

Grigore Stolnicu se afla astfel în mijlocul familiei, cu tihnitele ei mulţumiri: Amelia se simţea mai bine; copila începuse să nu se mai apere scîncind de îmbrăţişările lui; el însuşi scăpase de năluca boalei, care exista numai în tidva medicului-pitic şi maniac; îşi avea asigurată fidelitatea de căţel a asistentului; şi cu toate acestea, o nelămurită apăsare îi făcea voioşia silnică.

Îndată ce intrase în casă, buna dispoziţie se sleise. Simţea o greutate rece şi nefăcînd parte din el, ca punga de limonadă îngheţată şi acră din stomac, aşa cum i-a rămas din vagonul-restaurant.

Amelia îl privi de cîteva ori, lung, cu atenţie şi nedumerire. Găsea ceva schimbat în figura lui Grigore Stolnicu, şi nu-şi putea da seamă ce. Deodată se lumină:

— Nu ştiam ce e străin în figura ta, Grigorel. Acum m-am lămurit... Ţi-ai tuns mustaţa mai scurt.

Grigore Stolnicu recunoscu într-adevăr că, în orăşelul de provincie, bărbierul îi şonţise mustaţa, încît a trebuit să o reteze mai scurt. Un

dobitoc, bărbierul!

Cu frivolitatea irezistibilă a sexului prin predesti-nare frivol, Amelia găsi că bărbierul n-a fost chiar atît de dobitoc:

— Dimpotrivă! Eu cred că te avantajează aşa... Poate ar fi chiar mai bine, într-o bună zi, să ţi le razi cu totul. Au început să-ţi iasă prea multe fire albe, dragă Grigorel. Şi pe urmă, cine mai poartă astăzi mustăţi? Conductorii de tramvai şi funcţionarii de gară. Spune şi dumneata, domnule Creţeanu, dacă nu eşti de aceeaşi părere?

— Evident, doamnă... Mustaţa e condamnată astăzi şi de modă, şi de higienă. Eu cred că domnul profesor ar arăta cu cincisprezece ani mai tînăr.

Punga rece şi acră de limonadă din stomacul lui Grigore Stolnicu a crescut, inundîndu-i toată fiinţa.

Într-o fulgerare, a văzut şi a priceput totul. S-au înţeles, aşadar, să-l facă şi pe dînsul ridicol, ca pe Ghiojdeanu şi ca pe orice soţ imbecil.

Realitatea îi apăru zdrobitoare şi de-o evidenţă fulgurantă.

De vreme ce e sănătos şi nu mai poate fi vorba de o bolnăvicioasă pornire să construiască argumente inventate din vînt, cum pretindea medicul-pitic şi ma-niac, atunci simplu, ca o concluzie matematică şi ireductibilă, rămînea cealaltă realitate. Aşa cum a văzut-o şi a ştiut-o el, din vreme, cu luciditatea lui sănătoasă.

Toţi îl înşeală.

Acesta e adevărul. Toţi îl înşeală. Amelia, care prea repede s-a însănătoşit, îndată ce i-a redat medicul ei sclivisit, afectat şi cu batista parfumată şi îndată ce l-a primit iarăşi în casă pe Nerone Creţeanu. Asistentul acesta ipocrit şi ingrat, care s-a instalat din nou în casa lui, la masa lui, la biroul lui, aşteptînd poate să nu-i ia numai catedra, dar, nerăbdător, şi locul soţului, în patul soţiei.

Roti o amară privire tuturor, coalizaţi să-l înşele şi să-i fure viaţa, cinstea şi toate bunurile pămînteşti.

Crudă şi răzbunătoare, privirea stărui mai îndelung asupra fetiţei cocoţate pe scaunul înalt cu rotile, care, ţinînd în amîndouă mîinile

cîte un scăunaş de cristal, îi rîdea nevinovat cu dinţii ei mici, dar laţi şi verzui ca jumătatea bobului de cafea crudă, micşorîndu-şi în rîs ochii albaştri, care nu seamănă nici cu ochii lui, nici cu ai Ameliei, ci cu ochii decoloraţi, de gînsac, ai lui Nerone Creţeanu.

Împinse farfuria, cu prăjitura neatinsă.

Peste punga rece, acră şi ostilă din stomac n-ar mai fi încăput nici un dram măcar din cele mai savuroase bunătăţi ale lumei.

Clo-Clo, numai ea singură, presimţi şi gîngăvi în limba ei, ameninţîndu-l cu cele două scăunaşe de cristal:

— ***Ial*** te-ai făcut ***ulît!... Gîmbosule!...***

XVII - *BACCHANALE*

Din ziua aceea, existenţa lui Grigore Stolnicu de-veni un joc spasmodic între tăiuşuri de cuţit.

Se deştepta noaptea cu o tresărire speriată. Pipăia alături locul Ameliei. Prin somn, şi-l închipuia, fără să ştie de ce, golit.

Avea sentimentul că neapărat lipseşte, că trebuie să lipsească de la locul ei. Că poate a murit de mult, lăsîndu-l într-o spăimîntătoare singurătate, după atîta viaţă şi atîtea deprinderi împreună. Sau poate că a dispărut pe cînd el dormea, să fugă la unul din amanţii pe care n-are să-i ştie niciodată.

Spaima se risipea îndată ce mîna atingea trupul cald şi transpirat al femeii. Răsufla uşurat. Asculta suspinul Ameliei prin vis. Presimţirea nu era pentru această noapte, dar îl pregătea de pe acum pentru nopţile cînd într-adevăr mîna întinsă din obicei să descopere prezenţa fidelă nu va mai găsi decît vidul negru şi ireparabil.

Spaima se risipea: însă în aceeaşi clipă năvălea în locu-i asaltul întrebărilor fără răspuns.

Se ridica într-un cot, să privească femeia dormind, cu respiraţia ei şuierătoare, de bolnavă.

În lumina albăstruie a becului de noapte, fiinţa de alături îi apărea enigmatică şi misterioasă. N-a ştiut niciodată ce gîndeşte şi ce simte într-adevăr. Ce-a fost. Şi n-are să ştie niciodată. E ascunsă, în trupul şi în gîndul acesta, o viaţă secretă şi impenetrabilă, pe care are s-o tăinuiaseă mai departe, pînă în veacul vecilor, ducînd-o cu dînsa în pămînt şi ascunzînd-o cu dînsa în pămînt.

Cîteodată o ura cu o cruntă înverşunare. Îl împingea îndemnul s-o deştepte zguduind-o şi prin surpriză, înainte de a se dezmetici, să-i smulgă adevărul. Atunci era sigur că acest adevăr e desfrînat şi respingător.

Altă dată, somnul femeii cu vinele golite de sînge şi rînduită la atît de apropiată moarte îl înduioşa pînă la lacrimi. Îşi dădea seamă că o torturează fără nici un temei, potrivindu-se unor năluciri nebuneşti. Ar trezi-o şi atunci, dar nu cu o zmucitură de procuror care deşteaptă condamnatul în zorii execuţiei, ci cu vorbe blînde şi cu o uşoară atingere, ca să-i spovedească totul cu umilință, cerîndu-i iertare şi plîngînd amîndoi.

De cele mai multe ori însă, cu neînduplecată cîinoşie, dorea să o ştie mai curînd moartă, ca să-i sfîrşească şi lui întreg supliciul.

Punga rece şi acră de limonadă gazoasă din stoma-cul lui Grigore Stolnicu nu s-a mistuit nici acum. Îi stă străină de trupul lui, introdusă ca să-l izoleze, cu prezenţa-i gheţoasă şi ostilă, de căldura întregului Univers.

În tăcerea compactă a nopţii se aude numai gemătul depărtat al unei goarne de automobil. Respiraţia neregulată a bolnavei. Paşii unui trecător singuratic pe asfaltul ud şi sonor.

Grigore Stolnicu se răsuceşte fără ogoire, întorcînd perna cu faţa răcorită în sus, rostogolind la fiecare mişcare punga acră din stomac, închizind în deşert ochii să cheme somnul, alungînd toate gîndurile şi lăsîndu-se furat de ele. În acelaşi singur ceas de noapte are convingerea nestrămutată că femeia de alături i-a fost de cea mai sfruntată necredinţă treisprezece ani şi îndată, după cîteva minute, a căpătat convingerea că toate acestea nu sunt decît născocirile unei clătinate închipuiri.

Dimineaţa îl găsea ostenit şi posac. A albit. E mai tăcut şi mai duşmănos: privirea are o fixitate bănuitoare, ostenită, de surd. Privirea care împietreşte surîsul şi bunăvoia de pe toate privirile unde s-a oprit stăruitoare, parcă să cerşească: „Spuneţi-mi odată adevărul şi dezlegaţi-mă din această îndoială, mai chinuitoare decît adevărul cel mai crunt!”

Dar toţi ochii nu vor să-i înfrunte privirea arsă de muncile iadului şi nimeni nu-i poate răspunde.

Medicul-pitic l-a sunat într-o zi la telefon să-l întrebe, cu mirată dojană, de ce n-a venit cum fusese înțelegerea.

Grigore Stolnicu a răspuns că n-a terminat, că are să vadă, că mai e încă timp.

— Bii-nee! a pițigăiat amenințător în pîlnie glasul piticului. Dumneata faci cum crezi. Eu mi-am îndepli-nit datoria. Şi-ți doresc, onorate coleg, să auzim de bine!

Urarea nu mai ascundea muşcătoarea răutate şi nici înciudatul avertisment. Grigore Stolnicu acăță şi el, furios, receptorul. Înțelegea prea bine cît de nerăbdător era maniacul să-i pună mai repede cruce în carnetul secret din sertar.

Dar cu el nu va isprăvi atît de uşor!

Aceasta şi-o spunea cu tărie, luptînd cu el singur, între cele două îndoieli, deopotrivă tiranice şi deopotrivă înfricoşate.

În cîteva săptămîni fu pe rînd hărțăgos şi umil, căutînd oamenii şi respingîndu-i, schimbîndu-şi dintr-o clipă lîn alta purtarea, încît colegii începură să-l ocolească. Studenții se răriră la cursuri, de teama izbucnirilor iritate cînd i se năzărea că unul şopteşte vecinului ceva pe socoteala lui — desigur, şi a Ameliei — sau că altul stă necuviincios, într-un cot, cu lipsa de res-pect față de un profesor pretimpuriu zaharisit.

Asistentul nu mai ştia cum să-i intre în voie. Căuta să-i ghicească gîndul în ochi. Dar abia îl ghicea, şi gîndul profesorului era altul. Slăbise şi el. Elevii, care ştiau ceva din povestea cu Monica, îi completaseră porecla din simplu „motan”, în „cotoi amorezat”. Nerone Crețeanu îşi purta şi această poreclă, cu sumbră resignare. Primăvara cu flori de liliac şi nopțile de culoarea stînjenelului trecu posomorîtă peste dînsul, lăsîndu-l în urmă cu un pardesiu jerpelit, cu galoşii şi umbrela lui didactică.

La alegerile de la Academie, Grigore Stolnicu luptă cu o energie dezmorțită şi rea să aleagă, în locul medicului-pitic, un istoric ardelean care tipărise în tinerețe nişte condici găsite în clopotnița

unei biserici. Triumfă şi o zi fu bucuros, cu privirea întinerită. Punga gheţoasă şi acră de limonadă din stomac se topise. Seara, cuprins de remuşcare, intră acasă cu toată înveselirea uzată şi, din nou, cu prezenţa ostilă din pîntec izolîndu-l de tot Universul.

În casă, o tăcere glacială pusese stăpînire. Slugile vorbeau în şoapte. Îl ocoleau. Se îndemnau una pe alta, ca la tăietoare, să răspundă cînd auzeau soneria spintecînd strident muta neclintire, ca o speriată şi nefirească alarmă. Nici una nu voia să dea ochii cu „Moroiul”. Lipsite de supravegherea Ameliei, mereu bolnavă, lăsau praful să se aştearnă pe mobile, păianjenii să-şi dureze pînzele. Se auzea cîte un bonzăit de muşcoi prins în plasă, ca arcuşul unui contrabas.

Totul avea înfăţişarea de paragină şi de pretimpurie pustiire.

Fetiţa creştea murdară, neschimbată: cu urme uscate de dulceaţă pe obraji, cu şorţul sleios, cu nasul smîrcîit, tîrîndu-se copăcel sprijinită de pereţi, dintr-o încăpere în alta, semănînd jucării ştirbe pe covoare şi făcîndu-şi nevoile unde o apuca vremea.

În lumea aceasta, Grigore Stolnicu intra, trecea şi ieşea absent, cu privirea mocnită şi fixă, care nu vedea nimic, dar întuneca deodată bunăvoia trecătorilor şi punea peste tot, peste lumina primăverii şi parfumul jilav al florilor, peste zglobia zburdălnicie a animalelor şi peste toată proaspăta încîntare a vieţii, punea o ploaie opacă şi rece, de cenuşă. Totul devenea în jurul lui şi în urma lui posac şi mort.

Într-o dimineaţă, la bărbier, cînd era gata, şi meşte-rul se pregătea să-i desfacă cearşaful de la gît, îl opri. Cu un „A!”, ca şi cum îşi aminti o hotărîre de mult luată şi uitată din distracţie, porunci să-i dea mustaţa jos. Nu se gîndise la aceasta nici cu un minut măcar înainte, cum dădea a înţelege. Se decise subit, numai ca să-şi dovedească aşa că el nu e ca Ghiojdeanu, soţul imbecil, care s-a lăsat dus de alţii să-şi sacrifice cea mai frumoasă barbă din capitală. El făcea aşa, fiindcă aşa voia.

Bărbierul nu aşteptă să fie de două ori rugat. Cu toată bucuria scandaloasă a breslei sale de cîte ori i se oferea o asemenea operaţie

care transformă comic mutrele clienţilor, strigă vesel băiatului:

— Adu îndărăt foarfecele şi briciul, să-l întinerim pe domnul profesor!

Iar către client:

— Avem noi operaţiile noastre, care întineresc mai la sigur ca taica Voronof!

Calfa aduse îndărăt instrumentele acestei hirurgii de întinerire, cuprins de o nobilă şi dezinteresată însufleţire la auzul unei asemenea cuminţi hotărîri. Aşteptă, cu gura întredeschisă de voioasă curiozitate, să asiste la amputarea clientului.

— Chiar de mult mă gîndeam să vă propun eu aceasta, cucoane Grigoriţă! îl asigură bărbierul, trăgînd cu energie limba briciului pe cureaua lată şi unsuroasă. Aproape nu mai avem clienţi cu mustăţi. Cît despre cei cu barbă, au rămas mai puţini decît au ră-mas regi şi împăraţi în Europa! o întoarse satisfăcut de această analogie din domeniul almanahului de Gotha, căutînd prin oglindă, în ochii profesorului, să vadă dacă a ştiut să-i preţuiască fineţea glumei, căci meşte-rul era deopotrivă erudit, familiar şi ghiduş, dar mai mult decît toate, mîndru de calitatea subtilă şi enciclopedică a repertoriului său de hazuri.

Pe urmă, sub beneficiu de informaţie:

— Tot la noi şi-a lăsat barba şi domnu’ Ghiojdeanu, de la Casaţie... Cel cu cuconiţa frumoasă şi dată-n draci!

Grigore Stolnicu simţi punga de limonadă congelată şi oţeţită din stomac crescînd de dimensiunile unui balon captiv.

Dar din clăbucii săpunelii de frişcă putu să-şi ad-mire în oglindă, progresiv, toate fazele schimbării la faţă. Aşa cum le urmări, cu gura căscată de atenţie, înălţîndu-se în vîrful picioarelor ori plecîndu-se să vadă pe sub cotul meşterului şi ucenicul cu şorţ alb şi cu ochii roşii, de iepure de casă.

Acum, Grigore Stolnicu căpătase şi el o figură golaşă, vînătă sub nas, cu un obraz tăbăcit, de actor scăpătat.

— Vă aranjează mai bine aşa!... îl consolă ipocrit bărbierul, strecurîndu-şi discret bacşişul în buzunar.

Grigore Stolnicu, în oglinda de la uşă, văzu ieşind în locul lui, cu haina şi cu pălăria lui, un necunoscut, căruia nici el singur nu i-ar fi dat ziua bună pe stradă.

Acasă, Amelia nu-i spuse nimic. Nici nu se bucură, nici nu se miră. Se silea să pară că nici n-a observat, fiindcă ştie acum că orice cuvînt e pentru Grigore Stolnicu un prilej de iritare. „Prefăcuta!" pufni ciudos bărbatul. „Abia aşteaptă să dea ochii cu Nerone Creţeanu, ca să se minuneze cum de le-am luat înainte..." Pe urmă se gîndi la informaţiile confidenţiale ale bărbierului: „Ghiojdeanu de la Casaţie... cel cu cuconiţa frumoasă şi dată-n draci!" Desigur, tot aşa va povesti şi despre el altor clienţi, veniţi să-şi şonţească mutra: „Tot la noi şi-a dat mustaţa jos Grigore Stolnicu, profesorul de la Universitate, cel cu nevastă mălăiaţă, dar care-l înşeală cu asistentul şi cu toţi băieţandrii de pe la facultate..."

Spunîndu-şi aceasta, Grigore Stolnicu simţea mereu nevoia să ducă degetele la pielea întinsă şi goală, rece şi încă usturînd, de sub nas; exact cum observase că fă-cea Ghiojdeanu de la Casaţie, cînd îşi dezmierda în vid barba absentă.

Doica se cruci cînd văzu minunea. Lăsă fetiţa în scăldătoare şi, ştergîndu-şi mîinile cu poalele şorţului, fugi la bucătărie, să ducă înaintea tuturor vestea că: „Nebunul şi-a ras mustăţile, şi acuma e o strîmbătură, mai ceva ca un aftior de la Moşi!"

XVIII - *RUBATO*

O singură dezlegare îşi ştia Grigore Stolnicu, iar aceea, din întîmplare, devenise imposibilă: să găsească medicul tînăr, cu ştiinţa proaspătă, vastă şi chibzuită, din tren. Să-i expună de-a fira-n păr toate peripeţiile şi să afle ce e adevărat şi ce e nălucire din această absurdă măcinare a vieţii lui. Numai acela l-ar înţelege, şi numai în acela ar avea încredere.

Dar unde să-l găsească, fără să-i ştie numele, într-un oras de un milion de suflete? Poate nici nu se afla în capitală. Nu spusese nimic despre aceasta. Îl chema Mihai... Mihai şi mai cum? A cercetat să afle cum s-au numit toţi internii medicului-pitic în ultimii şapte-opt ani. Parcă intrase în pămînt. Pe stradă scormonea atent toate figurile trecătorilor, nădăjduind să-l întîlnească neaşteptat. Cu cît treceau zilele, cu atît i se înfigea mai nestrămutat siguranţa că va fi destul să-l afle şi totul să se lumineze miraculos, cum se ridică negura de pe privirile orbilor tămăduiţi.

Într-o zi a încercat să-i dea de urmă chiar de la medicul-pitic. L-a chemat la telefon şi, fără să-i spună cine vorbeşte, l-a rugat:

— Domnule doctor, aţi avut un intern, acum cîţiva ani... Înalt şi subţire, cu ochii verzi, un tînăr care a plecat pe urmă la Paris. Aş dori să ştiu de la dumneavoastră unde l-aş putea afla... Se numea Mihai... Mihai...

— Ce sunt idioţiile astea? se răsti piţigăiat medicul-pitic din celălalt capăt al firului. Drept cine mă iei? Ce e la mine, birou de informaţie? Încă n-ai auzit că e anticamera balamucului? Pofteşte. Dar nu la telefon!...

Se auzi aparatul acăţat furios, iar Grigore Stolnicu nu mai avu de unde să afle urma providenţialului tămăduitor.

Rămase să lupte numai cu propriile, şi clătinatele lui puteri.

Nu mai lucra nimic. Apărea pretutindeni unde nu-şi avea locul, ca un strigoi, purtmdu-şi burduful ostil şi gheţos din stomac şi întrebările fără dezlegare din creier, păşind cu articulaţiile ţepene.

Pîndea în toate privirile să citească o fărimitură de[3] înveselire răutăcioasă, cum sunt întîmpinaţi toţi soţii de teapa lui şi a lui Ghiojdeanu. Ascuţea auzul, să fure din treacăt o aluzie ori o glumă. Răscoli toate sertarele. Căută să cumpere slugile, ispitindu-le cu întortocheate iscodiri. Se întorcea acasă, o jumătate de ceas după plecare, în vîrful paşilor, dînd neaşteptat uşa de perete.

Ostenit, cîteva zile nu se mai îndoia că toate bănuielile lui sunt scormoneli ale închipuirei aprinse: şi era încă mai nemîngîiat, fiindcă aceasta însemna că adevărate au fost tot profeţiile medicului-pitic şi insuporta-bil, că se apropia poate scadenţa cînd peste numele lui, în carnetul secret, va pune crucea cea roşie.Şi iarăşi zilele treceau între o îndoială şi alta.

Se trezea numărîndu-şi paşii pînă la colţul străzii: „Dacă sunt cu soţ, înseamnă că m-a înşelat. Dacă sunt fără soţ, înseamnă că a fost numai o închipuire". Trişa, făcînd paşii ultimi mai mari, ca să iasă cu soţ. Acelaşi pariu cu sine însuşi îl încheia cu matricola automobilelor şi trăsurilor. Cînd numărul era fără soţ, se amăgea singur, spunîndu-şi că n-a vrut să înţeleagă aşa, ci să adune fiecare cifră a numărului în parte, ca acest total să fie cu soţ. Căci atunci mai mult îl alinau aceste fragile indicii oculte că Amelia l-a înşelat decît gîndul mai plin de spaimă că de atîtea luni trăieşte într-o bolnavă lunecare a minţii.

Decanul, îngrijorat de înfăţişarea de strigoi, îl trase într-o zi în colţul cancelariei şi cu familiaritatea lui proteguitoare, de om bătrîn, îl sfătui să se odihnească, să-şi ceară un concediu şi să se cruţe de surmenaj.

— Mai lasă rîndul tineretului! îl sfătui, el, care nu lucrase toată viaţa decît o broşurică de două duzini de pagini: teza de doctorat.

— Dar n-am nimic. Mă simt foarte bine! se apără cu încăpăţînare Grigore Stolnicu.

Şi minţi:

— Par aşa, distrat şi preocupat, fiindcă mi-e nevasta bolnavă. Dumneata ştii cît ţiu eu la nevastă-mea şi cît de strîns e menajul nostru... stărui, cercetînd în ochii decanului, să afle semnul imperceptibil de înveselire ori compătimire cînd l-a auzit vorbind despre menajul lui „strîns”; atît de strîns, încît Amelia l-a înşelat cu cine a voit şi cu cine n-a crezut.

Dar bătrînul îl privi pe sub ochelari, cu bunătate şi sinceră participare la aceste necazuri:

— Am auzit, dragă Stolnicu!... Am auzit şi m-am întristat. Poate e mai bine să o duci într-un sanatoriu... În orice caz, tu ai datoria să te cruţi. Nu numai pentru ştiinţa noastră şi pentru Universitate... Dar gîndeşte că ai un copil. Acesta, pentru un părinte, e mai important ca toată ştiinţa şi toate tipăriturile. Pentru copil ai datoria să te cruţi; un copil e o realitate mai pipăibilă decît toate îndeletnicirile noastre, care cîntărim şi împărţim firul de păr în patru! îl bătu pe umăr, cu sfă-toasă simpatie, Decanul, părinte al unei puzderii de copii, toţi bezmetici, otrăvindu-i bătrîneţele şi făcîndu-i numele de ocară.

„Ştie, sunt sigur că ştie tot! Dar e viclean, vulpoiul bătrîn: nu poţi scoate un cuvînt, nici cu cleştele!” gîndi Grigore Stolnicu, depărtîndu-se şi întrebîndu-se dacă nu cumva decanul i-a adus aminte în batjocură că are datorii de părinte.

Îşi făcuse obicei să se întoarcă acasă prin Cişmigiu. Grădina, cu băncile sub copaci umbroşi, cu aleele de trandafiri şi cu jocul gureş al copiilor, îi risipea pentru cîteva clipe mohorala din ochi şi acreala întrebărilor fără răspuns.

Poposea pe o bancă, între pensionarii care citeau gazeta, guvernante care brodau şi perechi care-şi şopteau.

Urmărea pierdut joaca unui copil cu cercul, goana altora; în fund, legănarea tremurată a apei sub sălciile pletoase.

O împăcată acalmie îl cuprindea ca o aţipeală.

Soarele îi încălzea blînd obrazul ras şi îmbătrînit surprinzător, în cîteva luni. Torpoarea îi intra în vine ca o doctorie alinătoare. Ce bună şi divină ar fi încă viaţa, dacă nu s-ar fi iscat toate chinurile acestea din senin! O fetiţă venea să-l privească, ţinînd cercul cu mîna la spate, neştiind dacă somnolează ori e treaz, pînă se hotărî să-l întrebe:

— Dacă vrei mata, domnule, te rog spune cît e ceasul?

Grigore Stolnicu îi spunea cît e ceasul şi o dezmierda pe creştetul mătăsos. Aşa va fi peste trei-patru ani şi copila lui. Copila lui? A lui sau a cui?

Întrebarea îi oţăra dintr-o dată sufletul, şi toată grădina îşi împîclea lumina bună de pînă atunci, sur, într-o ploaie de cenuşe.

Acum e pe o bancă singuratică, spate în spate cu doi tineri, care-şi vorbesc în şoaptă. Mai drept: nu-şi vorbesc. Vorbeşte bărbatul, femeia numai ascultă.

Îşi dă toate silinţele să n-audă din civilizată discre-ţie; dar aude fără să vrea. Glasul bărbatului îi pare cunoscut. Păcat că nu se poate întoarce să-l vadă, ca să verifice dacă într-adevăr are de unde cunoaşte glasul ori e numai o părere.

Şi ce spune?

Mustră. Dă sfaturi femeii.

— ...nu trebuie să te laşi invadată de această tris-teţe... Am să-ţi aduc mîine o carte şi am să te rog să citeşti un capitol pe care l-am subliniat. O carte foarte ingenioasă şi foarte simplă. Adevărată evanghelie pentru vremurile noastre. Chiar se numeşte: ***Remède à la vie moderne***. Acolo ai să afli cum pofta de viaţă, şi veselia, o poate căpăta oricine, numai să vrea. Un regim

de rîs. O cură de rîs. Acesta e secretul. Nu-nu! Te rog să nu zîmbeşti cu dispreţul acesta posomorît! E foarte adevărat şi foarte simplu. Se află citat cazul unei doamne, copleşită de suferinţi fizice şi morale, de nenorociri în familie, de insomnii, de disperare, de dispepsie şi de tot ce poate împinge un om la sinucidere. Medicii se declaraseră neputincioşi. Epuizaseră toate tratamentele; declaraseră cazul incurabil şi aşteptau deznodămîntul cu braţele încrucişate. Iar bolnava s-a salvat cu toate acestea singură, scandalos de simplu: impunîndu-şi să rîdă măcar de trei ori pe zi. Uite aşa, cum rîzi acum! (Într-adevăr, se auzi rîsetul neîncrezător, dar irezistibil de voios, al femeii.) A ajuns la un fel de antrenament de rîs... La început, bărbatul şi copiii s-au minunat de asemenea idee ridicolă. Pe urmă, partea comică a aceştui tratament a făcut să rîdă şi soţul, şi copiii, de cîte ori o vedeau, contaminaţi. Bărbatul, o întreba rîzînd cum stă cu rîsul, copiii izbucneau şi ei în rîs. Se întrebau unul pe altul de cîte ori au rîs în ziua aceea. Şi rîsul se instală în întreaga casă, pînă atunci posomorîtă şi făcînd a moarte. Bolnava n-a mai cunoscut ce e aceea insomnie, dispepsie, melancolie, migrenă; în scurtă vreme, casa a luat altă înfăţişare şi viaţa alt ritm. S-a transformat şi bărbatul. Copilele bolnavei au fost poreclite: ***„les fillettes quis rient toujours”***... Iată ce ar trebui să încerci. Să te aşezi o dată în faţa oglinzei şi să începi a rîde de ideea aceasta, poftim, stupidă, cum vrei s-o numeşti... Pe urmă, rîsul are să vină de la sine. Şi uite, sînt atît de sigur de rezultat, încît, dacă ne dăm întîlnire tot aci, peste două luni, îmi pun capul că ai să fii alta!

„Ce imbecil!” gîndi cu dispreţ Grigore Stolnicu, auditor involuntar al acestei predice pentru rîs.

Cei doi se ridicară. Iar spre uimirea lui, Grigore Stolnicu văzu că imbecilul care vorbise era chiar medicul cu ochii verzi din tren, pe care îl căuta de atîtea săptămîni fără izbîndă.

Se ridică, mergîndu-i cu cîţiva paşi în urmă, hotărît să-i vorbească îndată ce se va despărţi de femeie. Dar în poarta Cişmigiului, tînărul

opri un taxi şi se urcă împreună cu femeia înainte ca Grigore Stolnicu să poată face un gest şi să-l oprească.

Astfel, omul său providenţial se pierdu din nou, fără urme, în norodul capitalei, pe care statistica îl fixase la un milion de suflete.

— Cură de rîs! O invenţie grotească şi lipsită de orice seriozitate!... monologă Grigore Stolnicu, mărturisindu-şi că, după această istorie, încrederea sa în specialistul cel tînăr şi tobă de carte a scăzut mult în nivel.

XIX - *RIGAUDON*

Totuşi, acasă, cu uşa încuiată, în faţa oglinzii, Grigore Stolnicu încercă să rîdă.

Rîsul fu schimonosit şi ridicol. Întîia oară se apro-pie mai bine, să-şi cerceteze, cută cu cută şi trăs cu trăs, toată figura, atît de ruinată în cîteva luni. Nu-şi mai recunoştea privirea, imobilă şi opacă. Săpăturile din colţul gurei, creţul din jurul ochilor, pleoapele ca foaia de gutapercă boţită. O ruină de om, aceasta era! Din ce drojdie de inconştienţă ar mai găsi puterea încă să rîdă craniul acesta cu pielea prea largă? Şi gîndul stupid să-şi radă mustaţa încununase toată ruinarea, ca să-i ia dreptul de la orice înduioşare, să-i facă mutra aceasta caraghioasă şi de batjocora lumei.

Grigore Stolnicu fu cuprins de o mare milă pentru el şi simţi o mai cruntă ură împotriva Ameliei, împotriva lui Nerone Creţeanu, împotriva medicului-pitic, împotriva întregei conspiraţii care-i pregătise cu o atît de rece neîndurare prăbuşirea.

Căci ce altceva urmăreau toţi în conspiraţia lor decît nimicirea sa? Şi pe urmă mai rîd! Mai pot rîde.

Cîteva zile fu urmărit de rîsul tuturor. Rîsul acela bestial şi victorios, care dezveleşte dinţii şi scutură trupul în icneli spasmodice.

Cu dezaprobare, cum ar analiza o jalnică infirmitate a semenilor săi, spionă toate rîsurile şi descoperi amănunte uimitoare, pînă atunci ignorate. Le clasifică metodic şi ştiu îndată să categorisească în familii aparte: rîsul viclean şi rîsul prostesc, rîsul perfid şi rî-sul răutăcios, rîsul ipocrit şi rîsul arogant, rîsul mieros şi rîsul brutal, toate dînd pe faţă apucăturile ascunse ale indivizilor, toate trădîndu-le un viciu şi o meteahnă secretă. Şi toate degradînd omul, dovedind o nevrednică degenerare, o decrepitudine odioasă a speciei, care tocmai prin rîs se crede deasupra animalităţii.

Animalele, care singure trăiesc viaţa cu gravitate şi simplitate, nu cunosc rîsul. Aceasta e superioritatea şi puritatea lor.

Pe stradă, la cursuri, purtîndu-şi punga dospită şi rece din stomac, cu privirea mocnită, Grigore Stolnicu ţintuia duşmănos şi despreţuitor fiecare început de rîs. Iar rîsul deodată se stingea pe buze, umilit şi parcă dezvinovăţindu-se.

Din această putere nouă, de a ucide rîsul, Grigore Stolnicu îşi făcu un fel de voluptate. Se apropia de omul, de femeia, de copilul care rîdea şi, cu privirea lui grea şi încruntată, stăruia să-i readucă la demnitatea gravităţii omeneşti. Omul, femeia, copilul simţeau veselia opărită de leşia acestei priviri îngheţate, tăceau molipsiţi de posomorala necunoscutului acestuia ciu-dat; gîndurile se întorceau deodată numai la lucruri deznădăjduite şi irevocabile; iar atunci, Grigore Stolnicu întorcea spatele, purtîndu-şi aiurea traista acră de limonadă din stomac şi privirea care oţetea toată voioşia Universului.

În timpul acesta, întrebările vechi nu-l mai chinuiră. Nu mai luptă între cele două îndoieli. Descoperi chiar că singură Amelia e făptura aceea rară şi cu îndestulă demnitate omenească pătrunsă că nu toate nimicurile sunt un prilej pentru degradarea rîsului. Ea era tăcută, gravă şi nu mai rîdea niciodată. Îi fu recunoscător, iar pentru un timp o iertă.

Atunci, în acel miez de vară, a avut loc Congresul Internaţional al Filologilor.

Cu o scuturare din rămăşiţele intacte ale vechei lui pregătiri şi ştiinţe, Grigore Stolnicu făcu o comunicare, întîmpinată de unanime aplauze. Toţi savanţii străini fură impresionaţi de acest ascet al ştiinţei, cu figura austeră şi grea de gînd.

Seara a avut loc un banchet şi o recepţie. Grigore Stolnicu, în fracul rămas larg, veni însoţit de Amelia, căreia de două săptămîni boala îi îngăduise un armistiţiu, iar de două zile medicul îi acordase învoirea să iasă din casă.

Tacîmul lui la banchet fu într-un loc de cinste. Un belgian se ridică să închine pentru această nobilă glorie a ştiinţei româneşti şi a ştiinţei europene.

Grigore Stolnicu, în haina neagră şi largă ca o haină de mort, nu ascultă, cu desăvîrşire absent de la toastul înflăcărat al confratelui cu bărbiţa arămie. Ochii se sileau să ţintuiască, aducînd la realitatea demnă, o scenă scandaloasă din celălalt capăt al mesei. Acolo, Amelia, în rochia decoltată pe sînii slabi şi topiţi, rîdea fără nici o pudoare la şoaptele impertinente ale unui individ, ras, sclivisit şi cu părul creţ, ca o blăniţă de astrahan. Îl cunoştea: un profesor de la Montpellier, care la toate dezbaterile congresului s-a ilustrat cu întreruperi ce-au stîrnit ilaritate.

Amelia îl asculta cu ochii în jos, frămîntînd între degete colţul şervetului, răsucind pe-o parte şi pe alta cartonul ***menu***-ului; pe urmă izbucnea brusc, nestăpînit, în hohot desfrînat, care nu contenea decît cînd ducea batista la gură, să-şi înăbuşe tusea. Cunoştea bine rîsul acela: rîsul lubric al femeilor cînd sunt aţîţate. Şi toată îndoiala adormită se deşteptă din nou în cugetul lui Grigore Stolnicu. Deveni din nou nestrămutată siguranţă. De bună seamă şi-au dat întîlnire undeva, mîine, la un otel, fără nici o jenă. Imbecilul s-a lăsat înşelat de fardul de pe obrazul femeii, de roşul buzelor, de văpseaua neagră a genelor: nu ştie cum arată acasă Amelia, decolorată şi molîie, cînd îşi spală toată această frumuseţe factice în lighean. Ea, abia respirînd cu jumătăţile ei de plămîni...

Nu observă cînd închinarea pentru el sfîrşise. Se ridică să întindă cupa vorbitorului şi celorlalţi meseni, numai fiindcă toţi se ridicaseră în picioare. Congresiştii fură încă o dată impresionaţi de atîta modestie, care nu se lasă turburată de deşertăciunea laudelor.

Cînd banchetul luă capăt şi toţi începură să circule, adunaţi în grupuri, Grigore Stolnicu se smulse din captivitatea unui confrate scandinav, fosta lui gazdă din capitala norvegiană, care-l prinsese bine ancorat de un nasture.

Omul era prietenos, voios că-l revede; scund şi cu figura turtită de lapon, rîdea sub ochelarii groşi, cu ochii lui oblici, de vînător de foce, ţinînd să-i istorisească întîmplări despre cunoştinţele de atunci. Grigore Stolnicu uitase toată bunăvoia calmă din acea săptămînă unică, în peisajul nins, alb şi feeric, cu o ţară de Moş Crăciuni, cu uriaşi brazi de Moş Crăciun.

Îngăimă o scuză stupid de neverosimilă şi, dezancorîndu-şi nasturele din mîna laponului, ocoli după un stîlp, să pîndească mai departe respingătoarea pereche: Amelia şi profesorul tînăr şi impertinent de la Montpellier, care n-o slăbise, rîzînd amîndoi cu odioasa lor neruşinare.

„Aşadar, tot acesta e adevărul! Întotdeauna m-a înşelat şi mîine va face-o încă o dată!” îşi spunea Grigore Stolnicu, în maşină, spre casă, clătinat la viragii, încît i se zgîlţina tolba acră şi gheţoasă din stomac, alături de Amelia, scuturată şi dînsa de un fior şi răscumpărîndu-şi toată înveselirea şi uitarea de cîteva ceasuri cu o tusă seacă şi interminabilă.

Grigore Stolnicu se bucură că atît de nesfîrşit tuşeşte. Nu era aceasta o justă şi încă prea blîndă ex-piere? Poate numai se preface, ca să-i alunge orice bănuială şi să-i deştepte compătimirea. Iar mîine va găsi un pretext să iasă din casă şi să se întîlnească la cel dintîi otel cu flecarul acela cu păr de astrahan şi cu obrazul pudrat de dansator profesionist, care dezonorează ştiinţa franceză. „Am s-o închid în cameră. Nu permit!” hotărî cu tărie.

XX - *MARCHE NUPTIALE*

Dar nu fu nevoie să o închidă în cameră. În aceeaşi noapte, Amelia vărsă un lighean de sînge, şi medicul, chemat din somn, rămase pînă dimineaţa, epuizîndu-şi toată rezerva de fiole şi injecţii.

Grigore Stolnicu dormi tun. „Vasăzică, nu va ieşi din casă. Aceasta e principalul. Imbecilul cu păr de astrahan poate s-o tot aştepte!" Constatarea îl umplu de mulţumire.

A doua zi, medicul, înainte de a pleca, îşi ceru învoirea să-i vorbească mai îndelung, în biurou. Grigore Stolnicu îl pofti să stea, cu o rece ceremonie, fiindcă şi acest Alfons Grigoriu făcea parte din neamul cel mai insuportabil de indivizi: un om de nimic, un tip care jumătate de zi e încîntat, fiindcă a putut plasa un calambur. Un complice al Ameliei.

Doctorul Alfons Grigoriu n-avea de plasat de astă dată nici un calambur.

— Domnule profesor, spuse, am datoria să vă previu. Ştiinţa mea a făcut tot ce era posibil... Dar ştiinţa din nefericire nu poate săvîrşi minuni. Am luptat pînă la ultima limită. Vă spun, ca să vă luaţi toate măsurile din vreme. Pacienta mea este pierdută. Chestie de cîteva zile, poate de cîteva ceasuri... Poate are rude, vreo dorinţă ultimă. Voi căuta zilele şi nopţile acestea să vă stau cît mai mult la dispoziţie. Un telefon şi sunt aci... Sper că veţi suporta nenorocirea care vă loveşte, dar care era de aşteptat, cu toată fermitatea... În sfîrşit, sînteţi un om tare, ştiţi că viaţa...

Doctorul Alfons Grigoriu sfîrşi cu un gest vag din mînă, emoţionat, fiindcă era ataşat de bolnava căreia trei ani şi mai bine îi prelungise zilele. Făcea un adevărat sacrificiu. De ieri ar fi trebuit să se afle plecat la băi, reţinuse cameră, nevasta, cu bagajele şi cutiile cu pălării ridicate piramidă în mijlocul camerei, îi făcuse de dimineaţă o scenă

pentru această amînare, — „nu se vînduse doar pe viaţă clienţilor!” —, iar acum, pentru atîta mărinimie şi abnegaţie, s-ar fi aşteptat la recompensa unei recunoştinţi din partea bărbatului.

Grigore Stolnicu însă îşi lăsă mîna inertă în mîna medicului, fără să răspundă nimic la cuvintele de îmbărbătare şi la ziua bună. Observă că medicul are o cravată nouă, foarte modernă, multicoloră şi cubistă; şi îşi aminti că el nu are nici o cravată neagră, mai ca lumea.

Va trebui să cumpere mai multe, pentru atîtea luni de doliu.

La fereastră, Grigore Stolnicu rămase privind cum se depărtează medicul spre capătul străzii. Alfons Grigoriu izbea nervos capătul bastonului în bordura trotuarului... Ştia că acasă îl aşteaptă altă scenă din partea nevestii, fiindcă nici acum nu poate spune exact pentru cîte zile e amînată plecarea. Bolnava lui putea intra în agonie peste un ceas, dar şi peste două săptămîni. Îşi luase ziua bună de la toţi; îşi trecuse clientela pe-o lună unui coleg. Camera şi pensiunea erau rezervate la otelul băilor. Iar el pierdea timpul într-o aşteptare fără termen, răsplătit cu mutra aceasta neprietenoasă şi nemulţumită a soţului. „Ingrată meseriei!” punctă reflecţia, înfigîad ciudos vîrful bastonului în asfaltul moale de căldură.

Cînd nu-l mai văzu, Grigore Stolnicu se aşeză la birou cu fruntea prinsă în pumni. Îl găsi noaptea aşa. Se mişcă greu de toate mustrările, care acum se căscau în toată înfiorarea. O torturase în jumătatea aceasta de an cum nu-şi va ierta niciodată.

Biata Amelia! Nu are pe nimeni. I-a spus medicul să-i cheme rudele, să-i prevină vreo dorinţă ultimă. Dar în afară de el şi de fetiţă, nu există nimeni s-o plîngă; iar dorinţă ultimă, pentru cine-ar mai putea oare avea? Merse în vîrful picioarelor şi desprinse încetişor uşa. Amelia era cu ochii deschişi, înconjurată de lighene, de comprese, vegheată la căpătîi de fata din casă.

N-avu curaj să se apropie. Amelia îl chemă cu ochii. Înaintă, neştiind ce să facă cu mîinele şi ce să ros-tească.

— Grigorel... Nu e nimic!... Îl îmbărbătă tot femeia. Şezi lîngă mine. Aşa. Şi acum prinde-mi mîna. Cum ai slăbit tu, Grigorel... După aceea, făgăduieşte-mi că ai să te cauţi...

Grigore Stolnicu coborî de tot în jos obrazul ras de actor bătrîn şi ratat.

Era şi el pătruns de adevărul că trebuie să se caute, fiindcă nu se mai îndoia acum că toate absurdele-i bănuieli au fost o netrebnică scorneală a mintii lui bol-nave.

— ...Şi fetiţa... fetiţa noastră... Am toată încrederea, Grigorel, că tu ai să ştii cum... Să nu fii prea sever... Tu, care eşti atît de sever!... E un copil... Are să aibă nevoie de un suflet cald lîngă ea... Clo-Clo, a noastră.

Din ochii lui Grigore Stolnicu au picurat doua lacrămi pe mîna albă şi scheletică a femeii. „Fetiţa lor!” Cum a putut să se lase furat de monstruoasa îndoială? Copila lor. Clo-Clo a lor. A lui.

Amelia vrea să ridice mîna cu batista mototolită şi să-i şteargă ea lacrămile din ochii bărbatului.

Dar mîna nu se supune şi cade din nou, cruciş, pe pieptul descărnat, cum va rămîne pe veşnicia veşniciilor în sicriu.

— ...Te-am necăjit mult în ultima vreme, îşi ceru iertare femeia. Pentru ocupaţiile şi grijile tale, o boală ca a mea... Ştiu bine cît te-am necăjit, Grigorel.

Bărbatul îi prinse mîinile, scufundîndu-şi capul la pieptul femeii şi gemînd:

— Dar nu e adevărat. Şi nu e ce crezi tu... Mi-a spus medicul... M-a asigurat. E numai o criză şi are să treacă... Într-o săptîmînă-două eşti din nou în picioare... Mergem la ţară undeva, la munte. Avem să trăim în linişte. Renunţ la tot!... N-am să mai lucrez nimic; n-am să mă ocup de nimic; în afară de noi trei. Să fim numai noi şi Clo-Clo. Clo-Clo a noastră.

Bărbatul minte. Dar minţind, sincer ştie că aşa şi-ar orîndui într-adevăr pe viitor viaţa lor, împreună, dacă totul n-ar fi irevocabil

pierdut.

Femeia ascultă cu o mare lumină care i-a inundat fiinţa, fără să creadă un singur cuvînt. O mîngîie, mai mult decît toate făgăduielile mincinoase, gîndul că măcar acum, după atîtea luni de chin, bărbatul e din nou cum a fost.

Îi netezeşte încet părul cărunt, aproape alb; îşi plimbă palmele pe obrazul îmbătrînit şi încrustat de adînci zbîrcituri, cu pielea vînătă şi lucie în locul mustăţilor. Plînge, şi plînsul s-a înecat într-un horcăit...

XXI - *CODA*

Acum, în casa lui Grigore Stolnicu e o mare şi neagră tăcere.

La poartă, fâşii negre amintesc trecătorilor că înlăuntru se află pe o masă, întins, un trup omenesc, ţapăn şi rece, pentru care nu mai este nici întristare, nici durere, nici suspin.

Slugile dorm ostenite. Noaptea e albastră şi înstelată, cum să n-o uite toţi cîţi trăiesc. Larma oraşului a contenit. E tăcerea nefirească, în sfîrşit ogoită, de la ceasul trei după miezul nopţii.

O adiere caldă, molatecă şi senzuală prefiră deasu-pra caselor negre, de-a lungul străzilor mute, mirosul teilor înfloriţi. Poate undeva, în funduri de grădini, perechi de îndrăgostiţi întîrziaţi îşi mai muşcă buzele. Dar nimeni nu-i mai vede şi nimeni nu-i mai ştie. N-au martori decît noaptea cu marea tăcere nespusă şi clipirea diamantină a stelelor.

În casa cu fîşii de postav negru la poartă, un singur om veghează în încăperea cu postav negru, la căpătîiul catafalcului de postav negru, cu legănata şi gălbuia clătinare a flăcărilor de făclii.

Omul e în haină neagră, cu ochii goi, cu obraz vînăt de actor ratat.

Un om deşirat, slab, în nemişcare de stană, într-o înspăimîntătoare singurătate.

De-un ceas? De două? De cîte stă aşa în neclintire şi priveşte obrazul luciu al moartei, fruntea sub care toate gîndurile s-au răcit? Şi toate tainele s-au sleit...

Ai crede că e un manechin omul acesta negru, aşe-zat pe scaun să ţină companie de panoptic morţii, de cînd nu s-a mai clintit.

Nu. Acum s-a mişcat. Îşi şterge cu dosul palmei fruntea, ca să alunge ceva, un gînd care se dezmorţeşte din beznele cele umede.

Un gînd rău, care se furişează încet, o întrebare prudentă, strecurîndu-se ca o viperă veninoasă, cu încete şi subţiri încolăciri, sub lespedea frunţii.

De acum, cum are să mai afle? De unde are să mai ştie care a fost ***adevărul?***

S-a ridicat. Şi-a amintit ceva. Cutia aceea de lemn negru, cu încrustaţii de sidef. Chiar ieri a văzut-o pe pat. O cutie în care se aflau scrisori.

Omul a lăsat moarta singură şi a trecut în cealaltă cameră. În vîrful paşilor, tiptil, ca şi cum moarta n-ar fi moartă, ca şi cum ar putea să-l ştie unde merge şi să-l cheme îndărăt.

A trecut în cealaltă cameră şi acolo răscoleşte înfrigurat, aruncă pernele, cearşafurile, răstoarnă sertare; a ridicat o movilă. Se opreşte, cată împrejur, să afle unde n-a scotocit, şi începe iar.

A găsit.

A găsit cutia de lemn şi o strînge, cum s-ar teme să nu i-o smulgă cineva. Cu amîndouă mîinile, la piept. A găsit cutia, dar n-a găsit cheiţa. O cunoaşte bine: o cheită cu panglică trandafirie. O caută. Nu e nici sub pernă. Nici în veriga de chei. Nici în hainele moartei, care-i poartă încă mirosul cald, din viaţă.

N-are răbdare.

Cu vîrful foarfecelui sfărîmă încuietoarea. Răstoarnă în mijlocul patului şi, lacom, răscoleşte încă. Fotografii. Ilustrate. Nu asta. Scrisori. În sfîrşit, scrisori! Cu vraful în pumni, nu ştie pe care să le citească întîi. Numai îşi aruncă ochii pe începuturi, pe rînduri furate de ici şi de colo, şi nu-şi mai poate stăpîni chiotul de bucurie care i s-a destins înlăuntru, plesnindu-i toată fiinţa. În sfîrşit, dovada. Nu vede data, veche de atîţia şi atîţia ani. Vede numai cuvintele înfocate, mărturia necredinţei, netrebnicul sărut al altuia, implorat la fiecare rînd, dovada că tot ce-a bănuit şi ce-a ştiut n-au fost năluciri.

Aşadar, adevărul este, în sfîrşit, acesta, de astă dată irevocabil. Stă scris aci. Îl poate pipăi oricine. Îl poate controla şi medicul-pitic şi neghiob, care îl ameninţase cu înfricoşarea nebuniei numai ca s-o salveze pe ea. El şi nebun! Să rîdă toţi, tot Universul, de asemenea nerozie, cum rîde el acum...

Iar Grigore Stolnicu rîde într-adevăr cu plicurile decolorate în mîini, rîde din ce în ce mai nestăpînit şi mai vesel.

Hohotul a umplut camera, răsună în toată vastitatea goală şi sonoră a casei, străbate triumfător dincolo de pereţi şi de uşi, dincolo de ferestre, în noaptea calmă şi caldă de afară. El e nebun? Cînd are aci dovada celei mai netăgăduite lucidităţi, mai poate fi vorba de nebunie, de manie, delir?

Omul singur, în vestmînt negru, cu obrazul lui vînăt de actor neras, se strîmbă de rîs, bătîndu-şi genunchii cu pumnii din care n-a lăsat plicurile.

Niciodată n-a fost atît de vesel! Acum abia înţelege voluptatea rîsului, cura de rîs. Ha-ha! Aşa are să rîdă toată viaţa. N-are de ce se mai opri. Păcat că nu sunt toţi aci, să se adune şi să rîdă. Nu fricos, nu meschin, nu aşa cum rîd dînşii, cu jumătate de glas şi cu jumătate de veselie. Cu rîsul lui robust, întreg, zdravăn, care cutremură zidurile şi zîngăne ca o mie de geamuri sfărîmate spre toate veseliile lumei.

S-a oprit?

Nu!... A fost numai o pauză ca să răsufle şi să adune mai tari puteri.

Acum, tăcerea, ea, pare nefirească, pustie şi bizară. Acalmie grea de ameninţări, în preceasul cataclismelor.

Dar nu durează.

Rîsul s-a dezlănţuit iar, să spintece triumfal catapiteasma nopţii. Şi să deştepte din somn, prin tainică şi nevăzută chemare, toţi nebunii lumii, cîţi s-au ridicat în capul oaselor şi hohotesc în celule, transmiţîndu-şi unul altuia rîsul ca nocturna chemare a cocoşilor, îngînîndu-se, întrecîndu-se, îndemnîndu-se, întărîtîndu-se cu o mie de mii de hohotiri, care-au potopit noaptea, tăcerea şi toată cuminţenia pămîntului.

Omul cel negru, cu gura de actor bătrîn întinsă pînă la urechi, mai voios şi mai neîntrecut decît toţi, conduce cu gesturi scîlîmbîiate chiotul acesta numai de el auzit, chiotul de înveselire universal.

La căpătîiul moartei, în camera cu postav negru peste oglinzi, limbile flăcărilor joacă gălbui şi sinistru.

NOTE

SOMNUL

Nuvela apare în ***Viaţa românească,*** an. XIX, nr. 6 şi 7, iunie şi iulie 1927, p. 301—330.

Intră apoi în sumarul volumelor: ***Omul care şi-a găsit umbra,*** Bucureşti, Editura Cartea Românească, 1928, p. 191—253; ***Omul care şi-a găsit umbra,*** ediţia a II-a, Bucureşti, Editura Cartea Românească, 1928, p. 191—253; ***Omul din vis.*** Ediţie definitivă. Bucureşti, Editura „Cugetarea" — Georgescu Delafras, 1945, p. 7—76.

Varianta manuscrisă poartă titlul ***Visul.*** Schimbarea lui este operată, se pare, în şpaltul gazetei (sau într-o variantă intermediară), poate pentru a se evita confuzia cu nuvela ***Omul din vis.***

Reproducem textul din volumul ***Omul din vis.*** Ediţie definitivă. Bucureşti, Editura „Cugetarea" — Georgescu Delafras, 1945, p. 7—76.

SIMFONIA FANTASTICĂ

Romanul apare, publicat în foileton, în ***Gîndirea,*** an. IX, nr. 1—2, ianuarie-februarie 1929, p. 15—32; nr. 3, martie 1929, p. 84—99; nr. 4, aprilie 1929, p. 127—139.

Este retipărit apoi în volum de editura bucureşteană „Naţionala" S. Ciornei, în cadrul „Colecţiei autorilor români", în prima parte a anului 1929, gazetele anunţîndu-i intrarea în librărie la data fixă de 25 aprilie (vezi: ***Adevărul literar şi artistic,*** an. IX, nr. 437, 21 aprilie 1929, p. 8, rubrica „Mărunte", sau ***Dimineaţa,*** an. XXIX, nr. 8034, 28 aprilie 1929. p. 8, rubrica „Cărţi. Reviste").

După o uşoară reelaborare stilistică, romanul este reeditat în „ediţie definitivă" la Editura „Cugetarea" — Georgescu Delafras, în cuprinsul lunii august a anului 1944.

Ediţia princeps are douăzeci şi unu de capitole, numerotate cu cifre romane. Capitolul XVI fiind notat, dintr-o eroare tipografică, tot cu cifra XV, numerotarea celorlalte continuă greşit, dînd impresia existenţei a numai douăzeci de capitole. În „ediţia definitivă", eroarea este rectificată. Tot acum, capitolele primesc titluri bine individualizate, care calchiază, în cea mai mare parte, indicaţiile dirijorale din partiturile muzicale.

Romanul cunoaşte şi versiuni în limbi străine. Apare, de pildă, în Italia (concomitent cu prima ediţie românească): Cesare Petrescu: ***La sinfonia fantastica.*** Roman. Traducere de A. Silvestri-Giorgi. Prefaţă de Augusto Garsia. Perugia-Venetia, „La Nouva Italia", colecţia (sub îngrijirea lui Claudiu Isopescu) „Narratori moderni. Scrittori romeni", 1929; şi, de asemenea, în Portugalia: Cesar Petrescu: ***A sinfonia fantástica.*** Traducere de Rugerio Claro.

Prefaţă de Victor Buescu. Lisabona, „Editorial «Gleba», colecţia „Romancistas de Hoje. 4”, 1946.

Corespondenţa scriitorului cu traducători din Franţa şi Cehoslovacia ne furnizează date şi despre unele proiecte de traducere a romanului în aceste ţări, care vor rămîne, din păcate, nefinalizate. Ele par să fi fost însă în fază avansată, stîrnind chiar un anume ecou în presa vremii. Iată ce scrie ***Cronicarul,*** an. I, nr. 1, 15 ianuarie 1930, p. 2, în notiţa care precede un interviu cu scriitorul: „... Se mai află sub tipar, în limba franceză şi cehă, romanul ***Simfonia fantastică***”. De altfel, ***Mişcarea,*** an. XXIII, nr. 235, din 17 octombrie 1920, p. 1, anunţase tipărirea în limba franceză cu mai multe luni înainte şi cu amănunte care o arătau iminentă: „***Simfonia fantastică*** va apare în Ed. Baudinière datorită d-rei B. Madeleine”. Dactilograma unei versiuni franceze, aflată în fondul de manuscrise al Bibliotecii Academiei şi conţinînd intervenţiile manuscrise ale lui Vintilă Russu-Şirianu (prieten şi consultant în materie de limbă franceză al romancierului), poate să aibă legătură cu aceste intenţii.

Reproducem textul din volumul: ***Simfonia fantastică.*** Ediţie definitivă. Editura „Cugetarea” — Georgescu Delafras, 1944, 216 p.

CUPRINS

Notes

[←1]

În textul de bază, greşit: „de" (***n. ed.***).

[←2]

Omisiune tipografică din textul de bază (şi ediţia anterioară), inexistentă însă în textul publicat în periodic (***n. ed.***).

[←3]

În textul de bază, greşit: „din” ***(n. ed.).***